

АНАСТАСІЯ НОВИХ

СЕНСЕЙ-ІІ. ОДВІЧНИЙ ШАМБАЛИ

Від Правди не сховаєшся, від **Мудрості** не утайш. Немає на Землі нічого **таємного**, щоб коли-небудь воно не стало явою. Людське життя і смерть – потік єдиного процесу. **Зрозуміти** минуле – **означає** навчитися долати небезпеки теперішнього. **Впливти** ж із нього можливо, лише ставши Людиною!

Книга складена за нотатками з особистого щоденника колишньої десятикласниці, що відображає події літа 1991 року.

Пролог

- Але ж не все так погано. Тим більше, якщо ти вирішив залишитися, дай їм іще один шанс і дозволь мені...

У цей момент невідомо звідки над морем пронісся легкий вітерець, оживлюючи місячну доріжку. Остання заворожуюче заіскрилася своїми сріблястими переливами, ваблячи у таємничу дальину. Природа ніби навмисно дражнила Істоту, з одного боку оточуючи її своєю вічністю, а з іншої – природною земною красою. Видно, у цьому ненав'язливому пориві крилася якась сокровенна, відома тільки їй одній таємниця.

- Якщо тобі так хочеться, будь ласка, пробуй. Поки ми тут, час іще є... Та тільки поле вже давно дозріло. І скопище бур'яну, що невпинно розмножується, надто вже починає обтяжувати землю... Слабкі виявилися посіви, не дивлячись на те, що за ними доглядали: секунди ілюзії затьмарили їм реальність вічності.
- І все ж я сподіваюся відшукати...

Черговий порив вітру відніс слова у свій безкрайній простір. Дві частини Істоти знову з'єдналися у своїй сутності. Запала недовга тиша. І тільки лиш вогнище тихо потріскувало згасаючими гілками. Підкладені тендітні гілочки швидко перетворювалися на обвуглену безформну купку попелу. Дивно, минула лише мить, і нібито й не було ніколи цієї чудної матерії, наче і не існувала вона зовсім.

Камінь, що впав у пісок, - шелест піщинок.

Хвилі прибій – шелест піщинок.

Твій стрімкий біг,

Стопа в пісок – шелест піщинок.

Життя – це всього лише крок,

А роки у ньому – шелест піщинок.

Рігден Джаппо

Всі хлопці побігли купатися. Нарешті настав момент, коли Сенсей залишився один. Він стояв на міліні, поступово звикаючи до прохолодної морської води. Скориставшись його самотністю, я стала розповідати йому свій дивний сон про Червоного Вершника, що наснився мені напередодні вночі. Це незвичайне видіння вразило мене своєю небувалою реалістичністю, яскравістю та емоційністю. Оповідючи про це Сенсею, я пожалілася на те, що ніяк не можу пригадати його значення, пам'ятаю лише, що це було дуже важливо для мене. Всупереч моїм очікуванням повного розшифрування цього сну з фізіологічної та філософської точок зору, Сенсей лише посміхнувся і якось загадково поглянувши на мене, промовив:

- Прийде час, і ти все дізнаєшся.

Ці слова вкрай заінтригували мою особу, але Сенсей більше нічого до цього не додав. Залишивши мене у повній розгубленості, він приєднався до компанії наших молодців, які вже щосили розважалися, намагаючись зупинити своїми богатирськими тілами набігаючі хвилі. «Дивний сон. Дивна відповідь. І що би це все могло означати?» - знову задумалася я.

Спостерігаючи за Сенсеєм збоку, я не припиняла в котрий раз дивуватися, наскільки природнім він був у здавалося б цілковито різних сферах реальності. В компанії з хлопцями він практично нічим не вирізнявся, хіба що більшою витривалістю і чудовим почуттям гумору. Але варто було, образно кажучи, торкнутися струн його духовного життя, як від них починала линути прекрасна мелодія, що чарувала своєю незвичайною піднесеністю, простотою, витонченістю і в той же час винятковою мудрістю, яка прямо-таки притягувала до нього...

Дивовижно загадкова Людина. Аналізуючи минуле, я наштовхнулася на цікаве спостереження: все – з ким або чим би Сенсей не стикався, починало поступово змінюватися. Для мене залишалося незбагненим, як він це робив? Взяти хоча б мою долю. Адже ще півроку тому моє тіло, не дивлячись на сімнадцятирічний вік, знаходилося на волосок від загибелі. І в той важкий період, коли практично навкруги була повна безвихідь, і очі близьких родичів були повні скорботи і співчуття, саме в цей «останній момент» я зустріла майстра східних єдиноборств – Сенсея, пізнання і можливості котрого явно виходили за рамки повсякденної буденності. Сенсей в буквальному значенні змінив не тільки мою долю, але і весь світ у моєму сприйнятті. Тепер я точно впевнена, що ця зустріч аж ніяк не була щасливою випадковістю, як вважала раніше. Склавши всі «несподівані випадковості», які невимовно привели мене до певних наслідків у житті, я переконалася, що ця зустріч – швидше закономірність, прояв чиеїсь волі з неба. І якщо завдяки Сенсею я залишилася все ж таки жива, значить, Комуś це було потрібно.

Але навіщо? І для чого? Що в моїх силах зробити такого, заради чого мене залишили? Складно гадати про те, що не відаєш. Та і як можна збагнути до кінця задум Вищих сил? Адже випадкова зустріч, слово, навіть безслівна дія може породити таку низку подій, яка незримо призведе до якихось глобальних змін, чи то в окремих індивідах, чи в масштабах суспільства в цілому. Але звичайна людина, що спричинила цей початковий поштовх, так, напевно, і не дізнається про загальний результат свого вчинку, оскільки живе в обмеженому маленькому світі думок і оточенні виключно «своїї реальності». І найдивовижніше те, що кожна людина щоденно, навіть не підозрюючи про це, робить з волі власного вибору свій невеликий внесок у цей наростаючий сніжний ком прийдешніх подій.

Я інтуїтивно відчувала, що розгадка істинного сенсу моєї долі криється у цьому таємничому сні. І як допитливій людині мені хотілося дізнатися все одразу і бажано більш детально. Але таємниця залишалася таємницею.

2

Після апетитного сніданку наша велика компанія блаженно вляглася на пісочку, підставляючи свої тіла ласкавим променям ранкового сонця. Наша компанія – це група різновікових ентузіастів, об'єднаних спільним захопленням східними єдиноборствами (і не тільки), а також особливою, щирою повагою до нашого тренера Ігоря Михайловича, котрого ми по-дружньому називали Сенсеєм.

Сенсей – дійсно особистість неординарна. Зовні він нічим не виділявся з компанії. Молодий білявий чоловік спортивної статури. Хіба що надзвичайно проникливі й розумні очі міг би помітити при першому погляді уважний спостерігач. А так... За віком і солідністю швидше вирізнявся наш сорокарічний психотерапевт Микола Андрійович. За серйозністю – Володя, давніший друг Сенсея, який очолював якийсь підрозділ спеціального призначення, як говорять у народі – «спецназ». За командним голосом – Віктор, наш старший семпай, молодий хлопець, що працював у міліції. За наснагою, розіграшами і невичерпним гумором – Женя та його друг Стас, високі хлопці атлетичної комплекції зі старшої групи. Ну, а за юністю – Руслан і Юра, а також наша розвесела компанія, яка колись, надивившись фільмів про східні єдиноборства, відправилася на пошуки хорошого Учителя і натрапила на таку скарбницю знань, як Сенсей, навіть у думках не припускаючи, що такі унікальні особистості існують на білому світі. Наша розвесела компанія – це Андрій, Костик, Славко, Тетяна і я. У цьому році для нас уже «відгримів» останній шкільний дзвоник, пройшла спекотна пора випускних екзаменів. Позаду шкільні роки, а попереду ціле життя зі своїми незгодами і радощами, перемогами і поразками, падіннями і злетами. І ми якраз знаходилися у тій самій невизначеній «серединці», яка нам здавалася найкращим часом для «перепочинку».

Ішов всього лише третій день незабутнього відпочинку з Сенсеєм на морському узбережжі. Але які це були дні! Це був той самий золотий час, коли ти маєш можливість не тільки відпочити в компанії зі своїми кращими друзями, але й поповнитися приголомшливими враженнями, найголовніше, мудрістю від такого душевного спілкування з Сенсеєм.

Славко та Юра на чолі з Володею, слідуючи армійському порядку, пішли до моря драїти пісочком посуд, оскільки сьогодні вранці настала їхня черга. Причому жодних заперечень з боку молодих хлопців навіть не надходило. Їм вистачило одного легкого нагадування у вигляді командно-басистого голосу Володі «Пішли!», щоб з ентузіазмом схопитися за каструлі. Ця комічна ситуація викликала цілу хвилю жартів у Володін бік. Але Володя, анітрохи не знітившись, по-військовому сказав:

- Порядок є порядок.

В руках у Миколи Андрійовича знову з'явилася книга, з якою він уже третій день не розлучався, час від часу її почитуючи. Судячи з тих питань, які він підійняв у розмові з Сенсеєм, книга вочевидь була якось пов'язана з його психотерапевтичною діяльністю. Він розмірковував про те, що психологія, на жаль, ще молода наука і що хороший психолог на сьогоднішній день повинен бути і хорошим філософом, тому що біля первинних джерел розвитку науки стояли саме філософи.

От візьміть хоча би одного з перших родоначальників психології – Сократа. Послухайте, які чудові слова він написав. – Микола Андрійович відкрив закладену сторінку і зачитав вголос. – «Як

не варто намагатися лікувати очі окремо від голови і голову – окремо від тіла, так і не варто лікувати тіло, не лікуючи душу...» І ще: «Лікувати ж душу... потрібно відповідними замовляннями, останні являють собою не що інше, як правильні слова, - Микола Андрійович зробив на останній фразі особливий наголос, - від цих слів у душі вкоріняється розсудливість, а її укорінення та присутність полегшують впровадження здоров'я і в ділянку голови, і в ділянку всього тіла».

Микола Андрійович замовк, пробіг очима сторінку, а потім продовжив:

- «Крітій, почувши мої слова, вигукнув: “Мій Сократе, головний біль був би для юнака істинним даром Гермеса, якби примусив його заради голови вдосконалити і свій розум!”»
- Це точно, - усміхнувся Сенсей.
- Треба ж, написано чотирнадцять віків назад, а актуально й до цих пір.
- Безумовно, тому що мудрість не знає часу.
- Так, наскільки Сократ вірно підмітив.
- Сократ лише передав те, чому його вчили. Сократ не був би Сократом, якби не зустрів на своєму шляху Крітона, якого привабила його душевна краса і який дав йому відповідну освіту. Тому ви глибоко помиляєтесь, думаючи, що психологія бере початок від Сократа. Те, що було передане Сократу від його Учителя, а пізніше, відповідно, його нащадкам, це всього лише далекий відголос справжніх знань древніх... Психологія більш давня наука, ніж вважається. І зовсім не нова. Її засновниками і творцями є аж ніяк не Сократ, Вільям Джемс, тим більше Ле Бон, Зігмунд Фрейд, Альфред Адлер та інші. Ці люди намагалися лише через призму свого світогляду по зернинках частково відновити те, що колись було дане людям в цілому і що легковажно втрачене з часом... А взагалі ця наука корінням іде у глибоку старовину.
- Психологія... як наука... в глибоку старовину?! – відверто здивувався Микола Андрійович.
- Так, саме як наука, - підтвердив Сенсей. – Древні володіли такими знаннями, до яких сучасним людям ще дуже далеко. Якщо сьогодні психологія тільки намагається вивчити структуру особистості, загальні закономірності, закони спілкування між людьми, то для древніх це була лише поверхнева філософія, оскільки вони володіли більш тонкими знаннями психології – різноманітними психотехніками. Вони вивчали глибини себе, своєї душі, а не свого Его. А наука «психологія» починається саме з вивчення себе. І чим краще людина пізнає себе, тим краще вона розумітиме не тільки інших, але і весь світ в цілому.
- Чекай, але і в сучасній психології є досить багато різних психотехнік.
- Так, але яких психотехнік? Як правило, найелементарніших, і зауваж, у більшості своїй спрямованих на матеріальне начало. Хіба можна сучасне людство, при нинішньому розвитку науки психології, назвати духовно розвинутим суспільством? Звичайно ні. Тому що сучасна психологія торкається в основному нижчого рівня – вона намагається вирішити проблеми конфліктів, породжених Егом людини. Простіше кажучи, вона вариться в бульйоні Тваринного начала не дивлячись на те, що в її задачах значиться зрозуміти душу людську. За такого співвідношення «теорії» і «практики» ви самі розумієте, яке суперечливе майбутнє на неї очікує. Тобто, за великим рахунком сучасна психологія намагається примирити егоїзм з манією величі.
- Ну, в принципі, це одне й те ж саме, - акуратно помітив психотерапевт.
- От і я про теж, - підкреслив Сенсей, даючи можливість Миколі Андрійовичу глибше усвідомити зміст його слів. – Я в жодному разі не применшую значення психології у

сучасному світі. Це хороша дисципліна, потрібна. Її дійсно варто розвивати, вона допомагає людям знімати стреси, боротися зі своїми страхами. Але у мене напрошується одне запитання, докторе. Скажіть мені, будь ласка, чому всі психологи ніяк не можуть навести лад у своїй голові, намагаючись при цьому залізти в чужу голову?

- Ну... як чому? – повільно протягнув Микола Андрійович і після короткої паузи пожвавлено відповів: - Їсти ж хочеться.

Вони весело посміялися, після чого психотерапевт продовжив бесіду.

- Якщо древні володіли такими знаннями, значить, по ідеї, у них повинен би був бути взагалі золотий вік.
- Абсолютно вірно. Так воно і було.

Микола Андрійович замислився, а потім спитав:

- А яку давнину ви маєте на увазі? У нашій цивілізації?

Я помітила, що Микола Андрійович спілкувався з Сенсеєм то по-дружньому на «ти», то з переходом на шанобливе «ви».

- Я б, звичайно, не назвав би навіть початок нашої цивілізації давниною. Наша цивілізація існує всього якихось дванадцять тисяч років. Хоча на початку її розвитку людству була передана певна частина знань, в тому числі і в галузі психології.
- Передані знання? Цікаво, а кому ж вони були передані?
- Ці знання були розкидані по всьому світі: в Європі, Азії, Африці, Південній та Північній Америці. Їх зберігали як сокровенні знання мудреці в племенах Давнього Єгипту, Індії, Месопотамії, Сибіру, Китаю. Але, не дивлячись на всю широту географії посвячених у них, ці знання з часом все-таки були втрачені. У зв'язку з чим зараз ви, панове, змушені заново винаходити колесо.
- І все ж таки дивно. Як ці знання могли отримати люди на різних континентах, тим більше в племенах? І найцікавіше, хто їх міг передати? Адже, наскільки мені відомо, раніше океан був нездоланною перешкодою. Перелетіти його ще було ні на чому, а переплисти практично неможливо.
- Просто у вашій уяві, для того, щоб це зробити, обов'язково необхідна якась техніка або, в крайньому випадку, пристрій. А древні обходилися своїми здібностями. Я не даремно сказав про їхні тонкі знання людської психіки. Тому що вони вміли управляти своїми здібностями. І те, про що зараз сперечаються, - про левітацію, телекінез, телепортацію, телепатію і тому подібне – для древніх була звичайна реальність. Це було так само природно, як, наприклад, для нас їзда на велосипеді чи плавання...
- От здорово! – безпардонно вліз у розмову Руслан, який, як і ми, виявився випадковим слухачем бесіди «метрів». – От би нам такі знання! Схотів – полетів. Це ж круто! А можна цьому навчитися, Сенсей?

Сенсей поглянув на хлопчину спочатку серйозно, але потім на його обличчі з'явилася легка усмішка.

- Звичайно, можна.
- А як, якщо в подробицях це все розглядати? – спробував «розумно» поставити запитання Руслан.

Сенсей трохи помовчав, дивлячись на нього, зберігаючи при цьому на обличчі ледве помітну посмішку, а потім промовив:

- Елементарно. Розумієш, головне у цій справі – твій підхід, твоє бажання, внутрішнє налаштування і найважливіше – твоя велика жага відчувати цю левітацію. Сам принцип левітації не складний. Основне зерно полягає у твоєму бажанні...
- Ну, це начебто зрозуміло, а конкретніше... У фізичному сенсі? – допитувався Руслан, зосереджено нахиливши брови, ніби перед ним лежав непідсильний ребус.
- Конкретніше? Ну, скажімо так. Кожна людина є генератором строго індивідуального торсіонного поля. Це торсіонне поле впливає на фотони оточуючого його фізичного простору і взаємодіє з торсіонними полями інших індивідуумів. Для того, аби почався ефект левітації, тобто простіше кажучи, ефект зависання в повітрі твого фізичного тіла, необхідно надати певного збудження за допомогою психічної енергії і перевести кінетичну енергію у потенційну і навпаки. Це викликає потужний сплеск психічної енергії, внаслідок викиду адреналіну, яка і призведе до величезного збудження торсіонного поля іншого індивідуума, що неминуче позначиться на значному збільшенні та пришвидшенні твого енергетичного потенціалу.

Так от, коли ти настроюєшся подумки, в лабільній спиновій системі, тобто у твоєму мозку, виникають певні спинові структури, які повторюють просторово-частотну структуру сформованого образу. Ця інформація, у свою чергу, передається не тільки організму в цілому, але і в оточуюче середовище і тим самим взаємодіє з фотонами, тобто квантами електромагнітного випромінювання. За наявності певних умов, а саме особистої сили та чіткої концентрації думки, відбувається ефект, який згодом і дозволяє різко зменшити твою вагу. А далі, як то кажуть, діло техніки. Так от, з якою силою спрацює твій генератор стійкої думки, стільки й триватиме ефект левітації. Звичайнісінька фізика і нічого складного і надзвичайного у ній немає...

Хлопці намагалися уважно вслухатися у кожне слово Сенсея. Я ж взагалі, не второпавши і половини, що він сказав, старалася просто запам'ятати його слова, дублюючи їх подумки, щоб потім записати їх слово в слово у свій щоденник. А у Миколи Андрійовича від усього почутого просто щелепа відвисла і був такий нерозуміючий погляд, наче у студента-першокурсника, що присутній на чиемусь захисті як мінімум докторської дисертації.

- ...Тобто все залежить від твоєї внутрішньої сили волі. Адже ця сила величезна. Он люди у давні часи «вімани» в повітря підіймали, ці величезні конструкції однією лише силою своєї волі, тобто психічною енергією сконцентрованої думки, не кажучи вже про їхні власні тіла. Древні здатні були піднімати і переміщати сотні тонн. А чому їм це вдавалося? Тому що ці люди володіли дисципліною свого розуму... Найголовніше – це концентроване зосередження на бажаному результаті, тоді відбувається акумуляція психічної енергії. В голові у тебе повинна бути тільки кінцева мета, чітка і ясна. Ти повинен відчувати і уявити весь цей процес реально...

Під час такого пояснення Сенсея у Руслана з'явився цілеспрямований погляд. Вочевидь, хлопець палав бажанням втілити слова одразу в практику.

- Сенсей, а цьому довго вчитися? – натхненно пролопотів Руслан.
- Ну, якщо серйозно, щоб навчитися левітувати годинами, звичайно, потрібен час. А щоб зависнути на декілька секунд – це може зробити практично кожен з початківців.
- Ух ти! – захоплено промовив Руслан. – Так можна прямо зараз спробувати?!
- А чому не можна? Все можна, якщо дуже захотіти.

- А як? Що треба робити? – квапливо допитувався Руслан.
- Ну, в даному випадку, при початковому навчанні дуже важливий розбіг. На перший раз я, звичайно, не обіцяю, що ти будеш довго літати, але біля хвилини вільного польоту – це цілком реально. Більше ти навряд чи витримаєш. У крайньому випадку, після подолання критичної точки, ти зможеш декілька секунд бігти по воді.
- Так? По поверхні?! – радісно вигукнув Руслан.
- Звичайно... Тут дуже важливий елемент швидкості, а також імпульсна сила відриву...

Тут я чомусь згадала про водомірок, з якою швидкістю і легкістю ці комахи ковзають по поверхні води. Мені пригадалися уроки зоології і подумалося: «Якщо врахувати маленьку вагу і пливку поверхневого натягу води, то, мабуть, цей процес цілком можливий».

Серед нашої компанії почався цілий ажіотаж. Руслан із зосередженим обличчям, дослухаючись до слів Сенсея, готувався стартувати у бік моря. Інші хлопці з цікавістю спостерігали за цим процесом. Женька зі Стасом стали підказувати Руслану, як взяти хороший старт. Андрій з Костиком виявили бажання бути наступними учасниками цього експерименту. Ми з Тетяною вже майже із заздрістю дивилися «на щасливчика» Руслана, котрий першим у нашій компанії здійсниться в повітря.

І тут Костик з властивим йому ентузіазмом запропонував, звертаючись до Сенсея:

- А може мені замість Руслана спробувати, так би мовити, задля чистоти експерименту. У мене все-таки вага на два кілограми менша за його.
- На два кілограми, на два кілограми, - передражнив його жартома Руслан. – Хто першим запитав, той перший і полетить! Займай чергу.
- Та яка різниця, - махнув рукою Костик. – Сенсей, може ми вдвох одночасно? А то раптом у нього не вийде зробити так, як треба?
- Це ми ще подивимось, у кого не вийде! – наїжачився Руслан. – І взагалі, йди звідси, тільки заважаєш зосередитися...

Сенсей же тільки усміхнувся на такий хлоп'ячий запал і продовжив свої настанови:

- Та чого ви переживаєте, хлопці, всі встигнете спробувати, якщо бажання таке присутнє. Я ще раз повторюю, головне – це взяти хороший розбіг...
- А я щось буду при цьому відчувати... фізично? – ретельно розпитував Руслан, скося поглядаючи на спроби Костика прилаштуватися поряд з ним.
- Безумовно. Певні відчуття будуть. В момент відриву, наприклад, у тебе різко зміниться частота пульсу. Вона збільшиться порядком на сорок одиниць. Зміниться також когерентність хвилевих процесів у твоєму мозку. При злеті спочатку настане повна зупинка дихання, а потім зміниться сам характер дихання. Загалом, за гаму відчуттів не турбуйся. Вважай, що повний букет тобі вже забезпечений. Головне для тебе зараз – це взяти хороший розбіг. Ти зрозумів?

Руслан стояв у повному напруженні, так би мовити у бойовій готовності номер один:

- Зрозумів, зрозумів, - рапортував він. – А далі як? Як же ж відриватися від землі?

Сенсей відповів:

- О, за це не турбуйся, від землі точно відірвешся. Головне, гарненько розігнатися. Дивись, жодних сторонніх думок. Головне мета. Твоя мета – політ.
- Зрозумів, зрозумів! Так, мета є. Думок немає. Що робити далі?

- А далі, - промовив Сенсей, - розбігаєшся і... з усієї сили даєш Володі під зад. – І при цьому вказав на нашого спецназівця. Той якраз перебував у відповідному нахилі і мирно мив посуд біля кромки моря. Так, для «початкового поштовху» Руслана Володя якраз знаходився у «стартовій позиції». – І все! Подальша левітація тобі точно гарантована.

Запанувала тиша. Народ з подивом перевів погляд з нашого спецназівця Володі на Сенсея, намагаючись зрозуміти що відбувається. Але ця застигла у часі німа сцена тривала недовго. Першим, до кого дійшла вся суть сказаного Сенсеєм, був Микола Андрійович. Його розібрав такий регіт, що навіть потекли сльози. До хлопців дійшло трохи пізніше. Та коли «прозріла» і я, повітря узбережжя вже щосили здригалось від розкотистого сміху нашої компанії та «люб'язних поступок» Руслана і Костика один одному на право першого «злету». Навіть наші «чергові», обернувшись на повальний регіт колективу, поспішили приєднатися до нас з недовитими каструлями. Охоплені цікавістю, вони ще хвилин з десять намагалися добитися від нашої помираючої зі сміху компанії, що ж тут все-таки сталося.

Після того як хлопці трохи вгомонилися і в більшості своїй побігли купатися, жартома експериментуючи один на одному «новий метод левітації», тільки тоді Микола Андрійович знову повернувся до цікавої йому розмови з Ігорем Михайловичем, яка так безцеремонно була перервана безглуздою цікавістю Руслана.

- От я ніяк не збагну, по-перше, хто міг передати древнім ці знання, а по-друге, як могли сприйняти ті первісні племена своїм примітивним мисленням таку науку?
- Справа в тому, що ці племена були далеко не первісними. Це нащадки цивілізації атлантів, що залишилися в живих. Їхнє мислення зовсім не було примітивним, як ти вважаєш. Воно було абсолютно таке ж, як і у нас. Адже протягом всього цього часу людський мозок не зазнав жодних змін. Більш того, вони використовували можливості головного мозку значно краще і якісніше, ніж ми.
- Тобто ти хочеш сказати, що інтелектуально вони були значно більш розвинутими за нас?
- Може це і парадоксально для тебе звучить, але це факт. Якщо рахувати у відсотковому співвідношенні, то зараз ми використовуємо біля 10% від наших можливостей, а вони використовували – понад 50%. От і рахуй. Виходить, що вони у п'ять разів були розумнішими за нас, не дивлячись на всю ілюзорну «високотехнологічну» розвиненість нашого часу.
- Але як таке можливо?
- Справа в тому, що за великим рахунком ми тільки-но приступаємо до освоєння наших можливостей. А на початку цієї цивілізації люди, маючи високий потенціал своїх розумових можливостей, навпаки, деградували, тобто йшли від своїх більших досягнень до менших. Це нормально, адже ті розрізнені групи були залишками від минулої високорозвиненої цивілізації. В подальшому їхні нащадки втратили колишні здібності і знання, так би мовити докотилися до ручки, а потім знову почали все по новій.

Вся проблема полягає у тому, що високорозвинені цивілізації дуже залежні від зовнішніх факторів. - Сенсей глянув у небо. – От візьми, наприклад, Сонце. Сучасні вчені припускають, що його ресурсів вистачить на мільярд років. А потім воно може розширитися і згаснути, внаслідок чого все живе на Землі зникне. Ну, по-перше, це всього лише їхні припущення і здогади, оскільки про Сонце вчені ще мало що знають. А по-друге, навіть зараз, у будь-яку секунду, на Сонці може

відбутися мегавикид у бік Землі. І якщо таке станеться, то через три дні від усього живого на Землі мало що залишиться. Від людства – в кращому випадку маленькі розрізнені групки людей, перед якими гостро постане проблема виживання. Адже щоб харчуватися навіть рослинами, треба ж їх іще виростити, а для цього у свою чергу, необхідно хоча би знайти їхнє насіння. Та навіть якщо не брати до уваги глобальну катастрофу. Просто уяви, що буде з нами, якщо у нас зараз забрати електропостачання, газ, нафту, кажучи простіше, всі блага цивілізації. Ми виявимося практично непристосованими до виживання. Так вийшло і тоді...

- Еге, таким чином і з'явилися в історії «мисливці» та «збирачі», - смутно усміхнувся лікар, - з несподіваними проблесками астрономічних і математичних знань, притаманних вищій цивілізації.
- Абсолютно вірно. Спочатку були племена, громади. Потім в них стрімко стала розвиватися релігія. Відбулася узурпація влади декотрими індивідами, зацікавленими у зниженні інтелекту в масах. Тупими ж легше управляти. Ось так ми, дорогий Микола Андрійович, і докотилися до того, що маємо.
- М-да, - тяжко протяг психотерапевт і, трохи подумавши, додав: - А й правда, людина є в першу чергу споживачем різних продуктів цивілізації і лише невеликою ланкою в ланцюгу їхнього виробництва. А якщо нічого цього не буде, тоді як бути? Навіть будинок не збудуєш. Там же, окрім теоретичних знань, необхідна ще маса винаходів цивілізації, та ж цегла, цемент, цвяхи і так далі. А так...

Микола Андрійович знизав плечима.

- А так тільки шалаш або землянка, - усміхнувся Сенсей.
- Так, в кращому випадку печера, - підтримав його гумор Микола Андрійович. – Адже якщо по суті розібратися, що вміє робити сучасна людина, якщо залишиться сам на сам з природою? І справді нічого путнього.
- Це точно... Деякі особливо ліниві індивіди навіть поняття не мають про елементарні речі, наприклад, як і що вирощувати, - промовив жартома Сенсей: - У них же продукти «ростуть» в магазинах, прямо в поліетиленових упаковках. Про що тут можна говорити?

Почувши таке, я почала «приміряти» сказане до своєї особи. При цьому поспіхом спробувала згадати дачний досвід своєї сім'ї, що і як мама саджала на городі. І взагалі, чого я вмію робити у цьому житті, а чого ні. Пробілів у «елементарних речах» виявилася така велика кількість, що просто сама собі вжахнулася. І я вирішила, щоб там не було по мірі можливості наздогнати упущене. Намітила собі в планах по приїзді додому розпитати старше покоління про те, як же вони виживали в роки війни, коли навкруги були суворі умови, голод, розруха. А також поставила мету взяти посильну участь у дачних справах і дійсно навчитися, як говорить Сенсей, «елементарному». Адже коли тебе примушують щось робити – це одне, але коли сам палаєш бажанням навчитися – це зовсім інше.

Наші «метри» знову посміялися над своїми жартами, а потім Сенсей запропонував:

- Добре, докторе, досить про «сумне», пішли купатися. – І глянувши на розташування сонця на небосхилі, по-філософськи додав: - Поки ще є така можливість.

Вдосталь накупавшись, Стас і Женя вирішили податися у подорож водою на надувному човні, попірнати з аквалангами і за можливості порибалити. В попутники до них охоче приєдналися Володя і Віктор. Підготувавши надувного човна і завантаживши туди риболовецьке приладдя, ця четвірка попливла вздовж берега у напрямку рибзаводу. Решта, що називається, досхочу бовталися у воді, чергуючи тривале купання з коротким відпочинком на гарячому піску. Сенсей з Миколою Андрійовичем віддавали перевагу «сонячним ваннам», після яких робили довгі запливи у бік моря, куди наша компанія запливати не відважувалася.

Час повноцінного відпочинку пролітав непомітно. Наші хлопці, після чергового купання, блаженно розвалившись на березі, від примітивної розваги зі створення маленьких пісочних гірок шляхом вдосконалення творчої думки дійшли до ідеї створити таку собі скульптуру з піску за участю тіл. «Жертвами» грандіозного задуму стали Костик, Руслан і Славко, вірніше, їхні голови, руки і ноги. В процесі «ліплення» творчий апетит і бурхлива фантазія розгулялися не на жарт, завдяки чому для прикраси «витвору мистецтва» у справу пішло кухонне начиння (у вигляді тарілок, ложок, виделок), елементи одягу, а також природні дари, такі як очерет, водорості, ракушки та бідна місцева рослинність. Зважаючи на виключне положення голів «позуючих» під час нашої творчої активності їх постійно доводилося поїти, підгодовувати, чухати носи, щоки, відганяти мух та іншу живність, яка, користуючись моментом, намагалася на них видертися, ніби допитливі туристи на гору Кіліманджаро. Врешті-решт, після наполегливої праці, що супроводжувалася нескінченним потоком сміху, замість задуманого казкового «Змія Горинича» у сучасному варіанті у нас вийшов, як сказав Андрій, «мутант невідомої породи». Коли ми вносили останні штрихи до прикрас нашого «красеня», одна з його «голів» (котра носила ім'я Руслан) вздріла вдалині Стаса і Женю, що бігли по березі.

- О, а де човен? – здивувалася найбільш «гостроока голова Горинича». – Чого це вони?

«Голова» на ім'я Славко ліниво повернулася в той бік у своєму неперевершеному вбранні у вигляді «капелюха» зі звисаючими з нього водоростями і, хмикнувши, додала:

- Забули, напевно, щось.

І, нарешті, третя «голова», наймудріша (на ім'я Костик), що знаходилася посеред двох інших і відповідно до свого статусу була прикрашена суперчалмою, власноруч виготовленою Тетяною з рулону туалетного паперу, серветок і всякої трав'яної рослинності, розсудливо промовила:

- Якби вони щось забули, вони б не летіли з такою швидкістю.

І дійсно, судячи з поспіху хлопців, не можна було сказати, що біг у них був прогулянковий. Тим більше відсутність Віктора і Володі, а також відповідного спорядження, з яким вони попливли, явно говорило про те, що з ними щось трапилося. Вся наша увага зосередилася на старших хлопцях.

Парубки ж, добігши до табору, стали відновлювати дихання після швидкісного бігу, при цьому зі здивуванням дивлячись на наш втілений творчий задум.

- Трапилося що? – стурбовано поцікавилася «наймудріша голова».
- Ну ви даєте! – усміхнувся Женя, споглядаючи грандіозну скульптуру.
- А де Сенсей? – запитанням на запитання озвався Стас.

- Та он він. – Андрій вказав у бік моря, де посеред хвиль виднілися дві голови. – В запливі з Миколою Андрійовичем.

Стас і Женя озирнулися, вдивляючись у далину. Женя, недовго думаючи, приклав пальці до губ і став голосно свистіти в бік моря. Свист був настільки пронизливий, що Андрій навіть зі сміхом відсахнувся від нього, потираючи свої вуха:

- Ні, ну попереджати ж треба. Так і оглухнути недовго.
- Та що сталося? – підключився до розпитувань Юра.
- Аварія, чи що, на вашій посудині? З течією не впоралися? – єхидненько промовила «гостроока голова».
- Сподіваємося, без жертв, - доповнила думку свого «побратима» «розумна голова».
- Та нічого не сталося, - відповів Стас разом на всі запитання, поки Женька виводив свій художній свист. – Судно в порядку. Всі живі, здорові, чого і вам бажаємо... - Стас із посмішкою подивився на голови хлопців з їхніми «розкиданими» кінцівками, що стирчали з піску. – Просто на березі дельфіна знайшли.
- Дельфіна?! – ледве не хором скрикнули ми з Тетяною.
- Так, такого невеликого. – Хлопець показав руками розмір. – Метри півтора.

У нашої компанії вирвався зойк захоплення.

- Ух ти!

У цей час Сенсей і Микола Андрійович, плаваючи на глибині, озирнулися, і Женька, сигналізуючи їм, замахав руками. Чоловіки попливли назад до берега.

- Живий дельфін?! – поцікавився Андрій.

Женька, виконавши покладені на себе обов'язки «радіомаяка», тут же підключився до розмови.

- Не... дохлий, з діркою у боці. Причому свіжак. З вавки кров ще точиться.
- Фу-у-у, - байдливо промовив Руслан.
- Еге ж, - продовжував нагнітати становище Женя, - видовище не для слабких нервів.
- Хто ж його так? – з ноткою жалості промовив Славко.
- Та що, хіба мало «любителів природи»? – чорним гумором відповів Женя. – Куди не плюнь, одні маніяки по березі ходять. Так і шукають собі жертву... - і, поглянувши на skute положення хлопця, заритого в пісок, додав: - особливо безпомічну.
- Ну, ну, - усміхнувся Костик разом з нами. – Ти зараз розкажеш! Називається «зніміть кепку, розчепірте вуха ширше».

Женя оцінююче глянув на голову Костика в загальній композиції скульптури і в його очах блиснув пустотливий вогник.

- А це ідея, - промовив хлопець і як справдешній майстер по пісочним ділам став доповнювати своїми смішними задумками нашого і без того комічного «мутанта».

Коли з води вийшов Сенсей разом із Миколою Андрійовичем, наш колектив уже перебував у стані бурхливого, нестримного сміху, причому не тільки «глядачів», але й самих «позуючих» для цієї скульптури. До речі кажучи, останні реготали більше за всіх, здригаючись, ніби діючі вулкани, через що від «витвору мистецтва» починали відвалюватися деталі. А якщо ще врахувати коментарі Женьки з цього приводу, то можна уявити, в якому «слізно-заливчастому» стані застали нас Сенсей і Микола Андрійович, виходячи з води. Втім, вони теж швидко приєдналися до наших веселощів, відпустивши пару смішних жартів у бік цього колективного творіння. А Микола

Андрійович, той взагалі, судячи з Женькиних доповнень до скульптури, якими той похвалився, жартома поставив йому однозначний «діагноз», розписавши при цьому всі притаманні йому симптоми.

Коли закінчився цей безперервний сміх і витягнуті з піску «жертви» скульптури пішли купатися, Стас коротенько розповів Сенсею і Миколі Андрійовичу про їхню знахідку. Наш психотерапевт, що стояв поряд із Сенсеєм, слухав хлопця спочатку в деякому напруженні, але потім, розслабившись, промовив:

- А я вже подумав... Так свистіли з берега, наче весь ваш екіпаж пішов на дно.
- Та це он Соловей-розбійник, - з винуватою посмішкою кивнув Стас на Женьку.
- Ага, - підхопив Андрій, слухаючи розмову, - тренувався тут на наших вухах.

Женька самовдоволено усміхнувся і махнув рукою в бік Андрія.

- Ех, темнота! Нічого ви не петраєте у нашому розбійницькому акустичному мистецтві.

Всі знову засміялися. Сенсей же лише посміхнувся і промовив:

- Ну, показуйте вашу «велику дорогу».

Стас, Женька, Сенсей і Микола Андрійович рушили в путь. Руслан, у цей час виходячи з моря, запитав у Юри:

- Ти дельфіна коли-небудь бачив?
- Ні.
- І я «ні». Пішли, подивимося?
- Пішли.

Вони поспішили наздогнати Сенсея. А слідом за ними рвонула і вся наша компанія, охоплена не меншою цікавістю. Микола Андрійович обернувся і, побачивши такий масовий похід, зупинився.

- Е, хлопці, а в таборі хто залишиться?
- Та від кого його охороняти? – за всіх відповів Андрій. – Все одно навкруги жодної живої душі...
- Окрім маніяка-одинака, - страхітливим «закадровим» голосом додав Женька.

Всі засміялися, а Микола Андрійович запитально подивився на Сенсея.

- Нічого страшного, - відповів той на його мовчазне запитання.
- А машини?
- Та нічого, це всього лише залізо. Коли що, пішки до міста дійдемо.
- І правда, весело підтримав його лікар, переключившись на настрої Сенсея. – Тим більше ходити корисно для здоров'я!

Хвилин через двадцять пішої ходи ми побачили надувний човен, витягнутий на берег, а поряд Володю і Віктора, які сиділи біля нерухомого тіла тварини і напевно з жалості поливали його морською водою, хоча було очевидним, що це йому вже не допоможе. Дельфін лежав на піску, головою до берега. Прибережні морські хвилі ледве доходили до хвостової частини тулуба.

Підійшовши, ми мовчки обступили цю незвичайну істоту. І перше, що мене у ньому вразило – його щілинкуваті темно-карі очі. Вони застигли у виразі німого, жажливого болю і страждання, ніби у людини, що пережила велике горе. Його темна, майже чорна спина, зволожена людськими руками, блищала на сонці, породжуючи ілюзію тіла, наповненого життям.

Біле черевце і гарні чорно-білі смуги по боках контрастно виділялися на ідеально гладкій шкірі. Світлі ділянки виднілися навколо симпатичної мордочки зі злегка виступаючою нижньою щелепою. Збоку на тулубі, трохи нижче голови, знаходилась колота рана, з якої вже ледве точилася кров. «Вічна» добродушна посмішка дельфіна здавалася такою нереальною на одрі жажливої смерті. Дивлячись на цю безневинну, доброзичливу істоту, серце стискалося від жалю, нездатності чим-небудь їй допомогти.

- Хто ж його так? – сумно спитав Андрій, дивлячись на дельфіна.
- Мабуть, рибаки багром ударили, - відповів Сенсей, оглядаючи рану.
- Господи, за що?! – з жалістю вирвалося у Тетяни.
- Іноді дельфіни у рибалок улов обкрадають, снасті їм псують. Але дельфін всього лише тварина. Він пливе туди, де є здобич. А люди... - Сенсей тяжко зітхнув, погляд його зробився дещо суворим, - за це їх убивають.

Сенсей замовк, а в мені у цю хвилину сколихнувся цілий вир різних почуттів. У горлі застряг якийсь ком, до очей підступали сльози. У якої ж тварюки, інакше цю людину не назвеш, підійнялася рука на таке чудове створіння? Це ж дельфін, повноправний мешканець Землі, житель океану. І його «дім» значно більший за наш. Та нам, людям, не вбивати треба, а вчитися у цих доброзичливих істот їхньої дивовижної дружелюбності, їхньої природної радості життя, гармонії співіснування. Адже вони хоч і дикі тварини, проте ніколи не намагаються взяти більшого від природи, ніж їм потрібно для існування, ніколи не намагаються когось чи щось завойовувати. Вони мирно уживаються з величезним видовим розмаїттям «мешканців» Світового океану і не просто існують, а, враховуючи їхнє життєлюбство, не сумніваюсь у цьому, вміють радіти кожній прожитій миті.

На мою думку, в погоні за нашим «цивілізованим» прогресом, який потребує все більше і більше природних жертв, ми втрачаємо своє людське обличчя, ми втрачаємо в першу чергу себе, своє Духовне. Ненаситними, нескінченними потребами звеличуємо Его, перетворюємося на потворних, бездушних тварюк, які знищують не тільки Землю, але і все живе на ній, в тому числі й собі подібних. І вважаємо це нормою?! Та хіба для цього ми з'явилися на світ? Життя – мить. І кожний у цій миті хоче бути щасливим. Хоче, але не може. Чому? Природа нам дає свої мовчазні відповіді на ці запитання у гармонії своїх буднів. Тільки ми робимо все навпаки: замість того, щоб спостерігати – убиваємо, замість того, щоб розумно створювати – руйнуємо. Так, це страшно, жити зі звіриною натурою і мати розум, де головує Его. Вічні муки... Але ж щастя так близько. Потрібно лише повернутися у бік Добра і просто стати Людиною.

Хлопці стояли мовчки над тілом дельфіна. Навіть Стас, наскільки він був хлопцем стриманим, і той відвів погляд убік, ледве стримуючи емоції:

- Попався б мені зараз цей «рибачок», надовго би втратив бажання брати що-небудь важке до рук...
- ...і дурне у голову, - таким же тоном додав Віктор.
- Ненависть – поганий порада, - задумливо зауважив Сенсей.
- А хто каже про ненависть, - низав плечима Женька. – Ми б його «люблячи»... віддубасили. Та так, що він не те що руку на дельфіна.., він би воду сьомою дорогою обходив, про умивальник забув би.
- Ну, ну, «толерантний» ти наш, - з ледве помітною посмішкою промовив Сенсей і, помовчавши трохи, додав: - А якщо серйозно, ти, звичайно, в чомусь і правий, якщо **будеш поблажливим до зла, не помітиш, як станеш байдужим до добра. Однак, караючи зло, треба уміти вчасно зупинитися. Тільки так ти зможеш уникнути**

небезпеки, яка таїться всередині тебе. Той, хто перемагає, не гордиться, не насилує, не радіє. Він перемагає... і в першу чергу самого себе. Так що караючи зло, потрібно пам'ятати про добро.

Хлопці вислухали Сенсея і знову похнюпили голови над тілом дельфіна.

- Давайте поховаємо його, чи що, - запропонував Женька після деякого мовчання, очевидно намагаючись якось реабілітуватися перед Сенсеєм.
- Правильно, - підтримав його Андрій. – Зараз я за лопатою збігаю...
- Та навіщо лопата? – заперечив Женя. – Нас багато, швидше руками вириємо могилу в піску. Що тут її рити?

І наче на підтвердження своїх слів Женька зробив руками кілька розмашистих загребів піску, ніби багатоковшевий екскаватор, демонструючи нам, як це швидко робиться. Сенсей же під час Женькіних «пісочних робіт» зачерпнув рукою воду і полив нею дельфіна. Потім став ніжно погладжувати його голову, при цьому примовляючи:

- Навіщо ж ви його хочете ховати на суші? Він – моряк. Його рідна стихія – це море...
- Що, його кинемо ось так, у море?! – здивувався Женя. – Давайте краще в пісок зариємо, принаймні риби його не з'їдять. Тут він спатиме спокійно... - Сенсей, сидючи навпочіпки, глянув на нього і усміхнувся, від чого Женька, зачувши, що знову ляпнув щось не те, розгублено додав: - дорогий нам товариш.

Такою реплікою він викликав у хлопців посмішки, які ті постаралися приховати, бо момент для цього був явно непідходящий. Сенсей же не став нічого відповідати Жені. Він почав підіймати голову дельфіна, взявшись за неї двома руками.

- Нумо, Микола Андрійович, допоможи...

На допомогу окрім Миколи Андрійовича, одразу ж кинулися й інші хлопці, в тому числі і Женька. Але для переносу тіла цілком вистачило Сенсея, Миколи Андрійовича і Володі. «Траурний ескорт» рушив у море. Частина нашої компанії залишилась на березі, решта, в тому числі і моя особа, йшли у супроводі. Тільки-но вода стала доходити до пояса, і тіло дельфіна було наполовину занурене у воду, Сенсей сказав своїм помічникам:

- Давайте я далі сам. У воді він легший...

Коли чоловіки передавали Сенсею тіло дельфіна, я помітила, що Сенсей не просто його обхопив, як прийдеться. На мій подив, він поклав долоню лівої руки прямо на рану, ніби прикриваючи її від допитливих очей. Правою ж рукою обхопив зверху спину тварини. І зануривши тіло дельфіна наполовину у воду, пішов з ним на глибину. Ми ж залишилися стояти на місці.

Сенсей ішов повільно й обережно, наче у його руках був не мертвий дельфін, а маленька дитина, яку він ніжно підтримував і терпляче вчив плавати. Вони поступово віддалялися у море. Лише коли вода дійшла Сенсею до грудей, він зупинився. Я подумала, що зараз він відштовхне тіло на глибину і воно піде на дно. Мені стало шалено жаль цього дельфіна. Не дивлячись на ті сумні обставини, завдяки яким ми змогли узріти це чудове творіння природи, і короткий час нашої «зустрічі», все ж цей дельфін здався якимось рідним і близьким. В мені зародилося незвичайне почуття до цієї тварини, яке важко описати словами, наче його горе при житті було моїм горем, його біль – був моїм болем. Це незрозуміле відчуття якогось невидимого єднання стало переповнювати мене зсередини. Я прикрила очі, боячись побачити момент його занурення у воду, і подумала, нехай краще у пам'яті збережеться картинка його «мандрівки» з Сенсеєм. Але, заплющивши на деякий час очі, я несподівано почула здивований голос Тетяни:

- Він що, живий?!

Я відкрила очі і з подивом побачила, що мої друзі з цікавістю спостерігали за Сенсеєм і дельфіном, котрий як і раніше знаходився у нього в руках. Вода, де знаходився хвіст дельфіна, хвилеподібно колихнулася. Спочатку я подумала, що це мені привиділося. Та через декілька секунд колихання знову повторилося, причому значно сильніше. Це вже ні з чим не сплутаєш. Те ж помітили і хлопці. Ми зраділо скрикнули:

- Дивіться, дивіться, він живий!

Приваблені нашим галасом, хлопці, що лишилися на березі, спробували підійти до нас. Ми ж хотіли підібратися поближче до Сенсея. Але Микола Андрійович зупинив нас усіх.

- Тихіше, не шуміть. Стійте на місці. Налякаєте ж його...

Наша компанія завмерла, із захватом спостерігаючи за тим, що відбувається. Рухи дельфіна були спочатку слабкі, наче він поволі приходив до тями після глибокого забуття. Але трохи пізніше вони стали сміливішими та інтенсивнішими. Дивовижним було і те, що цей дикий поранений дельфін, явно зазнавши неймовірний біль від людини, що ледь не погубила його, навіть не намагався вирватися з рук Сенсея, хоча той лише підтримував його на плаву. Навпаки, судячи з пожвавлених рухів, він ніби наповнювався життєвою силою. Схоже, якимось чином розуміючи це, дельфін не спішив вислизати з турботливих, добрих рук.

Через деякий час дельфін підкинув з води свій плаский хвіст, за формою схожий на китовий, тільки в мініатюрі, і, смішно ляснувши ним по воді, пірнув. Виринувши недалеко від Сенсея, він став до нього боком, і деякий час самотійно балансував на поверхні, при цьому «спостерігаючи» за тим, хто щойно тримав його в руках. Сенсей теж завмер, дивлячись на дельфіна. Через якийсь час, коли, мабуть, цей мовчазний «діалог» завершився, дельфін розвернувся і повільно поплив у бік відкритого моря. Всупереч нашим очікуванням, він більше не пірнав, а старався триматися на поверхні. Сенсей же провів його трохи поглядом, а потім, пірнувши і пригладивши волосся, став вертатися на берег.

Коли ми вже всі стовпилися на березі, Віктор зауважив:

- Щось він кволенько пливе. Наскільки мені відомо, дельфіни – швидкохідні створіння.

На що Женька підмітив на своєму улюбленому сільському діалекті:

- Тебе би так багром втовкли, подивився б я, як ти поплив... - Добре, що іще хоч так буксирує своє тіло.
- Так, слабуватий, - промовив задумливо Сенсей, дивлячись як темний силует з напівмісяцем-плавцем неквапливо віддалявся у море, періодично гублячись серед хвиль.
- Я ж і кажу, чи виживе? – діловито проговорив Женька.
- Сплюнь, - запропонував йому Стас.

Женька тут же виконав його пораду. Поплювавши три рази через ліве плече і, знявши бейсболку, постукав по своїй голові. Стас, помітивши його рухи, усміхнувся:

- Та по дереву ж треба, по дереву стукати.
- Так же ж дерево воно і є дерево, - сказав Женька таким тоном, мовляв це всього лише життєві дрібниці.

Ми посміхнулися. А Стас, махнувши рукою в його бік, звернувся до нас:

- Допоможіть нам речі дотягти. А то все бажання пропало рибалити.

Другий раз нам не треба було повторювати. Всі дружно пішли розбирати вудочки, рюкзаки, розвантажуючи човен. Сам же човен хлопці спустили на воду на міліну і за мотузку потягли його як бурлаки вздовж берега.

Поки ми збиралися, піднявся сильний вітер. Ідучи, ми знову глянули на море, видивляючись очима нашого дельфіна. Та його вже ніде не було видно серед хвиль. Крізь шум вітру долинув сумний крик чайки, що кружляла над водою... Так, на жаль, все має в цьому житті свій початок і свій кінець.

Ми похилили голови. Напевно, нікому не хотілося вірити, що наш майже оживий дельфін потонув, хоча здоровий глузд твердив швидше про зворотне. Деякий час ми йшли мовчки, все озирюючись з надією туди, де останній раз бачили дельфіна. Але кожного разу з сумом опускали свій погляд на пісок під ногами.

- Ні, ну врешті-решт, - першим не витримав Женька цього скорботного тотального мовчання. – Дельфіни ж не тонуть. Це ж риба!
- Тонуть, - відповів Сенсей рівним і спокійним голосом, в якому не було і натяку на найменші емоції. – Бувають випадки, коли вони тонуть протягом хвилини, особливо коли збуджені, налякані. Але якщо вони тонуть – це відбувається швидко... І коли вже про це мова, дельфіни – це взагалі не риби, а теплокровні ссавці, так само, як і людина. Вони мають розвинений мозок. І, між іншим, кора головного мозку дельфінів має більшу площу, ніж кора людини.
- Відповідно і звинин у ній більше, на відміну від деяких гомосапієнсів, - жартівливо додав Микола Андрійович, поглянувши на Женьку.

Сенсей посміхнувся і продовжив:

- І так само, як і людина, дельфіни реагують на різноманітні ситуації, в тому числі і стресові. Їм теж властивий страх.
- Все одно не зрозумію, як вони можуть потонути? – знизав плечима Женька, чи то дійсно не розуміючи, чи прикидаючись.
- Звичайно, - відповів Сенсей. – Вони просто захлинаються, як людина. Якщо дельфін знаходиться у стресовому стані, то достатньо воді потрапити через дихало в легені... і все.
- Через дихало? – перепитав Руслан. – Це щось типу людської ніздрі, чи що?
- Угу, тільки розташований у верхній частині голови. Воно напряду сполучається з легенями.
- Здорово! Чихнув, і все море навколо у... - Руслан не договорив, даючи в'яло усміхненій публіці самій закінчити його «геніальну здогадку».
- Цікаво, а як же він кашляє у воді? – поцікавився Андрій.
- Та ніяк. Дельфіни ніколи не кашляють.
- Щастить же... цим теплокровним ссавцям, - позаздрив Віктор, котрого з самого ранку мучив кашель. – Напевно, вони ніколи не хворіють застудою.
- І чого я не дельфін? – мрійливо промовив Женька.
- Помиляєшся, - відповів Сенсей Віктору. – Вони так само хворіють, як і ми. У нас навіть ідентичні з ними мікроорганізми, які викликають респіраторні захворювання. От тільки на відміну від нас дельфіни дуже погано переносять застуду. У них вона найчастіше переходить у запалення легенів, яке майже завжди закінчується смертю тварини.

Женька утворив здивований погляд:

- Так? Все ж добре, що я не дельфін.
- Але якщо вони захлинаються від води, як же вони там живуть? – поцікавився Костя.
- Гинуть вони лише при значних стресах, коли впадають у паніку, в принципі, так само, як і людина. А так вони живуть будь здоров! У них така система м'язових і повітряних клапанів, яка ідеально працює у найскладніших зовнішніх умовах.
- Авжеж, - зітхнув Микола Андрійович. – Називається в страху всі рівні. – І помовчавши, спитав у Сенсея: - Чекай, чекай, виходить для дельфінів під час апное важливий психологічний фактор, як апное для людини?
- Абсолютно вірно.
- Апное? – здивувався Руслан. – А що це таке?

Женька хмикнув:

- Ну ти взагалі... Апное – це затримка дихання. Навіть я про це знаю!

Руслан глянув на акваланги, що лежали в човні, і з кривою усмішечкою промовив:

- Ще б тобі не знати.
- Нічого, - підбадьорив його Стас. – Попірнаєш з наше, і ти знатимеш.
- Ага, головою в пісок, - додав Женька з усмішкою і подивився на Стаса.

Вони разом розсміялися, ймовірно, згадавши якийсь кумедний випадок зі свого минулого.

Руслан же ображено промовив:

- Я тобі страус, чи що?
- Ну, якщо ні, так будеш, - незлобиво заявив Женька, знову презирнувшись зі Стасом.

Народ відчув явний підступ у його словах і на поліг розповісти про те, що ховалося за цими насмішками. Хлопці повідали історію про перші невдалі досліди в процесі навчання зануренню. Взагалі-то, нічого особливого, але, безумовно, у Женькиній інтерпретації це виглядало досить комічно. В кінці Стас промовив:

- Класно, якби людина могла довго перебувати під водою без додаткових засобів, без аквалангів.
- Це цілком реально, - ніби між іншим зазначив Сенсей. – Мозок людини запрограмований багато на що. Просто треба уміти користуватися цими можливостями... Адже що є дихання людини? Це чергування вдиху і видиху повітря. Цей процес відбувається за рахунок скорочення діафрагми і реберних м'язів, завдяки чому змінюється об'єм грудної клітини. Газові обміни здійснюються на рівні легеневих альвеол, збагачуючи кров. Кров розносить кисень по клітинах, забираючи вуглекислий газ. А чим регулюється цей ритм дихання? Дихальним центром, який розташований в продовговатому мозку. Ось тут то і лежить золотий ключик до «перемикання швидкостей».
- Тобто програм? – промовив Костик.
- Саме так.

Женька самовдоволено усміхнувся:

- Еге, а ключик, як у тій казці, лежить собі спокійненько і ніхто не знає, де він лежить. А хто знає, той мовчить, бо сам дотягтися до нього у ту щілинку не може.
- Помиляєшся, - посміхнувся Сенсей. – Хто хоче, той завжди знайде... і дотягнеться. Цих практик по затримці дихання повно. Тільки треба шукати і не лінуватися, а не казки

розказувати, що їх нема, тому що вони тобі невідомі. Он, наприклад, у йозі є практика для тренування контролю над диханням. Називається Пранаяма. Хоча у початковому варіанті вона давалася саме як інструмент для пробудження одного з найдавніших рефлексів людини – «рефлексу занурення», причому не стільки у воду, скільки в глибини власної свідомості, де людина поступово наближалася до витоків душі. Але зараз ця практика дещо видозмінена людьми і роздута у ціле вчення, де йоги в основному витрачають час і сили на те, щоб навчитися контролювати дихання, пришвидшувати деякі процеси в організмі, наприклад заживляти рани, або уповільнювати, наприклад, загальний метаболізм або серцеві скорочення... Це, звичайно, теж добре, людина хоч таким способом вчиться контролювати свої думки. Та вже занадто людьми було розбите на дрібки ціле і ускладнене просте. Тому сьогоднішня людина, займаючись цією практикою, споглядаючи дробинку, думає, що це і є те саме ціле... - І вже знову звертаючись безпосередньо до Жені, Сенсей сказав: - Так що якщо ти хочеш просто навчитися затримувати дихання, можеш використовувати і цю практику.

Вибір великий. Технікою затримки дихання у зміненому стані свідомості люди володіли віддавна. Ця практика зустрічається всюди: в Тропічній Африці, у Північній Америці, в Лапландії, на острові Балі. Я вже не кажу про ті техніки, які передають з покоління в покоління люди, що здавна живуть дарами моря. Наприклад ті ж мисливці за перлинами.

Женька подумав-подумав і став розмірковувати вголос.

- Ні, ну скільки людина може протриматися під водою без повітря? Максимум дві хвилини і те професійний нирець. Я маю на увазі без акваланга, - уточнив хлопець.
- Він правий, - погодився Микола Андрійович. – Потім настає аноксія, простіше кажучи кисневе голодування, що призводить до незворотних процесів у речовині головного мозку. Людина втрачає свідомість...
- ...і все, алес капут, - закінчив Женька, підтримуючи свого «компаньйона».

На що Сенсей заперечив:

- В особливому стані свідомості навіть нетренована людина може знаходитися значно довше за будь-якого професійного нирця.
- Та ну, Сенсею, це вже занадто, - не повірив хлопець.
- Б'ємось об заклад? – тут же запропонував Сенсей, загадково посміхаючись.
- З тобою, Сенсей? Нізащо, - одразу ж відмахнувся Женька під загальний регіт хлопців. – Я що, на самовбивцю схожий? Я і так знаю, що стільки не висиджу під водою, скільки ти.
- Ні, я себе до уваги не беру, - заспокоїв його Сенсей. – Он візьми будь-кого з цієї гвардії, на вибір.
- На вибір, кажеш? – лукаво усміхнувся Женька і став нас «свердли» поглядом.

І тут, як навмисно, у мене випадково обірвалася ручка поліетиленового пакета, який я несла.

- Ой, - розгублено промовила моя особа і стала квапливо підіймати з піску риболовні грузики і якісь речі.

Андрій і Володя, що ішли поряд, взяли мені допомагати. Женька ж, звернувши увагу на «об'єкт» свого безпрограшного варіанта, самовдоволено заявив:

- От, візьмемо хоча би її.
- Її так її, - погодився Сенсей. – Ти не проти? – спитав він у мене.

Я ж, з наївності думаючи, що це буде всього лише якийсь черговий веселий розіграш, вирішила підіграти Сенсею. І не гірше за самовпевненого Женьку заявила:

- Звичайно не проти. Які розмови? Я ж нащадок нирців у сьомому коліні. А знаєте, як сибіряки пірнають? Ого-го-го! Як пірнуть у Гірському Алтаї, так аж у Карському морі виринають!
- Виринають чи спливають? – з єхидненькою посмішкою уточнив Женька.
- Ну, це як кому пощастить, - відповіла я.

Наш діалог розсмішив усіх.

- Так-с, - потер руки Женька у передчутті виграшу. – А на що ж закладаємося?
- Та на що хочеш! – весело відповів Сенсей.
- Тоді.., тоді, - аж розгубився хлопець.
- На чергування по табору, - підказав йому Стас, оскільки якраз наближалася їхня черга.
- Точно, точно, - підхопив Женька. – На чергування по табору! Це усяке там мітлоприбирання, посудодрайка, розведення пожарища на березі, так у нас називали вогнище. Та різні інші дрібнопротивні елементи табірної побуту.
- Годиться, - сказав Сенсей. – Прийдемо у табір, тоді і влаштуємо змагання.

І вони потисли один одному руки, а Володя «розбив» їхній спір. Ми продовжили нашу путь. Женька ж, окрилений своєю явною перевагою, взявся за «психологічну обробку» суперника, вірніше суперниці, підготовлюючи мене до прибирання і змальовуючи в подробицях, що мені доведеться зробити.

- Може, мені ще пилюку з очерета стерти? – зі сміхом запропонувала я, підтримуючи ці веселощі.
- Ні, ну що ви, що ви! – почав делікатничати задоволений Женька. – Все-таки ми джентльмени. Обмежимося табірним хаосом. – І тут же додав: - Хоча, якщо у дами буде таке бажання, можна і не тільки пилюку з очерету стерти. Он іще, наприклад, оту калюжку прибрати.

Женька кивнув на море, і всі знову грохнули зі сміху. Так ми і йшли до наметів, обмінюючись з ним «взаємними люб'язностями та поступками» під повальний регіт друзів.

4

Ще здалеку ми побачили, що наш табір виглядав якось незвично, ніби був укритий білим рухливим нальотом. Ні, ми, звичайно, слідували за чистотою, але щоб до такої білизни... Підійшовши поближче, ми узріли цілий «бенкет» чайок. Наша несподівана поява викликала з їхнього боку злодійкуватий переляк і панічне сум'яття. Відірвавшись від своєї розгульної трапези, вони як по команді злетіли догори і що називається забралися геть, залишивши після себе купки недоїдків. Від такого нечуваного нахабства наша група просто заціпеніла.

Цю картину треба було бачити. Всюди валялися розірвані пакети з крупами, макаронами, які до того ж були добряче перемішані з піском. Такий собі пісочно-крупо-макаронний фундамент

впереміш з послідом птахів. Білими барханчиками височіли гірки розсипаного борошна, солі, цукру. І весь цей ранковий розгاردіаш доповнювали ажурні серветки, котрі вітер, ніби граючись, кружляв по всьому березі. А якщо ще й врахувати попередній наш спір, то, наприклад, у моєї особи взагалі пропав дар мови і що називається «руки опустилися».

Після хвилини гробового мовчання, під час якої хто з подивом, хто з жахом роздивлявся цей чудовий пейзаж під назвою «заміське звалище», Женя почухав свою потилицю і з усмішкою тріумфатора промовив у бік Андрія:

- Так, так, так. Це називається «жодної живої душі»?!

Андрій же поспішив відпарувати:

- Еге, окрім твого маніяка-одинака!
- Те, що він був не самотній – це однозначно, - жартома підмітив Віктор, розглядаючи багаточисленні сліди погрому. – І судячи з відбитків, цей «заводій» був, швидше за все, представником місцевої фауни, у якого до того ж було чотири лапи, може навіть і хвіст. Явно він першим побував у продуктовому наметі.
- Ну правильно, - заступився за невідомого звіра Женя. – Він там об'ївся. Йому стало нудно, от він і запросив усіх, кого міг, на вечірку.
- Хороша вечірка, - хмикнув Стас. – Хто ж тепер це все прибирати за них буде?
- Здогадайся з першої спроби, - з усмішкою запропонував йому Женя і задоволений подивився у мій бік.

Потім, ніби схаменувшись, він жвавенько став відшукувати віник з перев'язаних гілок. Той виявився «напівпритоптаним» у пісок. Підійнявши, Женя його обтрисав, зробив вигляд, що здув з нього останні порошинки, і щедрою рукою простягнув мені віника.

- На, Попелюшко! Сьогодні тобі відпочинок на морському узбережжі не світить. Спір є спір.

Я прийняла віник, розуміючи, що наводити лад все одно, так чи інакше, доведеться. І стала вже подумки прикидати, з чого ж тут почати генеральне прибирання території. У цей час Сенсей взяв з моїх рук віник і звернувся до Жені:

- Але спір вона ще не прогала.
- Але й виграти їй вже навряд чи вдасться, - з упевненим виразом обличчя проказав усміхнений хлопець.
- Я пропоную от що, - сказав Сенсей. – Коли таке діло, давайте ускладнимо задачу...
- Е ні! Спір є спір, як домовилися, - почав було протестувати Женя, думаючи, що Сенсей зараз запропонує щось надзвичайне для його персони.
- Так на твою ж користь!

Женька притих, підозріло глянувши в бік Сенсея і силуючись визначити, де ж ховається підступ. А Сенсей тим часом сказав:

- Бери собі напарника. Ваш час під водою будемо рахувати сумарно. Тобто, скільки ви під водою витримаєте по черзі проти її одного занурення.

Женька, не узявши для себе в цьому нічого обтяжливого, тут же миттєво погодився, боячись, що Сенсей передумає:

- Іде, іде! – І підлабузницьки додав: - Я завжди знав, що ти, Сенсей, найсправедливіший з усіх найсправедливіших. А то хто її знає, - кивнув він на мене з хитрою посмішкою, - може у неї дорогою зябра вирости замість легенів.

Всі засміялися, і я теж для годиться. Тільки в мені стрімко стали наростати сумніви відносно простого розіграшу. Якщо вони не жартували, тоді для моєї особи насувалася ціла катастрофа. Я і пірнати до ладу не вміла, не те що подовгу затримувати дихання. Та ще й витримати час проти двох тренованих хлопців! «От так влипла я в історію», - з жахом подумала моя особа.

- Ну-с, - у передчутті перемоги потер руки Женька, обравши собі напарника як я і припускала, Стаса, - не будемо гаяти час. Гайда до моря!

Він зробив запрошувальний жест для всієї нашої компанії, закликаючи бути свідками. Народ з лихвою підхопив пропозицію нашого коміка і, покидавши речі, пішов слідом за ним. Сенсей, прикурюючи сигарету, затримався, а разом з ним і Микола Андрійович. Ми ж з Тетяною теж трохи забарилися, за звичкою складаючи кинуті речі на одну купу. І тут Микола Андрійович тихо промовив, звертаючись до Сенсея:

- Ну, Женя, спритний. Тільки-но стала вигідною умова угоди, одразу ж змінив своє ставлення. Втім, так вчиняють багато людей. Типовий приклад прояву егоцентризму.
- Що поробиш, - знизав плечима Сенсей, відповідаючи так само тихо. – Риба йде, де глибше, людина шукає, що краще, - і з посмішкою додав: - Як же він обділить себе, любимого?
- Так, цей егоцентризм напрацьований в людях до автоматизму. Про яку любов до ближнього може йти мова, якщо навіть зрозуміти один одного не хочуть?
- Це є найбільш печальним.

В цей час ми з Тетяною вже звільнилися. Я нерішуче підійшла до Сенсея, сподіваючись вирішити спір до реалізації його умов.

- Я цей...

Сенсей не дав мені договорити і висловити сумніви, що нахлинули на мене. Він якось по-доброму промовив:

- Іди, готуйся, звикай до води.

Його м'який, впевнений тон мене дещо заспокоїв. Все ще сподіваючись, що це все ж таки розіграш, я подалася разом з Тетяною до моря. Там уже чекала «група підтримки» у вигляді Костика, Андрія і Славка. Треба сказати, що наша велика компанія розділилася на дві половини: ті, хто жартома «вболівав» за Стаса і Женю, і ті, хто жартома «співчував» моєму становищу.

На відміну від старших хлопців, які галасливо забігли у воду, як торпеди, одразу пірнувши на глибину, аби охолодити одним махом свої розігріті на сонці тіла, ми ж із Тетяною намагалися, як завжди, поступово звикнути до води. Однак хлопці, так би мовити «співчуючі», вирішили пришвидшити це діло і стали бризкати на нас з усіх боків, нібито щосили допомагаючи нашому процесу звикання. І оскільки вони навмисно наступали з боку мілководдя, нам з Тетяною довелося рятуватися втечею у глибину, звичайно з подальшим зануренням.

Надивившись, як Женя і Стас тренують дихання перед пірнанням, Костик, встановивши на свою голову «вінець переможця» зі сплєтених водоростей, став імпровізувати з себе мого наставника з «питань пірнання на міліні». Весь цей процес супроводжувався смішними жартами хлопців. Але, не дивлячись на філософські настанови Костика, моїх сил по затримці дихання вистачало явно ненадовго. Костик навіть намагався злегка утримувати мене під водою за плечі,

буркочучи на поверхні свої «директиви». Та цими діями тільки нагнав на мене більше страху, тому що в результаті все одно мій інстинкт самозбереження брав своє, і я з дивовижною спритністю примудрялася «видиратися» на поверхню, іноді навіть у паніці притоплюючи свого «наставника». Після декількох таких зовсім недобровільних занурень Костика від нього посипалися ще більш «раціоналізаторські пропозиції» з вдосконалення метода пірнання, наприклад, обтяжити мою вагу у воді, повісивши на тіло «намисто з цеглин», «кайдани з бетону» і так далі.

- Кінець кінцем, у тебе яке завдання? – жартуючи розмірковував Костик, витрушуючи воду з вуха і поправляючи повислу водорість, що впала після чергового занурення Костика у воду своїм «недолугим учнем». – Пірнути. Так?! Так. А про спливання мова не йшла.

Ми знову розсміялися.

- Добрий же ти, одначе! – з кумедною інтонацією промовила Тетяна.

Загалом, на відміну від старших хлопців, котрі, не гаючи часу, тренувалися на повному серйозі, у нас виходила цілковита клоунада. Так що я, як то кажуть «на всякий пожежний випадок», подумки змирилася зі своїм майбутнім «добовим» образом Попелюшки.

Нарешті підійшов Сенсей з Миколою Андрійовичем. Я думала, що, дивлячись на наші спроби, Сенсей переведе спір на черговий великий жарт і на цій веселій ноті справа закінчиться. Але коли він підійшов і на повному серйозі заявив: «Ну що, почнемо?», моя душа, що називається, від страху різко опустилася у п'яти. Боячись виказати свій переляк перед друзями, я стала з посмішкою говорити Сенсею тремтячими чи то від страху, чи від прохолодної води губами:

- Сенсей, я не зможу... Краще я одразу піду прибирати.

На що Сенсей спокійно відповів:

- Не потрібно здаватися. Віджени свій страх. Прибери всі сумніви. Вір, бо сказано «у вірі обрящеш».

Я ще розгублено дивилася на нього з німим запитанням: «Як я це зроблю?» І тут Сенсей, дивлячись мені в очі, відповів:

- Просто розслабся. Не думай про дихання. Твоя задача: глибокий стан медитації, мінімум думок. Зосередись на рахунку від одного до десяти. Десять секунд же протримаєшся?
- Ну, якщо десять секунд, то я вільно протримаюсь, - з гордістю відповіла я за таке маленьке своє «досягнення».
- Тоді чого ти переживаєш? Рахуй до десяти і виринай. Тільки рахуй не швидко 1,2,3..., а повільно, з інтервалом, як рахуєш тризначні цифри, наприклад, 501, 502, 503 і так далі. Зрозуміла?
- Так.

Від цих слів я не просто заспокоїлася, але мене навіть розібрала цікавість. Адже під водою робити медитацію ще не доводилося. І як не дивно, та моя цікавість переросла у тверду впевненість, що все буде добре. І це почуття зароджувалося саме з якоїсь внутрішньої віри, абсолютної довіри до Сенсея. І навіть не довіри, а швидше нерозкритого знання моєї душі про його Сутність, яке виражалось лише інтуїтивно, на чуттєвому рівні.

«Пірнати так пірнати», - подумала моя особа, зробивши попередньо кілька різких вдихів-видихів. Теж саме зробив і мій перший «суперник» Женя. Приготувавшись до старту, на рахунок

«три» я набрала повними грудьми якомога більше повітря і одночасно з Женею занурилася у воду. Сенсей поклав руку мені на голову на ділянку тисячолісника і злегка притиснув, як мені подумалося, щоб я не сплила раніше часу. Замість очікуваної паніки, я, навпаки, розслабилася і стала повільно рахувати за порадою Сенсея до десяти. Вільно впоравшись з цим завданням, я вирішила ще посидіти пару зайвих секунд під водою, аби додати собі до «зарахування» більше часу. Але тільки-но я почала заново рахувати, як відчула, що міцні руки, напевно Сенсея, витягають мене з води. Чесно кажучи, я навіть трохи розстроїлася, могла ж іще посидіти. Що ті десять секунд?! Виринувши, я тут же взялася обурюватися, ще навіть не встигнувши розкрити очей:

- Чого ви, я готова, давайте... Я ще можу протриматися...

Але коли подивилася на інших, то нічого не зрозуміла. Всі стояли у якомусь німому подиві, дивлячись на мене, ніби на інопланетянку, що прилетіла з іншого Всесвіту. Женья і Стас знаходилися серед хлопців і теж у якомусь підозрілому здивуванні не зводили очей з моєї обуреної особи. Я вже подумала, може вони взагалі не пірнали, може щось сталося? Один Сенсей зберігав олімпійський спокій.

- Та досить з тебе, - добродушно посміхнувся він. – І так вже десять хвилин під водою пробула.
- Хто?! Я??? – усміхнулася моя особа, думаючи, що це жарт.
- Треба ж такому, одначе, все буває в житті, - промовив Стас, почухавши потилицю. – Та от притичина, що це «все» не всім дістається.
- Бачиш, як переживають, особливо деякі хвальки, - кивнув Сенсей на Женьку, який розкрив рота від здивування і витріщив очі, чи то задля сміху, чи й дійсно його щось вразило. – Тепер же прибирати декому доведеться, на Попелюшку перетворюватися.

Женья, мабуть, від цих слів «прийшов до тями» і, комічно клацнувши зубами, повернув щелепу у звичне положення, допомагаючи ще при цьому рукою. Після цього він промовив у своєму незмінному жартівливому тоні:

- Прибирати – це будь ласка! Але щодо зміни орієнтації, такої домовленості не було.

Стас заходився його «заспокоювати», породивши цілу хвилю сміху.

- «Попелюшка» - це, дорогий мій, такий різновид індивідуальної трудової діяльності, коли в мінімальну кількість часу треба зробити максимальну кількість роботи, причому задарма...
- Задарма, задарма, - передражнив його Женька. – А ти чого радієш? Разом пірнали, разом і прибирати будемо, Попелюшка-2.
- Е ні, за штатним розкладом, Попелюшка у нас одна, - заперечив зі сміхом Стас.
- А, так ти у нас Феєю вирішив зробитися, податковим інспектором з прибирання, значить. Нелюд!

Хлопці стали жартувати і заодно, певно, виходити зі свого стану заціпеніння.

- Сенсею, а що ти з нею зробив? – першим запитав Володя по суті.
- Та нічого особливого, змінив її сприйняття часу, її езоосмос.
- Езоосмос? А що це таке? – поцікавився Віктор.
- Та потім якось розкажу, - махнув рукою Сенсей. – Ну що, спір завершено, пішли приводити табір в порядок...
- ...Відділяти зерна від плевелів, а котлети від мух, - доповнив відповідь Сенсея Стас.

- Та не може такого бути, щоб вона просиділа під водою десять хвилин! – іронічно обурився Женька, глянувши на берег і, очевидно, вжахнувшись майбутній роботи. – Стільки без повітря не живуть!

Сенсей же спересердя промовив:

- От люди, як ви вже дістали своєю невірою! Ти ж сам бачив, своїми очима.
- Еге, а може, у неї під водою яка-небудь трубка була для дихання. Це розвід! Чиста підстава!

Сенсей втомлено схилив голову набік і усміхнувся:

- Звичайно, розвід! Тебе підставили ще в той день, коли ти з'явився на світ.

Всі засміялися. А Сенсей, розвернувшись, став виходити разом з Миколою Андрійовичем з води.

- Ходімо, ходімо, - підганяв зі сміхом Женьку Стас.
- Слухаюсь, обер-штурбан-фюрер-фрау Фея, - мляво відрапортував Женька і, зітхнувши, вдавано-сумно додав: - І що у нас, Попелюшок, за таке собаче життя, що не день, то штрафні роботи.

Усі інші теж рушили на берег. І тут почалося ціле «словоблудство» вздовж і впоперек. Я допитувалася у друзів, чи правда я просиділа під водою десять хвилин. А вони в свою чергу ігноруючи мої запитання, питали, чи дійсно у мене не було ніяких додаткових трубок для дихання. Загалом, гомін стояв дужчий, ніж у чайок, коли їхнє місце тривожив непроханий гість. Врешті-решт, все одно до пуття ніхто нічого так і не зрозумів.

Почалося тотальне прибирання табору. І хоча Женька комічно зображав із себе головну діючу особу у цій «індивідуальній трудовій діяльності», він хвацько ухилився від роботи, створюючи лише видимість активної праці. Зате так насмішив наш колектив своїми витівками і жартами, що ми самі не помітили, як швидко і дружно прибрали всю територію табору. А коли почали з нього кепкувати, що він, по суті, не працював, той з поважним виглядом заявив, що, мовляв, працювати і дурень може, головне, на його думку, професійно керувати процесом. На що всі висловили йому «величезну подяку» і дружно кинули його у воду.

Після такого «урочистого» завершення «трудових подвигів» ми взялися підбивати наші збитки. І оскільки харчові припаси залишали бажати кращого, було вирішено відвідати ринок. Бо ці нападники з братів наших менших самі, видно, мало з'їли, та на радощах від такого «повного відриву на острівку цивілізації» перемішали багато продуктів, в тому числі і крупи, з піском, та ще й так сумлінно, ніби у них тут була ціла дискотека з танцями до нестями.

Коли ми склали список продуктів, старші хлопці вирішили зганяти за ними на машині до найближчого базару. Але Сенсей запропонував залишити техніку у спокої і самим розім'ятися, тобто організувати «маленьку пробіжечку» вздовж узбережжя. Заперечувати, звичайно, ніхто не став. Ті, кому дуже хотілося їсти, підкріпилися сухариками. Решта вирішили потерпіти до доставки провізії, тим більше, як говорив Сенсей, голодувати іноді корисно.

Спочатку в похід за продуктами зібралися йти Володя, Стас і Женя. Але коли до них приєднався Сенсей, висловивши ідею з тренуванням, то Микола Андрійович, Руслан, Андрій і я теж зголосилися пробігтися разом з ними. І хоча крос мав бути нелегким у плані фізичних навантажень, та все ж я не могла пропустити такої подорожі поряд з Сенсеєм. Адже для мене це був не просто похід, а, завдяки цікавим спостереженням Сенсея, ціла екскурсія в людський світ, та і у свій особистий теж.

Як Сенсей і обіцяв, він влаштував нам дорогою хороше тренування з фізичними навантаженнями. Спочатку ми підтюпцем бігли вздовж берега, зупинившись лише через півгодини. Потім на чолі з Сенсеєм зробили розминку. І знову біг, але вже з прискоренням. Потім пішли віджимання, вправи для пресу, пробіжка по воді, подолання перешкод на місцевості. В цілому, Сенсей не скупився на вигадку, завдяки чому це фізичне тренування перетворилося для нас на якусь незвичайну пригоду «морського десанту». І не дивлячись на те що натруджені м'язи давали про себе знати, коли ми досягли кордонів «цивілізації», все ж внутрішнього задоволення було значно більше, через те що ти зміг все це подолати.

Вирішили йти через пансіонати, так би мовити зрізати шлях до ринку. Запливши за водну огорожу-сітку, що відділяла перший пансіонат від «дикої природи», ми вийшли на берег, ніби звичайні відпочиваючі, і вже неквапливо пішли вздовж узбережжя. Люди за звичкою проводили свою відпустку в бездіяльному лежанні на пісочку, замінивши домашню картинку споглядання з дивана телевізора на споглядання з пісочку строкатого натовпу на фоні одноманітного морського простору. І якщо й чулися якісь розмови, то здебільшого на побутові теми. Хтось комусь про щось жалівся, хтось когось обговорював, хтось над кимось посміювався. Коротше кажучи, життя йшло звичайним людським ходом, ні більше ні менше. Спочатку якось явно відчувалася ця різюча грань між тим духовним, про що оповідав Сенсей, і тим приземлено-матеріальним, про що говорили люди. Але потім, в міру занурення в атмосферу строкатої масовості, сам мимоволі починаєш заражатися її не зовсім чистим повітрям.

Коли у моїй голові виникли «думки-провокатори», сказати складно. Вочевидь, вони стали захоплювати увагу по дрібницях. Десь промайнув гарний купальник, і мені подумалося, а як би він сидів на мені. На комусь побачила гарні прикраси, які схотілося придбати і собі. Моя уява одразу почала малювати картинку, як я виглядатиму в тому купальнику з тими прикрасами. І тільки-но дала цим думкам волю, як тут же почав проявлятися образ пані Заздрості. І головне, помітила я це тоді, коли вона вже повним ходом порядкувала у моїй свідомості, затьмарюючи своєю ненаситністю і невдоволеністю всі найсвітліші почуття. «Що ж я роблю?! – обурилася я про себе спересердя. – Чужі образи на себе примірюю. Це ж не я! Називається, скотилася на санчатах з гори, та тільки вони на непід'ємний віз перетворилися. І як тепер їх затягувати вгору накажете?»

Мої невеселі роздуми перервав Андрій, мабуть теж легко втрапивши на гачок Тваринного начала.

- Ух ти, гляньте, які тіла у пацанів! – із захопленням сказав він хлопцям, показуючи на загорілих парубків, що грали у волейбол. Напевно, це була група культуристів. – Дивіться, які м'язи...

Судячи з того, як ці хлопці пересувалися, створювалося таке враження, що вони явно грали не в волейбол, а на публіку, демонструючи свої м'язи з найбільш вигідних позицій. Звичайно, вони приваблювали увагу перехожих, котрі, в свою чергу, з неприхованою заздрістю поглядали на їхні тіла.

- Сенсей, а можна швидко накачатися, зробити і собі такі м'язи?
- Можна, - просто сказав Сенсей. – А навіщо? Здобудеш одне, втратиш інше. Накачавши таку масу м'язів, ти втрадиш у витривалості і швидкості. І що це тобі дасть? Хіба що перед дівчатами покрутитися. – Андрій дещо затнувся, ніби Сенсей пройшовся його потаємними думками. – Знаєш у чому причина такого бажання? В елементарній людській заздрості...

На цих словах навіть я стрепенулася. Щойно ж про це подумала.

- ...Але це не тільки твоя біда, це біда багатьох. Якби ти знав, про що у дійсності розмірковують люди! Суцільна жадібність, заздрість, стремління переплюнути один одного хоча б у малому. В головах суцільне бажання виглядати перед людьми краще, ніж вони є насправді. Розумієте, в чому біда?! **Люди хочуть достойно виглядати не перед Богом, не перед своєю Совістю, а перед іншими людьми.** А вся причина цього зла криється у бажанні людському. Адже **людина цінує тільки те, що хоче бачити для себе цінним. А те, що вона не хоче бачити для себе цінним, те і значення для неї не має. Заздрість, ненависть, озлобленість проростають не від зовнішнього стимулу, а від внутрішнього кореня самолюбства.**

От візьми хоча би цих хлопців, які витратили масу часу на те, щоб накачати своє тіло. Адже за великим рахунком їм це сім років не потрібно. Але вони обрали собі роль культуриста і грають її. Для чого? Щоб досягти якихось духовних висот? Ні. Щоб всього лише виділитися з натовпу. Одні качають своє тіло, інші роблять наколки, треті фарбуються у різні кольори. І роблять це всього лише для того, щоб привернути до себе увагу своїх побратимів по розуму, заради задоволення своєї манії величі. Звичайне Тваринне бажання.

Люди чинять так само, як, наприклад, японські мавпочки. Деякі особини з їхнього племені цілий день збирають горішки, щоб потім за п'ять хвилин розкидати їх перед всім стадом, аби привернути до себе увагу одноплемінників. Інші особини вибирають бліх з оленя і пускають в себе лише для того, щоб потім їхні родичі вибирали цих блішок у них. І знову-таки, все це робилося тільки для того, щоб привернути до себе увагу стада... Так, от, ці м'язи, цяцьки, мода і все інше – все це для того, аби привернути до себе увагу. Це ті ж блохи на мавпі.

Людина ж нічим не відрізняється від тієї мавпочки, так би мовити, за природою свого Тваринного. Тільки у ній воно ще й підсилене манією особистої величі. Бо кожна людина, якщо вона духовно мерзенна і низька, починає себе звеличувати у своїх помислах і бажаннях, вона починає ставити себе вище за всіх. А сказано: «Так будуть останні першими і перші останніми; тому що багатокликаних, а мало обраних». Багато хто прикриває свої потаємні помисли Тваринного зовнішньою показухою, нібито стремлінням до духовного. А насправді просто під благовидним приводом йде реалізація бажань Тваринного, догодження все тій же манечці, звеличування себе і знову-таки звичайнісіньке, пусте рисування перед іншими людьми. Хоча щирі справжню Любов до Бога в їхніх таємних помислах складно відшукати.

Християни назвали б такі бажання людей витівками сатани, що відволікає людей від головного – від душі, від Вічного. Ви подивіться на модель сучасної цивілізації. Весь світ працює на те, щоб викликати у людини щонайбільше бажань придбати щось, чого нібито їй не вистачає для повного щастя. **Весь світ торгує ілюзіями. Він зітканий з брехні і нитки його кріпляться на заздрості.** Люди самі породжують ілюзію, підживлюють її своєю неохайністю думок і самі ж живуть у цій ілюзії, сприймаючи її за справжню реальність. І, на жаль, факт глобального обману Тваринного викривається лише перед лицем Смерті. Але тоді вже стає занадто пізно будь-що змінити.

Адже молодість проскакує як один день, ніби стрімкий скакун, вирвавшись на волю. І поводи не встигнеш натягти, як настане зрілість. У зрілості зупиняєшся і озираєшся назад. Настає переоцінка цінностей. Твої досягнення вже не видаються такими значущими, вони вже не варті того, щоб їм приділялося стільки ж часу і сил. З'являються нові бажання та ілюзії у вигляді самоствердження у світі солідних людей. І людина починає вигадувати нові способи, як виділитися з натовпу. Не встигнеш і оком мигнути, а тут і старість, в якій уже багато що з прожитого життя здається абсолютним абсурдом і зовсім втрачає свій сенс. Разом зі старістю все частіше починають

з'являтися думки про смерть, які примушують людину замислитися про головне – про свою душу. Бо вона все ближче і ближче підходить до тієї межі, звідки прийшла у цей світ, щоб віднайти себе, спасти свою душу. Та замість досягнення цієї мети вона розтратила час і сили на пусті ілюзії. І тут людина починає метушитися, вигадувати собі нові ілюзії, втішати себе, що коли вона помолиться перед смертю, то там їй усе пробачиться. Але ж за фактом оцінюється все життя людини.

Дурість людська не має меж. Манія величі людей штовхає їх на лихі справи. – Сенсей подивися навкруги і розвів руками, сумно промовивши: - Якби ви чули, про що думають люди, хлопці, ви би вжахнулися! А хоча, в принципі, навіщо вам чути, поспостерігайте за собою. Про що ви мрієте потай.

Зовсім нещодавно, до перебудови люди думали про те, що вони врятують світ і побудують комунізм, я маю на увазі наших ідейних людей. А зараз, після перебудови, молодь думає про що? Про гроші, про капіталізм. Кожен уявляє себе мільонером, Рокфеллером та іже з ними. Кожний подумки розкидається грошима, мріє про багатство. І той, хто заробляє, і той, хто не може достатньо заробити, всі розказують казки, які вони круті по життю, випинаючи свою манечку. Чому? Тому що у головах їхніх тішиться егоїзм. У Михайла Євграфовича Салтикова-Щедріна, російського письменника-сатирика, є чудові слова з цього приводу: «Немає небезпечніше людини, котрій чуже людське, котра байдужа до долі рідної країни, до долі ближнього, до всього, окрім долі пущеного нею в оберт алтину». І він правий.

Надмірне багатство ні до чого хорошого не призводить. Ну витратила людина роки життя, ошукала масу людей. Бо чесно великі гроші не заробиш. Все будується на обмані й брехні. Ну заробила людина дуже багато грошей. Я не беру до уваги чесно зароблені зарплатні, нормальні гроші для прожиткового мінімуму. Це невеликі гроші. Так от, заробив. Дивиться, а задоволення немає. Виявляється, чогось не вистачає. Він розуміє, що йому потрібна влада для того, щоб підкорити собі подібних, аби вже самому не випендрюватися, не саджати на себе бліх з оленя і тим самим привертати до себе увагу всієї зграї, в тому числі і ватажка. І не розкидатися грошима, як та мавпа горішками, а захопити цю владу, стати самому ватажком. Так і з'являються лідери партій, владних структур, держав. Дивляться, а влади мало. Тоді вони йдуть на що? На те, щоб захопити світ. І починаються війни, агресія, поневолення. Так народжуються Наполеони, Сталіни, Гітлери та їм подібні. Захоплюють території, розширюють кордони своєї держави, а вдоволення все одно не отримують. Чому? **Тому що яку би владу людина не мала на Землі, вона ніколи не отримає від неї вдоволення, бо все одно залишається рабом своїх бажань. А істинна влада є влада над самим собою.**

В історії людства є маса прикладів безглуздя такого шляху, такого глобального обману Тваринного. Один з них – Олександр Македонський – людина, що максимально реалізувала свої амбіції. Він завоював величезні території, створивши найбільшу монархію давнини. І що в результаті? В день, коли Олександр Македонський став «володарем світу», він віддалився від усіх і гірко заплакав. Коли воєначальники його знайшли, то були здивовані, тому що ніколи не бачили свого полководця ридаючим. А вони були з ним у найскладніших ситуаціях бойових походів. Олександр був прикладом мужності. Навіть коли смерть була з ним зовсім поряд, ніхто не бачив на його обличчі слідів відчаю і безнадії. Тому воєначальників мучило запитання, що ж сталося з тим, хто підкорив цілі народи? Його спитали про це, і Олександр повідав їм причину своєї печалі. Виявляється, коли він переміг, він зрозумів, що програв. І зараз перебував на тому самому місці, де задумав своє «завоювання світу». І тільки в цей момент він усвідомив, наскільки все це було безглуздим. Тому що раніше у нього була мета і путь. А зараз йому нікуди рухатися, нікого

завойовувати. І він сказав: «Я відчуваю всередині себе страшну пустку, бо програв головний бій мого життя».

Сенсей пройшов деяку відстань мовчки, а потім знову повторив:

- Так що найвища влада – це влада над самим собою. Пам'ятаєте, як у Лао-Цзи:

«Хто знає інших, той розумний.

Хто знає самого себе, той освічений.

Хто перевершує інших, той сильний,

Хто переборює сам себе, той могутній».

- Так, це складно, перебороти самого себе, - замислено промовив Микола Андрійович.
- **Вся складність у простоті.** Для цього потрібно в першу чергу контролювати свої думки. Людина ж постійно ведеться на поведінку свого настрою, живе тим, що невпинно радує свою манію величчя. Їй лінє слідувати за полем свого розуму. От там і проростає всякий бур'ян. Адже бур'ян не потрібно плекати, спеціально доглядати за ним. Він і так проб'ється, без вашого на те відому.
- А як цей бур'ян видалити? – стурбовано промовив Андрій.
- Просто. Береш і вириваєш з корінням. Тобі ж не важко взяти під контроль свої думки прямо зараз? Ні. А з таких «зараз» і складається все життя. Живи «тут і зараз» і не впадай в ілюзії, мальовані Тваринним розумом. Адже тобі дана свобода вибору! От і обирай.

У цей час ми стали виходити на асфальтовану доріжку тінистої алеї.

- Ну, за владу зрозуміло, - почав розмірковувати Микола Андрійович, обдумуючи, очевидно, своє. – Виходить, дуже великі гроші неможливо заробити, зберігаючи при цьому Честь і Совість.
- А чому неможливо? – заперечив Віктор. – Он по телевізору показували «круглий стіл» за участю крупних бізнесменів. Нормальні мужики.

Сенсей глянув на нього і відповів:

- Це нечесні люди. Це брехуни та егоїсти, котрі б'ють себе в груди і розказують казки. Вибачте, хлопці, але потопати в розкоші, бути багатим, коли навколо стільки голодних, злиднених та безпритульних, і думати тільки про збільшення свого прибутку – це не достойно звання Людини. Просто не достойно.
- Ні, ну зачекай, - не вгавав Віктор. – А в чому винний багатий бізнесмен? Якщо він розумний і знає, як заробити гроші, він бере і заробляє. А той, хто не хоче працювати, хто ледар, алкоголік чи мало там хто, він того годувати, чи що, повинен?
- Він його не повинен годувати. **Безглуздо давати рибу голодному, бо він її з'їсть і знову зголодіє. Значно мудріше дати йому снасті і навчити ними користуватися.** Зрозумійте правильно, я не проти багатства, я проти бідності, я – за добробут. Гроші мають певний еквівалент енергії. А закони фізики гласять, якщо енергія кудись прибуває, то, значить, звідкись вона убуває. Світ повинен бути справедливим і доступним для всіх. Та коли світом керують слуги диявола, я маю на увазі злодії, котрі іменують себе політиками, то справедливості тут ніколи не буде. Тому він і приречений.

- Знову по справедливості, - з лукавством промовив Жень. – Сенсей, це вже відгонить комунізмом.
- Ну що поробиш? Я в дитинстві отримав таке виховання, що комунізм у мене тепер надовго в крові, - жартома відповів Сенсей. – А якщо серйозно, вдумайтеся самі, хлопці. От зараз з'являються олігархи. За рахунок чого вони багатіють? За рахунок збідніння народу, за рахунок того, що продають нашу Батьківщину. Що, вони такі розумні? Вони щось хороше зробили для народу, для своєї країни? Чому ж країна така бідна? І як можуть з'являтися багаті люди у бідній країні? Тільки обкрадаючи її, обкрадаючи тих, хто слабший за них. І ви хочете сказати, що успішні люди, достойні звання Людини? А я кажу, що це слуги диявола, приречені на пекло.

Адже ці олігархи навіть копійчаною благодійністю займаються заради рисування перед іншими людьми. Та чи готові вони зробити серйозний вчинок у своєму житті і докорінно змінитися? Сумніваюся. Адже сказано: «де скарби ваші, там буде і серце ваше». Таким людям дуже важко відірвати своє серце від накопиченого багатства. Це було і тисячу, і дві тисячі років тому, бо люди, на жаль, не міняються. Згадайте Біблію, коли до Ісуса підійшов багатий юнак і запитав, що йому зробити такого, щоб мати життя вічне. На що Ісус відповів йому, що коли він хоче увійти до життя вічного, то нехай дотримується заповідей «не вбивай; не перелюбствуй; не кради; не свідчи неправдиво; шануй батька і матір; люби ближнього свого як самого себе». Але юнак сказав, що все це він зберіг від юності своєї. Чого ж не вистачає йому? І тоді Ісус промовив: «...якщо хочеш бути досконалим, піди, продай маєток твій і роздай злидненим; і матимеш скарби на небесах; і приходи і слідуй за Мною». Та зачувши це, юнак «відійшов з печаллю, тому що у нього був великий маєток». Ісус же сказав своїм учням: «зручніше верблюду пройти крізь вушко голки, аніж багатому увійти до Царства Божого».

Підсвідомо вони відчувають свою нікчемність і наслідки, які на них чекають. Затим вони й будують храми, монастирі, намагаючись обілитися перед Богом. Дурні! Вони забули писання. Адже сказано: церкви, збудовані злодіями, є прихисток для сатани. Вони будують не будинки для Бога, вони будують притулок для диявола. І якщо сподіваються, що за це їм будуть відпущені гріхи, вони помиляються. За це примножиться до їхніх гріхів. І тим самим вони проклинають не тільки себе, але і своїх близьких, які користуються їхніми «благами». Адже вони навіть не питали своїх близьких, чи потрібна їм така жертва? Чи готові вони розділити відповідальність за їхні гріхи перед Богом?

Я вам розповім одну історію, яка трапилася у далекі часи, про те, як один злодій і вбивця, зустрівши Мудреця, докорінно змінив своє життя і став великою людиною. «Колись давно жив розбійник, котрий займався тим, що промишляв пограбуванням і не задумуючись убивав людей, якщо вони чинили опір. У цей же час жив на світі чоловік на і'мя Нарада. Був він поетом, музикантом. І славився своєю глибокою мудрістю. Люди любили його за добрі поради, веселу вдачу, його жарти й чарівливу музику, що він виконував на своєму інструменті.

Одного разу мудрець зібрався йти до сусіднього села. Дорога пролягала через той самий ліс, в якому орудував розбійник. І тоді люди стали вмовляти Мудреця не ходити тією дорогою, тому що це було дуже небезпечно. Нарада лише посміявся:

- Я хочу поглянути на того, хто породив у вас страх і зробив вас боягузами. Він всього лише одна людина, а зупинив рух по всій дорозі.

Сказавши це, Нарада розвернувся і пішов до лісу, награвши на своєму інструменті. Невдовзі розбійник почув музику і вийшов на дорогу. І на свій подив побачив одного

неозброєного чоловіка, який, здавалося, був щасливий, виконуючи свою мелодію. Вперше в житті він відчув у собі нерішучість. І звернувся до музиканта:

- Хіба ти не знаєш, що ходити цією дорогою небезпечно?

Нарада ж, не припиняючи грати, звернув з дороги і присів поряд з розбійником, який у цей час гострив свого меча. Догравши свою мелодію, він спитав у нього:

- Що ж ти один робиш у цьому лісі?

Той відповів:

- Грабую людей. І в тебе зараз заберу твої багатства.

Мудрець сказав:

- Мої багатства іншої якості – вони внутрішні. І я сам був би щасливим розділити їх з тобою.
- Мене цікавлять тільки матеріальні цінності, - заявив розбійник.
- Матеріальні, кажеш? – запитав Мудрець і, взявши жменю землі, розвіяв її по вітру. – Це всього лише прах, ілюзія, яка одразу ж зникає. Це ніщо по зрівнянню з духовними цінностями, котрі вічні. Скажи, навіщо це тобі потрібно?

Той відповів:

- Заради моєї сім'ї: моєї матері, моєї жінки, моїх дітей. Якщо я не принесу їм грошей, вони будуть голодувати. А я нічого іншого робити не вмію.

Мудрець же поцікавився:

- А ти питав у них, чи потрібна їм така жертва? Чи готові вони розділити відповідальність за твої гріхи перед Богом?

Вперше за своє життя людина, що займалася розбоєм, замислилась.

- Не знаю. Я якось раніше про це не думав.
- Так піди і спитай їх, - запропонував Мудрець. – А я тебе тут почекаю.

І він знову заграв свою чудову мелодію.

Розбійник так і зробив. Він подався додому і запитав свою мати. На що літня жінка відповіла:

- Чому я повинна ділити з тобою відповідальність за твої злочини? Я – твоя мати, і твій обов'язок – годувати мене.

І його жінка сказала:

- Чого це я відповідатиму за твої гріхи? Я нічого такого не вчинила і чиста перед Богом. Я не знаю, як ти добуваєш хліб. Це твоє діло.

Дивлячись на обличчя дітей, що безтурботно бавились, розбійник навіть не став у них питати. Пониклий, він повернувся назад до Мудреця:

- Ніхто не хоче ділити зі мною відповідальність. Що би я не робив заради сім'ї, виходить, за все відповідатиму сам. Виявилось, що я самотній. І що ж мені тепер робити?

Він з тугою глянув на бездоганне обличчя Мудреця. І той відповів:

- Зніми з себе маску злодія і спали її у полум'ї діянь добрих справ. Спокутуй скоєне тобою зло. Зміни себе і стань Людиною.

З цього темного лісу оман дана людина пішла разом з Великим Мудрецем... В подальшому люди стали називати його Вальмікі, і прославився він у віках як легендарний поет, автор знаменитої давньоіндійської епічної поеми "Рамаяна"».

Сенсей замовк. Ми теж деякий час ішли мовчки, перебуваючи під враженням від почутої розповіді. І вже коли проходили мимо кафе, Стас, порушивши тишу, запропонував зайти, попити газованої води. Всі охоче підхопили цю ідею, тому що було доволі спекотно. Один Сенсей відмовився, сказавши, що почекає нас на лавці. Він вказав на лавочку, розташовану в тіні, де сиділа якась літня пара. Ми розійшлися.

Швидко випивши свою склянку лимонаду, я вийшла надвір, поки хлопці насичували свої богатирські тіла додатковими порціями напою. Сенсей сидів поряд зі старими і про щось розмовляв. У цей час з кафе вийшов Микола Андрійович, і ми разом підійшли до Сенсея, привітавшись з літньою парою і ставши мимовільними слухачами їхньої розмови.

- ...його молитвами.
- Хороший батюшка, отець Василій, - погодився Сенсей. – Він багато зробив для людей.
- Так швидко життя пролетіло, - зітхнула старенька. – От дивимось на молодих, адже нещодавно самі такими були. І головне, в душі не відчуваєш, що тіло твоє старе.
- Людина душею не старіє, - помітив Сенсей і добродушно додав: - А молодим не потрібно заздрити. Бо їм ще належить всю путь пройти. А ви вже на порозі стоїте, і вам лишилося всього лише постукати.
- Так у тому то й біда. Не смерть засмучує, а розлука, - сумно промовила старенька, крадькома витираючи сльозу. – Адже ми з Іванком п'ятдесят три роки прожили душа в душу, слова лихого один від одного не чули. – Дідусь закивав головою. Старенька ж із вдячністю взяла його за руку. – А тепер, певно, прийшов час нам розставатися. От про що тужить моя душа.
- Туга ваша даремна. Та й про що вона? Ви сумуєте за тілом? – Сенсей розвів руками і, вказавши на молоду пару, що гуляла неподалік, з посмішкою промовив: - Господи, ну я розумію у молодості, але зараз-то про що сумувати?! – Вони разом посміялися. – А душа... **Поки в душі живе любов, - розлука неможлива. Адже головне ти знаєш, що любиш цю людину. Як ти можеш її втратити, якщо вона дійсно дорога твоїй душі, якщо Пам'ять і Любов до неї продовжують жити в тобі самому...**

З кафе стали виходити хлопці, і Сенсей, підіймаючись з лавочки, почав прощатися зі старими.

- Ой, спасибі вам велике, ви мене так заспокоїли, - наостанок запричитала старенька, ніби їй хотілося висловити Сенсею все одразу, що було на душі. – А й справді, що нас може розлучити? Навіть якщо піду, я і з того боку буду його любити, так само, як і тут. Що від цього втратиться?
- Нічого, - промовив Сенсей. – Тут ви перебували разом у миті, там ви будете разом у вічності. Радіти треба, що наближається вічність. Тут ви у стражданнях і муках, а там ви знайдете спокій та відряду.
- Так приємно було з вами говорити, - розчулено пролепетала старенька.
- Мені теж було дуже приємно поспілкуватися з вами.

- Не знаю, чи побачимося ще. Кожний день для мене в очікуванні. Звичайно, хотілося б іще побачитися і з отцем Васи́лем, і з вами поспілкуватися. Ви так заспокоїли. Так легко на душі стало. Дуже би хотілося знову з вами зустрітись.
- Не переживайте, - ласкаво проговорив Сенсей, з якоюсь теплотою і ніжністю дивлячись на літню жінку. – Ми обов’язково зустрінемося і у нас буде маса часу для спілкування.

Коли ми вже віддалилися від цієї літньої пари на значну відстань, рухаючись разом з хлопцями у бік ринку, Микола Андрійович запитав у Сенсея:

- Це твої знайомі?
- Ні, - з посмішкою відповів Сенсей. – Просто хороші люди.
- А що, ця жінка чимось хвора?
- Так. Їй недовго лишилося жити.
- Невже їй не можна нічим допомогти? – стурбовано запитала я.
- Можна. Але такого роду допомога тільки зашкодить, - відповів Сенсей. – **Людина – тимчасова. Смерть кладе кінець старості й мукам, звільняючи від обтяжливості буття. Для люблячих душ – це нагорода. Адже за великим рахунком ми не стаємо іншими тільки тому, що вмираємо...**

5

Нарешті ми підійшли до кінцевої мети нашої подорожі, місцевого продуктового ринку. Перед входом розташувалися ятки, де торгували всіляким китайським дріб’язком у вигляді брелоків, ручок, годинників та іншим ширпотребом. Сенсей глянув на весь цей різнобарвний асортимент і з гіркотою тихо сказав:

- Зовсім повагу втратили. Закидають всяким мотлохом як країну третього світу.

Хлопці стали роздивлятися весь цей різноманітний товар. Стас взяв до рук якийсь квадратний брелок у вигляді годинника, натиснув на кнопку і той почав видавати незрозумілі звукові сигнали, блимати і висвічувати різні цифри.

- О, а це що таке? – здивувався Стас.
- Прямо як лічильник Гейгера, - усміхнувся Микола Андрійович.
- Чаво? – протиснувся Женька між Стасом і лікарем. – Який такий лічильник?
- Гейгера, - повторив Микола Андрійович. – Такий газорозрядний детектор часток.

Женька витріщився на Миколу Андрійовича в німому запитанні. Стас же, іронічно зіщуливши очі, вирішив підігнати процес мислення друга.

- Чув про такий пристрій, що називається дозиметр, село?
- А-а-а, це прилад для випромінювання, чи що? – з другої спроби здогадався Женька.
- Це прилад для вимірювання дози випромінювання, - зі сміхом промовив Стас.
- Ну я ж і кажу.

Женька скорчив серйозне обличчя «вченого мужа», взяв у Стаса блимаючий «прилад» і став його розглядати.

- Це секундомір, - пояснила продавщиця. – Тільки він... Зараз я дам інший.

Стас же, підморгнувши їй, весело сказав, вказуючи на Женьку:

- Ви не звертайте уваги, він просто довго вчився, тому трохи затримався у розвитку.

Ми засміялися. А Женька похитав головою і навмисно голосно проговорив спеціально для Стаса:

- Я взагалі-то зла не пам'ятаю... частіше доводиться записувати. – І вже звертаючись до продавщиці, запитав: - Скільки коштує?

Та назвала ціну і заметушилася, аби поміняти цю «зламану штуку» на іншу.

- Ні, ні, я беру це, - зупинив її Женька. – Повинен же хтось скуповувати у вас брак зі стовідсотковою знижечкою...

І далі Женьку понесло у такій сміхотворній промові, притаманній вередливому покупцеві, що ми ледве не вмерли від сміху. Навіть наш психотерапевт після чергової Женькиної клоунади з приводу «здешевлення товару» зацікавлено запитав у Стаса:

- Він такий у всьому чи частково?

На що той відповів:

- І у всьому, і частково.
- Так. Це вже «діагноз», - констатував зі сміхом лікар.

І коли задоволений Женька, виторгувавши цю дрібницю за копійки, під жарти хлопців підійшов до Сенсея, той сказав:

- І тобі не совісно у людей копійки відбирати?
- А що? Це їм нехай буде соромно отаке «тьху» штовхати за таку ціну. – І посміхнувшись своєю зворушливою голлівудською посмішкою, додав: - Ти ж знаєш, Сенсей, моя совість кристалево чиста... - І, відходячи, тихенько додав: - Я ж нею не користуюся.
- Так у тому-то ж і проблема, - підсумував Сенсей під загальний регіт хлопців.

Ми зайшли на ринок і почали закуповувати продукти за списком. Женька ж від нічого робити підійшов до якогось продавця, явно прибулого сюди з більш південних земель, що торгував помідорами й огірками. Хлопець «начепив» на себе поважний вигляд і з підозрою поцікавився:

- А в якій місцевості росли ваші овочі?

Продавець, напевно, не зовсім його зрозумів і став за звичкою розхвалювати товар. Питання про місцевість плавно переросли у питання про ціну, яка виявилася значно завищеною. Ну, ясна річ, біля моря нічого дешевого не буває. Але, видно, тільки не для Женьки. Вставши у позу інспектора (як мінімум спілки із захисту прав споживачів), хлопець витяг свій «дозиметр» і діловито став водити вздовж і впоперек всього товару. «Дозиметр», звичайно, почав пищати і блимати, висвічуючи на своєму табло нереальні цифри. Продавець здивовано вирячив очі. Ці дії, такого прискіпливого покупця, що невідомо звідки взявся на його голову, явно справляли на нього неприємне враження.

- Ні, ти бачив, бачив! – Женька обурено показував дані «дозиметра» Стасу, що стояв поряд і з великим зусиллям намагався зберегти серйозний вигляд. – Ні, ти тільки поглянь! Це ж гірше, ніж у Чорнобилі! Ти на якому ядерному полігоні це вирощував? – звернувся Женька до продавця, тикаючи йому покази «дозиметра». – Ти бачиш, навіть лічильник Гейгера зашкалює. Ні, ну кошмар якийсь! Скоро нас взагалі ядерними відходами годувати будуть...

На вигуки Женьки стали обертатися люди. Продавець, розгублено дивлячись то на лічильник, то на овочі і посилено намагаючись второпати в чому, власне, річ, став виправдовуватися, що у нього найякісніший товар. А коли Женька почав роздувати цю історію до невпізнаності, той особисто з'їв помідор на очах у всіх, переконуючи не так хлопця, скільки присутніх зівак у повній нешкідливості своїх овочів. Але Женьку це ще більше розпалило і у відповідь на дії продавця він почав розказувати страшні історії, як впливає радіація на організм людини, причому з детальним перерахуванням, що в організмі починає порушуватися і відмовляти насамперед (звичайно, на його думку). Загалом, він такого наплів, такий натовп цікавих навколо себе зібрав, що, врешті-решт, продавець сунув йому товар, вочевидь навіть нижче від закупівельної ціни, аби лише швидше здихатися цього «панікера».

До цього часу ми вже придбали частину продуктів. Стас і Женька, відшукавши нас, продемонстрували повний пакет помідорів та огірків. Причому Женька не припиняв вихвалитися своїми «досягненнями» та виявив бажання закупити решту «продуктів» за більш низькими цінами. На що Сенсей лише осудливо похитав головою:

- Ех, люди... Тлумачиш вам, тлумачиш...
- Ні, ну, Сенсей, навіщо витрачати більше, якщо можна купити за розумною ціною? Вони ж тут усі народним здирництвом займаються! Я, як порядний громадянин, не можу пройти повз таке неподобство. Мені ж так і хочеться взяти у ньому посильну участь. – Хлопці знову гахнули зі сміху, а Женька продовжував виправдовуватися, лукаво посміхаючись. – У мене ж до них немає заздрості. Просто коли я бачу торгового працівника, в нутрі моєму виникає загострене почуття справедливості.
- А-а-а, - усміхнувся Сенсей. – Цю якість зараз так величають?
- Ага, - кивнув, сміючись, Стас. – До того ж це «загострене почуття справедливості» у нього проявляється у двох різновидах: корисливе і безкорисливе. Корисливе – це коли він хоче, щоб «і в нього це було». А безкорисливе – це коли він хоче, щоб «і в того цього не було».

Сенсей безнадійно махнув рукою у бік Женьки і Стаса, промовивши:

- Робіть, що хочете.

Микола Андрійович віддав їм список і гроші. Наша команда розділилася. Частина хлопців пішла разом з Женькою повеселитися з його закупівлі продуктів. А Сенсей, Володя, лікар і я, попередньо домовившись з хлопцями, де ми їх будемо чекати, пішли до берега.

Небо було безхмарним. Напівсонні відпочиваючі ліниво походжали вздовж вулиць, ховаючись від спеки під тінню дерев. Ми вийшли до обумовленого місця. І поставивши пакети з продуктами, сіли на вільну лавку в тіні великого дерева. Микола Андрійович вирішив не гаяти часу і став розпитувати Сенсея.

- Сенсей, ти торкнувся цікавої теми, коли ми йшли сюди... От я весь час думав... Ну, добре, багатство нам не загрожує за нашої професії та ще й у нашій країні, - жартома промовив лікар. – А от якщо серйозно, що робити людині? От всі кажуть, те погано, те погано, а як добре? Як жити?
- Розумієш, **кожна людина, по суті, не живе своїм справжнім життям. Вона вибирає вподобаний їй образ і грає роль, до того ж, як правило, не одну.** От, наприклад, ти зараз граєш роль студента, намагаєшся, як на лекції, задати питання, вникнути в суть моїх відповідей. Потім переключаєшся на роль психотерапевта, прагнучи проаналізувати мої слова. Але, по суті, це всього лише гра, не більше. Тому що ти сам знаєш те, про що я кажу. Потрібно всього лише глибоко зазирнути собі в душу.

Так і кожна людина. Вона грає. Одному до душі роль лікаря, іншому подобається роль крутого спецназівця, а третьому - автослюсаря. Хтось обирає собі роль алкоголіка, хтось кар'єриста, а хтось ображеного на життя. Та ким би не була людина, за фактом – це всього лише її роль. Просто вона настільки в неї вживається, що думає, що це і є насправді її справжнє життя. Дійсно, правий Шекспір, весь світ – це всього лише театр.

І як будь-який артист людина залишається незадоволена своєю роллю і мріє про іншу роль, де вона бачить себе більш важливою. Чого би людина не досягла, їй здається, що головну роль у своєму житті вона ще не зіграла. І граючи того себе, кого вона вигадала, наприклад бідного, хворого, багатого, здорового, слюсаря чи космонавта, не має значення, - людина мріє про іншу роль. Вона приміряє до себе образ президента, олігарха, героя-рятувальника, борця за справедливість, ще когось... І весь час перебуває у мріях, тішить себе цими казками. Але чи не простіше припинити мріяти і вибрати собі у житті роль, достойну звання Людини?

- Ти маєш на увазі святого, лами чи кого?
- Хоч лами, хоч святого або ж порядної, доброї людини, називай це як хочеш. **Я називаю це просто – роль, достойна звання Людини. І бути тим, ким ти повинен бути. Щоб, засинаючи, ти був спокійний, що твоя совість чиста. Щоб, помираючи, було не соромно за свої думки і вчинки. І щоб стоячи навіть перед Богом, як кажуть християни, на Суді Божому, тобі було що сказати. Щоб твій кошик з добрими ділами був повен, а з лихими був пустий. От що означає бути Людиною.** І не просто зовні, але й, що важливо, внутрішньо. Навести порядок у своїй голові. Не мріяти про дурне, про безглузде, про пусте. Думай більше про Бога, думай про душу. Є вільний час – використовуй його з користю для душі, молися, медитуй, займайся духовним. **Бо життя надто коротке. І дається воно для того, аби людина довела Богу, що вона гідна звання Людини...**

Сенсей розповідав просто і зрозуміло. Його слова були наповнені такою щирістю, такою участю, силою і добротою, що у мене навіть «квітка лотоса» мимохіть запрацювала, розливаючи приємне тепло по тілу. А на душі стало так добре, ніби з мене самої звалилися усі награні маски, оголивши тимчасово мою реальну Сутність. І чомусь саме в цьому вільному стані я дійсно розуміла, про що говорив Сенсей. Тому що це розуміння йшло не через слова, а через мою душу.

Деякий час ми сиділи мовчки, споглядаючи морську картину природи. У цьому незвичайному стані, породженому словами Сенсея, мабуть нікому не хотілося говорити зайвого. Все було на подив просто і ясно. Цю безтурботність споглядання порушили хлопці, що повернулися з ринку.

- Гляньте, скільки ми добра всякого накупили! – промовив задоволено Женька, розчепіривши руки і демонструючи навантажені пакети, які ніс він і хлопці. – А чого ви такі сумні?
- Та от, дивимося, - сказав Сенсей, дивлячись у морську далечінь.

Женька теж задля годиться подивився у той бік. У цей час по морю якраз мчав катер. До нього була прикріплена мотузка, кінець якої тримала дівчина на водних лижах.

- О, класна дівчина! – оцінююче заявив Женька, думаючи, що мова йде про це.
- От-от, - промовив Сенсей. – Я їм з цього приводу анекдот розказав, от вони і засумували.

Женька хмикнув:

- Що ж за анекдот такий, що вони засумували?

- Та сидять два рибаки на березі ріки. А перед ними гарна дівчина катається на водних лижах. Один іншому і каже: «Уявляєш, зараз вона впаде і почне тонути. А я пірну і врятую її. Витягну і прикинуся, що роблю штучне дихання, а сам її буду цілувати, обіймати». І тільки він це промовив, дівчина падає і починає тонути. Той одразу ж кидається у воду. Пірнає і витягає жіноче тіло. Починає штучне дихання робити, цілувати, обіймати. А потім підходить до друга і каже: «Щось я не зрозумію? Та красуня була, а ця якась страшна». А друг на нього так скося дивиться і каже: «Так, так... І та була на водних лижах, а ця на ковзанах».

Під деревом пролунав розкотистий сміх нашого колективу. Один Женька якось мляво усміхнувся, а потім спантеличено запитав:

- Не в'їхав, а до чого тут ковзани? Вона ж на водних лижах була.

Ми всі мало не впали, сміючись вже не стільки з анекдоту, як з Женьки. Парубок же постарався зам'яти своє збентеження і швидко перевів сміх вже на тему своїх пригод на ринку. До розповіді долучилися і «очевидці», доповнюючи своїми подробицями. Кінець кінцем, вдосталь насміявшись, всі дійшли висновку, що Женьку на цей ринок одного відпускати вже небезпечно. Він там наробив такого ґвалту зі своїм «дозиметром», що коли надумає заявитися туди наступного разу, навіть без цієї штуkenції, він явно відчує на своїх кістках усі «наслідки» свого жарту.

Ми розклали продукти по пакетах так, щоб було зручно нести всім. І коли вже зібралися «відчалювати» у зворотній шлях, Женька раптом голосно розсміявся:

- А-а-а! Так виходить та, що в ковзанах, ще з зими там валялася.

Це вже була остання крапля. Наш сміх просто переріс в істерику. Навіть перехожі, дивлячись на нас, стали посміхатися, заражуючись хвилиною хорошого настрою, хоча й не розуміли, в чому, власне кажучи, причина такого повального сміху.

Оскільки ми були навантажені продуктами, то пішли в обхід пансіонатів більш довгою, проте зручною дорогою. І коли проходили повз чергову будівлю, Женька, витріщаючись по боках, несподівано зупинився. Він поставив пакети на асфальт і вчинив детальний обшук своїх кишень, які свого часу дизайнери одягу рясно «наліпили» як на його сорочці, так і на шортах.

- Та де ж вона? – стурбовано бурмотів хлопець.

Оскільки Женька трохи відстав, декотрі з нас теж зупинилися, чекаючи на нього.

- А, ось! – нарешті зраділо вигукнув він і витяг якийсь зібганий папірець.
- Ти що, це на екстрений випадок життя бережеш? – усміхнувся Володя, спостерігаючи, як хлопець намагався розгладити зім'ятий папір.
- Ага, на екстрасенсорний, - жартом відказав Женька.

Схопивши свої пакети, він наздогнав Сенсея.

- Сенсей, поглянь, яку я на ринку об'яву зірвав. Ціла хвалебна ода Вседержителя Космосу і всія Землі...

І парубок, одночасно утримуючи пакети в руці, простяг папір.

Сенсей взяв його, пробіг очима і, усміхнувшись, віддав назад.

- Такого добра навкруги повно. Он, дивися... І там це висить, і там, і он там...

Ми зацікавлено закрутили головами разом із Женькою у тих напрямках, куди вказував Сенсей. І дійсно, всюди одні й ті ж оголошення, написані великими буквами: «Великий екстрасенс, почесний Майстер міжнародного класу, провісник оракулів, могутній маг і чародій, від одного

погляду котрого зцілилися багато людей, Віталій Якович... за багаточисленними проханнями проводить додатковий лікувально-оздоровчий сеанс, аналога якому немає у світі. Початок сеансу...» І далі значилося завтрашнє число, а також непомірно роздута ціна на білети.

Дивлячись на цю безліч розклеєних об'яв, нас знову розібрав сміх. Навіть на сміттєвому контейнері, повз який ми проходили, також «красувався» такий папірець.

- Тьху ти! – спересердя плюнув Женька. А я, як дурний, ніс цей «тягар» у кишені з самого ринку.

Він знову зіжмакав папірця і, підкинувши його, копнув ногою, ніби м'ячик.

- Ти чого смітиш? – добродушно присоромив його Сенсей. – Чистота думки починається з твоєї зовнішньої чистоти і охайності. Іди, підбери папірець і кинь його у смітник.

Цього разу Женька, всупереч своїм звичайним відмовкам, повів себе явно неадекватно, вочевидь вносячи різноманітність у свій невтомний гумор. Знову поставивши пакети, він запопадливо побіг вперед нас, до папірця. І підійнявши його, навіть пару разів «підмів» рукою те місце на асфальті, де він лежав. А потім як справжнісінький баскетболіст метнув зібганий папірчик у контейнер зі сміттям. І «забивши очко», з задоволеним лицем награно розвів руками:

- Який такий папірець? Жодного папірця не було. Вам здалося. Нині сонце сильно пече. Це був всього лише міраж.
- Ну, ну, - зі сміхом промовив Стас. – А ти у нас джин із пляшки.

Ми знову зареготали. Женьці, мабуть, сподобалася ця ідея нового образу, і він сказав:

- А чом би й ні? Загадуйте будь-яке бажання, так тому і бути, виконаю, - і, підморгнувши, весело додав, - враховуючи, звичайно, сучасний госпрозрахунок та самообслуговування.
- Як це самообслуговування? – посміхаючись, промовив Стас. – Це що ж виходить, ми самі бажання загадаємо, і самі ж виконаємо за свій рахунок?
- Здогадливий ти наш! – поплескав його Женька по плечу, вертаючись за своїми пакетами.

Ми посміялися, а Андрій промовив:

- Особисто у мене тільки одне бажання – швидше перенестися на косу разом з продуктами.
- Запросто, - відповів Женька, наздогнавши нас зі своїм вантажем: - Нічого немає неможливого для моїх чарів. Для реалізації цього бажання є два варіанти.
- Оголосіть, будь ласка, свій широченний список, о великий джин, - потішно запропонував Стас.
- Перший варіант: зараз ми швиденько розганяємося і з конкретним навантаженням у вигляді важких пакетів здійснюємо пробіжечку до табору.
- О ні! – заволали ми.
- Та ще й по такій спеці, - поскаржився Андрій.
- Теж мені ще чарівництво! – усміхнувся Руслан.
- А другий варіант? – з посмішкою поцікавився Стас.
- Другий варіант чарівництва можливий, якщо підходити до діла з розумом. Що головне у ділі переміщення?
- Володіна п'ята! – зі сміхом озвався Андрій. Всі знов зареготали, згадуючи ранковий жарт Сенсея.
- Ну це саме собою зрозуміло для деяких індивідів, - продовжував розігрувати свою роль Женька. – Думайте ширше!
- Крила! – вигукнув Руслан.

Женька прицмокнув язиком і з набундюченим виглядом промовив:

- Таке для птахів високого польоту. Думайте глибше!
- Колеса, - побачивши проїжджаюче авто, жартівливо промовив Стас.
- Ну, Стасе, ти взагалі в ульот пішов, - копіюючи протяжний голос наркомана, махнув рукою Женька. І весело додав: - Думати глибше – це не значить зовсім від'їхати. Ну що? Варіантів більше немає? Ех ви! Головне, як говорив наш дорогий Сенсей, це зайняти розум корисною справою. – І схиливши голову у бік Сенсея, який сміявся разом з нами, запитав: - Правильно я кажу?
- Правильно, правильно, - кивнув той.
- От бачите, я уроки, на відміну від вас усіх, засвоюю.., тобто засвоюю. Тьху ти, зас-во-юю, - нарешті розбірливо вимовив хлопець, - дуже швидко.
- Звичайно ж, куди нам до тебе, ти ж у нас унікальний, - з іронією помітив Стас.
- Ну так хто би в цьому сумнівався! – самовдоволено заявив Женька, випнувши груди. – Я хоч такий-сякий, але джин!
- І що ви нам цього разу запропонуєте, Абдурахман Абдурахманович? – з іронією в голосі пробасив Володя.

Та Женька, здавалося, розтягував задоволення від своєї гри слів:

- Терпіння, мій друг, терпіння. Так от, чим можна зайняти свій розум так, аби час пролетів швидко і непомітно? Гумором! Так що слухайте анекдоти...

Після чергової порції Женькиних анекдотів, коли у нас від його «чарівництва» вже роти і животи боліли від сміху, Микола Андрійович вирішив перервати цей нескінченний сміх і використати час більш раціонально, тактовно перевівши розмову на одвічні теми про людину і шляхи її духовних пошуків. І розговорившись, Сенсей повідав нам одну легенду.

6

Одного разу Подорожній загубив себе. Він опинився один серед пустелі і не міг згадати, хто він, де він і куди йому йти. У який бік Подорожній не спрямовував свій погляд, всюди були піски та безкраї бархани. І не знав він, де їм кінець, а де початок. Сонце нещадно палило його шкіру. Вітер обпікав розпеченим повітрям.

Довго йшов Подорожній. І тут він побачив суху колючку. Подорожній подумав, що і він є колючка. Сів поряд з нею. Та раптовий порив вітру погнав її по пісках. Вона з легкістю покотилася, залишаючи своїми шипами слід. І він подумав, якщо вона рухається, значить, знає куди. Якщо вона залишає слід, значить, вона вказує йому путь. І Подорожній пішов за нею. Але вітер стих і колючка зупинилася. Новий порив вітру погнав її у зворотній бік. І Подорожній знову рушив за нею, ступаючи по своїх же слідах. Але, кінець кінцем, опинився на тому ж самому місці, звідки й розпочав свою путь. І Подорожній усвідомив, що колючка мертва, і вітер лише бавиться нею. Він зрозумів, що безглуздо бігати за мертвою сухою колючкою, бо вона не має життя. Тепер лише стихії панують над нею. Він взяв її до рук, але вона боляче вколола. Це його здивувало. Навіть мертва, вона продовжувала завдавати болю. І він у гніві відкинув її.

Подорожній пішов далі. Довго йшов. Його мучили спрага і голод. Але він продовжував йти. Побачивши літаючого великого птаха, Подорожній подумав, що і він є птах. І побіг за ним. Він міркував, якщо цей птах летить так високо, то і бачить далі ніж він. Він знає шлях,

значить, виведе його туди, де можна буде втамувати спрагу і насититися, де він нарешті знайде спокій та позбавиться страждань. Зраділий Подорожній біг, прославляючи його стрімкий політ і радіючи своїм мріям.

Сильний птах летів гарно і швидко. Подорожній мчав за ним щосили. Він втомився, але продовжував свій біг, живучи надією на краще. Птах став знижуватися за найближчий бархан, і Подорожній пришвидшив свій біг. Він гадав, що лише миті відділяють його від мрії. Збігши на бархан, він зупинився, і жах обману охопив його, коли очам відкрилася правда. За барханом зрая таких самих птахів розривала мертве тіло, жадібно поглинаючи гнилу плоть. З відразою відвернувшись, Подорожній пішов геть. Він зрозумів, що для птаха він всього лише їжа.

Довго ішов Подорожній. Сонце як і раніше нещадно палило. Вітер обпікав своїм розпеченим повітрям. Мучила нестерпна спрага і голод. Сил майже не лишилося. А навкруги всього лише безкрайні піски та голубе небо. І тут Подорожній побачив змію. Вона пересувалася впевнено, неквапливо, наче знала наперед свою путь і насолоджувалася кожною миттю її подолання. В ній відчувався спокій. Від неї віяло прохолодою, не дивлячись на сильну спеку. І Подорожній подумав: «Якщо вона не спішить і від неї віє прохолодою, значить, вона знає, де знаходиться джерело. Якщо я піду за нею, то укриюся від сонця і втамую свою спрагу».

Подорожній пішов за змією. Він відчув, як сили поступово поверталися до нього. І Подорожній подумав: «Може я є змія?». Та в цей момент змія зупинилася і обернулася до нього. І він побачив, що у змії є зуби, наповнені отрутою. Тіло затремтіло від страху і понесло його геть. І зупинилося лише тоді, коли звалилося у гарячий пісок. Він був злий на себе, що не зміг встояти, адже всього лише крок відділяв від спасіння. Тіло зрадило його. Але ж він вважав, що його тіло є він.

Насилу піднявшись, Подорожній знову побрів пустелею. Він ходив під палючими променями сонця, згадуючи прохолоду і спокій змії. Туга заволоділа ним. І тут він побачив, як промайнула тінь. Він подумав, що це міраж, примара змії. Але тінь знов промайнула. Придивившись, Подорожній побачив ящірку. Йому здалося, що і від неї віє прохолодою. І він подумав: «Якщо від неї віє прохолодою, як від змії, то може, і вона теж знає, де є джерело». І він подався за нею, намагаючись не відстати. Але ящірка пересувалася спритно і швидко. Виснаживши Подорожнього по пустелі, вона зарилася в пісок. І скільки Подорожній не копав у тому місці, так знайти її і не зміг. Але, втративши ящірку, він не засмутився. Адже це була не змія, а всього лише непосидюча ящірка, що тільки примарно нагадувала змію. І вся суть її лише пуста метушня.

Підійнявшись з колін, Подорожній безцільно пішов по пустелі. Він був розчарований у своїх зустрічах, злий на неслухняне, голодне тіло. Йому набридло це марне блукання, безглузді переживання, обнадійливі мрії, пусті турботи і безмежне розчарування, брехня, обман, ілюзії цієї пустелі.

Спека ставала нестерпною. Тіло стогнало та знемагало від спраги і голоду. Та Подорожній вже не звертав на нього уваги. Він усе йшов і йшов, поки у нього залишалися хоч якісь сили. Остаточно ослабнувши, він упав у розпечений під сонцем пісок і не міг поворухнути навіть пальцем. Лише очі ще споглядали безкінечний простір чистого неба, що злився з безмежними барханами пустелі. Подорожній перевів погляд на безліч різноманітних піщинок перед його обличчям. Кожна піщинка чимось відрізнялася від інших. Та у масі піску ці відмінності були непомітні. Вітер з легкістю переміщав їх.

І Подорожній подумав: «Я такий самий, як ця піщинка. Я не знаю, хто я. Але якщо я є, значить, мене Хтось створив. А якщо Хтось створив, значить, на те була Його воля. Тоді

мої поневіряння тут всього лише частина Його задуму. І ця пустеля – всього лише місце втілення Його волі. Те, що відбулося зі мною, повинне було відбутися. Адже суть не у зовнішньому русі, а у сутності внутрішнього. Якщо я помру, що зміниться? Адже цим піщинкам не потрібне моє життя. Але навіщо тоді Він створив мене? Як жаль, що я упустив змію...»

Подорожній впав у забуття. Пробудило його яскраве світло. Він примружив очі і прикрив рукою. Йому здалося, що світло стало менше. Тоді Подорожній прибрав руку від обличчя. Він побачив, що була вже ніч. Перед ним палало вогнище. А біля вогнища сидів Мандрівник і готував їжу. І Подорожній запитав його:

- Хто ти?
- Головне, хто ти? – почув у відповідь.
- Не знаю, - сказав Подорожній. – Я так довго йшов, що забув, хто я.

Тоді Мандрівник простяг йому глечик, наповнений водою і сказав:

- Тебе довго мучила спека пустелі. Втамуй спрагу з мого джерела.

Подорожній з вдячністю прийняв від Мандрівника глечик і жадібно став пити воду великими ковтками. Живильна волога розтікалася по тілу. Йому здавалося, що такої смачної води він ніколи в житті ще не куштував. Наситившись водою, Подорожній віддав Мандрівнику глечик і спитав:

- Звідки в тебе серед пісків пустелі така прохолодна, чиста вода? Смак її нагадує мені найчистіше гірське джерело.

Мандрівник посміхнувся і промовив:

- Я не можу тобі передати словами місце цього джерела. Тому що пізнати його можна, тільки перебуваючи в ньому. Слова не можуть передати досвід.

Подорожній замислився і спитав:

- Чому слова не можуть передати досвід?

Мандрівник відповів:

- Ти випив воду. Ти отримав досвід. Адже до цього, як би я не описував тобі, наскільки ця вода смачна і прекрасна, зрозуміти та оцінити її смак ти зможеш лише тоді, коли її спробуєш. Тільки ти можеш визначити для себе, яка ця вода. Тільки ти можеш зрозуміти і пережити відчуття води, коли твої губи до неї торкаються, коли вона наповнює твій рот і тече у твоє тіло через горло. І цей досвід належить тільки тобі, тому що кожен п'є свою воду. Та скільки б ти не пив, спрага повернеться знову. Лише ставши джерелом, ти назавжди втамуєш свою спрагу.
- А як я можу стати джерелом?
- Стань собою, своєю Сутністю. Життя і смерть як єдиний потік. У потоці рухається Сутність. У русі набуває неминуще. Ніхто не може по-справжньому оцінити вируючий потік, не увійшовши в його води, бо це є майбутнє. Ніхто не зможе увійти в одну й ту саму воду двічі, бо це є минуле. Є тільки рух потоку, бо це і є теперішнє. Всяка вода рано чи пізно досягає свого джерела і стає ним, повертаючись до первозданної чистоти.

Подорожній здивувався мудрості відповіді і запитав:

- Звідки ти знаєш це все про воду?
- Я був Джерелом її вологи, - пролунала відповідь.

Мандрівник простяг йому їжу і сказав:

- Ти так довго блукав пустелею. Втамуй голод свій, скуштувавши їжі моєї.

Подорожній з вдячністю прийняв від Мандрівника їжу і став з насолодою її поглинати. Вона йому видалася такою смачною й поживною, якої він ще ніколи в житті не куштував. Наситившись їжею, Подорожній спитав у Мандрівника:

- Чому така смачна їжа твоя? Я такого ніколи в житті не їв.
- Ти був голодний. Їжа – всього лише усолода плоті. Вона насичує плоть, але не втамовує спрагу. Ті, хто вважають її найвищим благом, не можуть відмовитися від її накопичення. Але скільки її не накопичуй, вона зіпсується. Їжа дає тимчасову насолоду володіння нею. Вона корисна лише для підтримки плоті, в якій перебуває Дух.
- Але чому від такої малої кількості твоєї їжі я наповнився більшою силою, ніж коли-небудь?
- Тому що сила ця, що робить їжу такою, яка вона є, не має межі і початку. Вона є межею безмежного і краєм безкрайнього. Але сама їжа – вона скінченна, вона обмежена всередині себе самої.

І Подорожній знов здивувався:

- Звідки ти знаєш це про їжу?
- Я був Кухарем цього світу.

Втамувавши голод і спрагу, Подорожній звернув увагу на свій одяг. Він був старий і рваний. І він засоромився вигляду свого.

Мандрівник, помітивши це, сказав:

- Тобі нема чого соромитися одягу свого. Одяг – це всього лише частка єдиного процесу створення і руйнування. Немає нічого безглуздіше, ніж догоджати забаганкам свого одягу. Адже те, що є суть його, замикає тебе у межах свого вузького простору, віддаляючи від світу і занурюючи тебе у сумніви і страхи, породжені цим відчуженням. Він примушує тебе існувати заради його форм і зовнішніх ілюзій, які вигляд його створює для інших, втягуючи тебе все у більші турботи про нього. Адже кожна форма має свої правила. А правила – всього лише сукупність контрастів. Твій одяг має межу. Він зношується. Ти ж вільний його не носити. Але, зносивши один, ти надягаєш інший одяг. Однак, не руйнуючи межі, гнатися за безмежним згубно.

І Подорожній знову зачудувався:

- Звідки ти знаєш це про одяг?
- Я був Кравцем цього світу, - пролунала відповідь.

Подорожній роззирнувся:

- Скажи, а як я потрапив сюди?
- Ти прийшов, - відповів Мандрівник.
- Але я пам'ятаю лише спеку і пісок.

- А що ти бачив?

Подорожній став згадувати:

- Я бачив суху колючку, яку ганяв вітер. Вона залишала слід на піску. Я йшов за нею, думаючи, що вона вкаже мені шлях. Та вітер змінив напрямок. Я повернувся назад. І вирішив, що безглуздо бігати за мертвою сухою колючкою, бо вона не має життя. Але колючка вколола мене, коли я підняв її. Навіть мертва, вона продовжувала завдавати біль.
- Ти зустрів мертве, котрому нічим себе виявити, окрім шипів своїх. Мертве захищає мертве. Мертве не перетвориться на живе від того, що є життя, а живе не стане мертвим від того, що є смерть. І смерть, і життя від чогось залежать, є щось, що їх об'єднує, - промовив Мандрівник.

Подорожній же продовжив:

- Я бачив великого птаха. Він летів високо. Я біг за ним, думаючи, що він виведе туди, де я зможу знайти спокій та позбавитися страждань. Я прославляв його політ і тішив себе мрією. Але він привів мене до зграї таких самих птахів, що поїдали мертву, гнилу плоть.

І Мандрівник відповів:

- Нерозумно прославляти того, хто в тобі бачить всього лише майбутню їжу. Тебе привабила висота його польоту. І ти пішов за ним, думаючи про свою вигоду. Та стремління птаха в польоті були іншими. Хоч і високо він ширяє над пустелею, та харчується він її жертвами. Птах же, який харчується падаллю, не страждає від переміни своїх «страв». Бо суть його гниль. Ти обманув сам себе. Ти побачив реальність, і в тебе зникли ілюзії. Але твоя реальність є теж ілюзія. Великий птах був всього лише тінню перед суттю речей. Речі ж мають властивість народжуватися у Безформному і повертатися у Нице.

Подорожній сказав:

- Я бачив змію. У ній відчувався спокій. Від неї віяло прохолодою. І я подумав, що їй відоме місце джерела. Я пішов за нею. Але змія повернулася до мене. І я побачив її зуби, наповнені отрутою. Тіло моє затремтіло від страху і понесло мене геть. Але ж я вважав, що моє тіло є я. Я втратив змію, але весь час думав про неї.
- Той, хто покладається на зовнішнє, може лише припускати. Той, хто покладається на внутрішнє, має достовірне знання, - промовив Мандрівник. Тіло є тлін. Суть його прах. Ти ж міг здобути Мудрість вічності. Тобі достатньо було зробити крок. Але страх загибелі тліну виявився сильнішим. Тлін втік. Ти залишився в печалі, бо Дух завжди прагне вічності. Мудрість вічності не можна досягнути через тліну владу, бо вона перетворить її на безглуздя. Втекти від страху – не означає спастися. Вбити в собі страх – набутти бездоганності. Бездоганність же дозволяє зробити крок на грань. Тому що тільки на грані усвідомлюєш джерело Мудрості.

Подорожній пригадав далі:

- Я бачив ящірку. Я думав, що це привид змії. Мені здалося, що від неї віє прохолодою. Я намагався її наздогнати. Та біг її був швидкий і спритний. Вона зарилася в пісок, і

я не зміг її знайти. Та це мене не засмутило. Адже вона була всього лише метушлива ящірка, але не змія.

Мандрівник зауважив:

- *Привид, схожий на Мудрість, тільки видається Мудрістю. Пуста метушня початок смуту. Той, хто хоче здаватися Мудрецем, щоб похвалитися перед іншими, сумно мечеться в самотності, мріючи про славу. Та суть його є пустота в оболонці Его. Коли знання приходить від незнання, тоді питанням не може бути кінця.*

І Подорожній сказав:

- *Я бачив сонце, безмежний простір неба. Я бачив безкраї бархани пустелі. Я бачив безліч різноманітних піщинок. Та у масі вони були непомітні. Вітер визначав їхній напрям.*

На що Мандрівник відповів:

- *Небо і сонце вершать переміни. Вони здатні преображати, аби все живе слідувало своїй природі. Небо і сонце примножують повне та знищують пусте. Пустеля вершить рух у спокої. Вона мертва, але здатна народжувати міражі, аби живе обманювати своїми ілюзіями. Пустеля знищує повне і наповнює пусте. Піщинки ж у масі своїй сліднують за рухом піску, тому стихії визначають їхній напрям.*

І Подорожній признався:

- *Я подумав, що я такий самий, як і ця піщинка. Адже я не знаю, хто я. Але якщо я є, значить, мене Хтось створив. А якщо Хтось створив, значить, на те була Його воля. Тоді мої блукання тут всього лише частина Його задуму. Якщо я помру, що зміниться? Адже цим піщинкам не потрібне моє життя. Але навіщо тоді Він створив мене?*
- *Щоб ти став Людиною, - пролунала відповідь.*
- *Стати Людиною?! – здивувався Подорожній. – Але що є моє життя?*

Мандрівник же прорік:

- *Камінь, що впав у пісок – шелест піщинок.
Хвилі прибій – шелест піщинок.
Твій стрімкий біг,
Стопа в пісок – шелест піщинок.
Життя – це всього лише крок,
А роки у ньому – шелест піщинок.*

Подорожній подумав і знову спитав:

- *Але що це означає?*
- *Ти прийшов туди, куди дано тобі від народження, - відгукнувся Мандрівник. – Виріс у тому, що було завгодно твоїй природі. Досяг зрілості у тому, що стало твоєю долею. І підеш туди, куди буде дано тобі від смерті. Смерть всього лише початок життя. Життя всього лише наступник Смерті. Прихід життя не можна відкинути. Відхід його не можна зупинити.*

Подорожній помовчав, а тоді захоплено вигукнув:

- *Стати Людиною?! Я згадав! Я шукав Шлях, щоб стати Людиною!*

На що Мандрівник відповів:

- *Ти шукав лише чужий слід, але не власний шлях. Чужий слід не схожий на власний. Сліди з'являються там, де їх залишають. Та самі вони не є тим, хто їх залишає. Йдучи чужим слідом, ти гнався за зовнішніми образами, не відаючи їхньої внутрішньої суті. Але кожен прокладає собі той шлях, який відповідає його істинним стремлінням. Пустеля з часом заносить усі сліди своїми пісками, аби новий Подорожній не робив помилок попереднього. От чому важливий свій досвід. Щоб стати Людиною, потрібно прокласти свій власний шлях.*

Стопа Людини займає мале місце в безкрайній Пустелі. Але, не дивлячись на це, вона може ступати там, де ще ніхто не проходив. Ступаючи ж там, де ще ніхто не проходив, Людина здатна піти далеко і набути більшого. Пізнання її розуму невеликі, але Людина, ввіряючись Невідомому, здатна дійти до Того, Хто її створив.

І Подорожній запитав:

- *А хто є Той, Хто мене створив?*

Мандрівник промовив:

- *Його можна сприйняти, але не можна передати. Можна дійти до Нього, але не можна досягнути. Його можна любити, але не можна охопити. Його можна зрозуміти на Початку, але не можна пізнати до Кінця. Бо Він є Той, Хто створив усе. Бо Він є Той, Хто Створює своєю Волею.*
- *Звідки ти знаєш це про Нього? – здивувався Подорожній.*
- *Я є Голос Його і Слух, - пролунала відповідь.*
- *Але хто ти? Назви мені ім'я своє.*
- *Ім'я – всього лише тінь від одягу, але його у мене багато. А Сутність одна – Бодхісатва».*

7

Після того, як Сенсей розповів нам цю легенду, ми продовжували путь мовчки. Вочевидь, усі, так само як і я, перебували під сильним враженням від почутого і намагались розібратися, в першу чергу, у собі, своєму виборі шляху в житті. І вже коли ми підходили до табору, Андрій запитав у Сенсея:

- А Бодхісатви відвідують тільки Схід?

Сенсей усміхнувся:

- Чому ж, вони всюди бувають, і на Русі в тому числі.
- Так? – здивувався Андрій. – І на Русі? Що, були руські бодхі? Ніколи за це не чув. Сенсею, розкажи...

Всі оживилися, вочевидь теж палаючи бажанням почути про це докладніше. Але Сенсей, поглянувши на зустрічаючих нас «охоронців» нашого табору, лише промовив:

- Пізніше, вечірком.

«Ну, вечірком так вечірком», - подумала моя особа і спрямувала свій погляд на Тетяну, що махала мені рукою.

У таборі нас вже зачекалися. Розпаковуючи пакети, ми повідали хлопцям, що залишилися, про свої пригоди, а вони нам про свої. Виявляється, мої друзі теж тут не нудьгували. Під час того, як наші «охоронці» вирішили відпочити, «пригодовані» чайки спробували вчинити другий погром. Костик же, сотворивши собі образ розмальованого індіанця, вирішив з Юрою щоб там не було піймати одну «дичину» і влаштувати їй «показові розбірки, щоб іншим не кортіло». Вони, як годиться, зробили «засідку» в прибережному очереті. Однак з цієї затії вийшла лише комічна історія, як два міських хлопця ледве не довели до інфаркту «благородного птаха» своєю раптовою появою з улюлюканням, несамовитими криками і божевільними віражами по березі в погоні за переляканою зграєю пернатих. Так що своїми «цивілізованими розбірками» у дикій природі наші «індіанці», окрім пір'я та пташиного посліду, нічого більше, як висловився Костик, «не доп'яли».

Впоравшись з обідом, ми пішли розважатися у водних просторах. Нагналися вдосталь у водне поло, тобто ватерполо. І вже коли половина нашої компанії простяглася на пісочку, гріючи свої тіла, Стас і Женя вирішили поплавати з аквалангами. Але в них щось там не заладилося, і, відклавши акваланги, вони вирішили попірнати старим добрим способом з маскою і трубкою недалеко від берега. Костик і Андрій випробовували свої сили на дальній заплив. А ми з Тетяною бовталися на міліні. Для наших боягузливих жіночих натур «заплив» тоді був добрим, коли періодично під ногами відчувалося морське дно.

І от у той самий момент, коли Андрій і Костик вже достатньо віддалилися від берега, Славко, який засмагав на піску, несподівано для всіх почав кричати у їхній бік і махати руками:

- Акули! Акули!
- Ти чого так кричиш? – обурився жартома Руслан, лежачи недалечко на піску. – Вони на твій розвід не клюнуть.
- Правда, акули, сам глянь! – захилинаючись кричав Славко вже йому.

Славко і справді виглядав переляканим. Ми з Тетяною миттю стали вертикально у воді, відчувши під собою рятівне дно, і стали витягати шиї, вдивляючись в море. Та нічого особливо небезпечного не побачили і знов перевели погляд на стривоженого Славка. Володя і Віктор, загоряючи на піску, підійнялися і з неприхованою усмішкою подивилися вдалину.

- Та ти що, Слава? – промовив, посміхаючись, Володя. – Які в цьому морі можуть бути акули? Це навіть не море, а так, калюжка. Звідки тут взятися хижакам, якщо навкруги навіть риби пристойної не зустрінеш?
- Правда, акули! Правда, акули! – заклінило Славка, наче заїжджену платівку на акорді. – Он, дивіться! Дивіться!

І тут, глянувши у тому напрямку, куди вказував Славко, я дійсно помітила, як вдаліні стрімко наближалися до берега два чорних плавця, періодично гублячись серед хвиль. І рухалися вони якраз у бік Андрія та Костика, які, не звертаючи уваги на крики Славка, спокійно плавали у воді, явно не помічаючи небезпеки. Та коли вже ми з Тетяною з переляку здійняли цілу «сирену» своїми дзвінками жіночими голосами, Андрій і Костик розгублено закрутили головами по боках, шукаючи причину нашої паніки. Андрій першим помітив плавців, що рухалися на них, і різко поплив

до берега. Костик же, явно так і не взрівши джерело небезпеки, як то кажуть, не став випробовувати долю і рвонув наздоганяти Андрія.

Бурхливі вигуки переполохали всю компанію. І коли наш інстинкт самозбереження велів негайно вибігти з води, Сенсей зі старшими хлопцями, навпаки, знехтував цим внутрішнім сигналізатором і став заходити поспіхом у воду, вдивляючись у далину. Ми ж, добігши до них, так би мовити, до «безпечної зони», зупинилися. Соромно ж було зовсім виходити з води, коли там ще лишалися твої товариші.

Сенсей, спочатку вирвавшись попереду всіх, потім уповільнив хід. І посміхнувшись, промовив у наш бік:

- Ну, панікери. Та це ж дельфіни!
- Дельфіни?! – невимовно здивувалися ми, знову вдивляючись у трикутні плавці.

Сенсей з посмішкою рушив назустріч неочікуваним гостям. Костик і Андрій, вочевидь помітивши Сенсея, що «поспішав до них», ще більше прискорили процес свого веслування і буквально кулею проскочили повз нього, хоча, по суті, там, де вони пливли, води було вже по пояс. Вертикальний стан вони прийняли лише тоді, коли їхні руки і ноги стали «загірбати» пісок на міліні. Мабуть, ще не оговтавшись від шоку, вони швидко підвелися, збираючись рвонутися до берега, але тут почули позаду себе сміх нашої компанії.

- А ви чого стоїте?! – розгублено промовив Андрій, обтираючи з лица воду і не розуміючи, чому ж ми досі не на суші.

Хлопець іще більше здивувався, коли побачив, що Сенсей продовжує заходити на глибину.

- А ми неїстівні, - відповів за усіх Женька, знімаючи свою водну маску. – У нас підвищений коефіцієнт сміхотворності. А такі нестравні. Від таких, як ми, заворот кишок може статися. Це все одно, що проковтнути морського їжака і мучитися потім у кольках весь останок свого життя.
- Так наче ж і ми малоїстівні, - став оговтуватися Андрій, наближаючись до хлопців. – Глянь, які кістляві. – І при цьому вказав на тремтячого Костика.
- Є, ні, - заперечив Женька. – Я бачив, з якою швидкістю за вами гналися. Значить що? Значить, у цьому питанні гастрономічні критерії цих хижаків явно не співпадають з вашою думкою щодо своєї персони.

Ми розсміялися. Горе-хлопці приєдналися до колективу, намагаючись зрозуміти, що ж тут змінилося за час їхнього марш-кидка. І коли їм пояснили, що це дельфіни, вони здивувалися не менше нашого.

- А чого ж вони за нами так неслися? – запитав Костик, все ще вибиваючи зубами дрібні дрижаки.
- А чого ти від них тікав? – у свою чергу зі сміхом спитав Віктор.
- Так гналися, от і тікав.
- Вони, напевно, з тобою погратися хотіли, - висловив свою версію Стас.
- Гарненька собі гра. У мене й досі жижки трусяться.
- А з чого ти взагалі узяв, що цю відстань вони заради тебе пропливли? – пробасив Володя, спостерігаючи за Сенсеєм.

Ми припинили жартувати і з неприхованою цікавістю спрямували свої погляди на Сенсея.

Пара чорних дельфінів з контрастними чорно-білими смугами по боках хоч і неслася зі швидкістю, однак незвичайно різко зупинилася буквально в парі метрів від Сенсея. Сенсей теж

завмер. Вода йому у цей час вже сягала грудей. Один з дельфінів якось смішно висунув голову з води, прямо як людина, і кумедно закивав головою, привідкривши рота і видаючи смішні звуки, чимось схожі на тріскання з дзвякотінням. Другий же дельфін, що був поменше, поводив себе більш боязко. Він став до Сенсея боком, не зводячи з нього очей, нібито уважно його вивчав. Сенсей обережно похляпав по воді, наче вибиваючи якийсь такт. Перший дельфін перестав видавати звуки і зацікавлено нахилив мордочку. Вочевидь, йому це сподобалося, оскільки від пірнув і вплив буквально на відстані витягнутої руки від Сенсея. Той же повільно дотягнувся до нього долонею і ласкаво погладив тварину по його лобній частині. Дельфін підплив іще ближче, сміливіше підставляючи свою мордочку для погладжувань. Але Сенсей замість цього легенько набрав долонею воду і грайливо бризнув на тварину. Дельфін весело «затріщав» і кинувся навіть, пірнувши під воду. Через кілька секунд він несподівано викинув хвоста позаду Сенсея і з шумом плеснув по воді, обливши його фонтаном бризок. А потім пішла ціла гра у «доганялки» з Сенсеєм, де роль «водія» переходила від одного до іншого. До неї швидко приєднався і другий дельфін.

Дивлячись на такі водні забави, весь наш страх перед цими товариськими тваринами став зникати. Ми почали підтягуватися до Сенсея, явно палаючи бажанням взяти участь у цій грі. Хоча, чесно кажучи, спочатку з деяким побоюванням наближалися до цих морських створінь. Все ж таки, такі могутні «тіла» поряд плавали. І не просто «тіла», а створіння з розвинутим інтелектом, якщо врахувати, що Сенсей казав, що мозок дельфіна важить біля 1800 грамів, тобто більше, ніж у декотрих людей. Чим не прибульці з іншого світу, які живуть своїм життям, паралельним нам, тут, на нашій планеті, у наш час? Однак, дивлячись на їхню «вічну» доброзичливу посмішку, злегка примружений веселий погляд, складно повірити, що вони можуть завдати тобі болю.

Дельфіни кружляли навколо нас. І хоча це були представники дикої природи, як не дивно вони не боялися нас. Навіть давали себе «погладити», правда лише тоді, коли Сенсей знаходився поруч з нами. Причому якщо у перервах між «доганялками» вони іноді «дозволяли» нам лише доторкнутися до себе, то Сенсею з задоволенням підставляли «почухати» своє черевце, особливо той дельфін, що був трохи більший. До речі кажучи, Микола Андрійович першим з нас помітив у нього загоєну рану на тілі збоку, трохи нижче голови. До того ж точнісінько на тому самому місці, що і у дельфіна, котрого ми «ховали» вранці у морі.

- О! Невже це наш знайомий? – здивовано-захоплено подивився Микола Андрійович на Сенсея, виявивши цю «ідентичність».

Сенсей лише загадково посміхнувся.

- Та ні, це інший дельфін, - промовив із сумнівом Руслан. – Хіба рани так швидко заживають?
- Хто знає, - знизав плечима психотерапевт, з хитрою посмішкою поглядаючи на Сенсея. – Середовище тут особливе... Адже у того теж на тих самих місцях були давно загоєні шрами. Он, дивись...

На чорній верхній частині тіла тварини виднілися добре помітні білі смуги, наче залишені від зубців величезного гребінця.

- Точно наш дельфін! – усміхнувся задоволено Володя. – Бійцівський! Я теж тоді ці сліди примітив.
- Це його так рибалки? – поцікавилася я у Сенсея.
- Ні. Це сліди від зубів його родичів. Це він свій норовистий характер проявляв по молодості.

- Та ні, не може бути, це не той дельфін, - продовжував переконувати нас, а скоріше себе Руслан. – Просто всі ці дельфіни на одне «лице».
- Ображаєш, - з посмішкою заперечив Сенсей. – Це тільки для неуважної людини дельфіни, як новобранці, всі здаються на одне лице. А насправді у дельфінів, майже як у людей, немає однакових фізіономій. Кожний по-своєму індивідуальний і відрізняється один від одного виразом мордочки, будовою тіла, формою спинних плавців.
- Так? – промовив Руслан і спробував «уважніше» роздивитися дельфіна.

У цей час хтось здогадався принести м'яч. Він настільки припав до душі грайливим дельфінам, що за його володіння зав'язалася ціла колотнеча, причому з досить комічними ситуаціями. Особливо дісталось Женьці. «Мічений» дельфін ще при першому «телепатичному вивчаючому огляді» якось незлюбив хлопця. І в подальшому весь час намагався йому завдавати маленькі неприємності. То він ніби навмисне примудрявся плеснути перед ним хвостом, щоб облисти його бризками. То, коли хлопець підпливав близько до Сенсея, цей дельфін, старався «боднути» Женьку і відпихнути подалі від Сенсея. На що хлопець став обурюватися:

- Сенсею, чого це він до мене так нерівно дихає?
- Ну як чого? – усміхнувся плаваючий поряд Микола Андрійович. – Ти ж його хотів заживо поховати, в пісок закопати?
- Я?! – скорчив невинне обличчя Жень. – Та ви що?! Я ж люблю природу... - У цей час дельфін вистрибнув із води недалеко від Женьки і з шумом плюхнувся назад, накривши Женьку з головою цілою хвилею. Треба було бачити обличчя хлопця після цього несподіваного душу. Воно виглядало так, ніби Женьку обплювали з голови до ніг, причому найнахабнішим чином. Парубок спересердя закінчив своє речення, гукаючи слідом дельфіну, що вже пірнув: - Я ж кажу, люблю природу! – І витерши воду з обличчя, додав: - Ну майже люблю, за винятком деяких екземплярів.

Усі хлопці засміялися, а Сенсей із посмішкою його попередив:

- Дивись, дельфіни, як і слони, здатні довго пам'ятати образу.

Та коли справа дійшла до м'яча, яким Женька, відібравши у дельфінів, вирішив їх подразнити, «Мічений» взагалі став у загрозливу позу. Дельфін збуджено замотав головою з боку в бік і широко роззявив пащу, оголивши свої конічні зубки, не гірше ніж у тигра. Після цього відбулося різке клацання зубами. Нічого хорошого це не віщувало. Хлопець тут же випустив з рук м'ячика, не бажаючи більше випробовувати терпіння дельфіна, і швидше погріб до берега. А позаду нього почулася ціла какофонія звуків, дуже схожа на Женькин єхиднений сміх, який він перед цим мав необережність озвучити при дельфінах. Ми навіть не повірили, що чули своїми вухами такий кумедний «регіт» дельфінів. На що Сенсей відповів, що дельфіни здатні копіювати різні звуки. І дійсно, коли ми з ними плавали, чого ми тільки не почули: від звуку, схожого на рипіння якоїсь незмазаної хвіртки, до звуків, схожих на людський сміх і навіть на пицання комара.

Знесилені довгим купанням, ми вилізли з води слідом за Сенсеєм. А дельфіни ще продовжували пустувати, гасаючи з м'ячиком і все далі й далі відганяючи його у море. Ми вже махнули на це рукою, вирішивши залишити цей наш маленький подарунок їм на пам'ять. Так вони і попливли з ним у відкрите море.

Такого насиченого непередбачуваними подіями дня у нас іще не було. Після колосальної водної «фіззарядки» ми просто відключилися, заснувши глибоким сном. І прокинулися лише під вечір, коли сонце сідало за горизонт. Спека нарешті спала. Навкруги було тихо. На морі стояв штиль. Благодать та й годі.

Ті, хто прокинувся першими, назбирали хмизу і дрова для вечірнього вогнища. Потім дружно приготували вечерю. І коли, розправившись з усіма своїми побутовими справами, розмістилися біля вогнища за улюбленим нами чаюванням, на небі вже з'явилися перші зірочки. Ми з задоволенням посідали у тісне дружнє коло, очікуючи, як завжди, на таку цікаву і таку корисну для душі бесіду з Сенсеєм. Порозмовлявши спочатку на побутові теми, Володя першим перевів мову на «теми вічні».

- Сенсей, ти обіцяв розказати про руського бодхі, - нагадав він.
- Ну якщо обіцяв, - сказав Сенсей і, трохи помовчавши, промовив: - Чули про такого святого на ім'я Агапіт?

Деякі з нас заперечливо похитали головою.

- Ні, - відповів за всіх Віктор.

Мені ж ім'я Агапіт чомусь здалося знайомим. І я стала напружувати пам'ять, де ж могла його чути, причому не так вже давно.

- Агапіт, Агапіт, - задумливо промовив Микола Андрійович, мабуть, теж щось пригадуючи. – Хвилиночку... А це випадково не пов'язано якимось з давньою медициною?
- З давньоруською медициною, - уточнив Сенсей. – Це був видатний монах Києво-Печерського монастиря, котрий лікарював у XI столітті. Слава про його дар зцілення від тяжких захворювань розійшлася далеко за межі Києва. Але це не найголовніше у його біографії.

Сенсей заговів, прикурюючи сигарету. І тут мене, як то кажуть, осінило, де я могла чути це ім'я. Про Агапіта розповідав знайомий мого дяді. У цей час ми з мамою якраз гостювали у дяді Віті в Москві, коли я проходила обстеження в московській клініці.

- І я знаю хто це! – натхненно промовила моя особа, на великий подив моїх друзів. – У мого дяді в Москві є хороший знайомий – вчений, який входив до наукової групи з вивчення Печерських мощей. Він розказував, що вони проводили якісь там біохімічні, рентгенологічні, бактеріологічні і ще.., не пам'ятаю, як це по науці називається... Коротше кажучи, якісь дослідження, що дозволяють відновити зовнішній вигляд і будову людини по кістках...
- Морфологічні та антропометричні, - підказав Микола Андрійович.
- Точно, - і вже безпосередньо звертаючись до нього за допомогою, промовила: - І ще ці.., коли дізнаються, хто чим хворів...
- Етіологічні.
- Так, - кивнула я. – Так вони завдяки цим дослідженням відновили істинний вигляд декотрих Печерських святих з Ближніх печер, в тому числі і Агапіта. Причому його мощі викликали цілий переполох серед вчених. А все почалося з того, коли вчені виявили, що мощі Агапіта випромінюють якийсь незрозумілий чи то фон, чи то поле, загалом, невідомий вид енергії. Потім проводили різні експерименти. Так біля його мощей

мінялася і структура води, і рослини швидше росли, навіть згодом ставали більш витривалими і «здоровими». Виявили якісь захисні характеристики від дії радіації. І навіть у приміщенні, де знаходилися мощі, було щось знайдено, що чинить дуже сильний бактеріологічний вплив на повітря. Звичайна вода, яка деякий час стояла біля мощей Агапіта, міняла свої властивості. І в подальших експериментах на тваринах і людях ця вода мала лікувальний вплив, від якого у людей швидше загоювалися рани, проходили різні хвороби, а хворі тварини швидко одужували. І найголовніше, виявили якусь незрозумілу циклічність «фону» мощей. У певні дні це «поле» різко посилювалося, причому в багато разів. Загалом, поводити себе як у живого організму... От!

Видавши всю інформацію, відому мені на той момент, я замовкла.

- Так, круто! – присвиснув Андрій.
- Що ви хочете, Агапіт був Бодхісатвою.
- Зачекай, - промовив психотерапевт, - він же належав до християнської релігії. А Бодхісатва – це начебто буддистський Схід.
- Я тобі колись пояснював первинне значення слова Бодхісатва, пам'ятаєш? Це слово з Шамбали. Бодхісатва, як і людина, належить Богу. А релігії, розділення вірувань – це всього лише бізнес людей, що торгують ім'ям Бога.
- Добре. Тоді інше запитання. Якщо Агапіт був бодхі, тоді, по ідеї, враховуючи рівень його знань... В цілому, чому ж тоді засновником Києво-Печерської Лаври, цього першого духовного центру у Древній Русі вважають Антонія, а не Агапіта, котрий жив у його час?

Сенсей усміхнувся.

- Вірніше буде сказати, що Антоній жив у часи Агапіта... А щодо твого запитання, то ти забув одну маленьку деталь. Бодхісатви рідко коли виступають у якості лідерів людського суспільства, якщо це не пов'язано з якоюсь певною місією, як у бодхі Ісси. Зазвичай їхні учні та послідовники стають такими. А Бодхісатва, як правило, залишається непоміченим для широких мас.
- А чому? – здивувалася Тетяна.
- Тому що Бодхісатва, враховуючи його невтручання у справи людські, може тільки порадити, як змінити суспільство у кращий, духовний бік. А саме перетворення – бажання і справа рук самих людей, тобто, наприклад, тих же його учнів і послідовників.
- Ти хочеш сказати, що Антоній був учнем Агапіта? – прозрів Микола Андрійович.

Сенсей кивнув. Лікар подумав, а потім розгублено запитав:

- А як же це твердження, що Агапіт був учнем Антонія? Воно ж на чомусь базувалося?
- Його «база», як ти кажеш, є всього лише церковною версією, яка, в свою чергу, зводилася на основі таких книг, як «Отечник»...
- «Отечник»? – перепитав Володя.
- Так. Або інакше його ще називають «Києво-Печерський патерик». Це книга про життя і діяльність святих отців Печерських, написана у XIII столітті. А також по записках монаха Печерського монастиря Нестора Літописця «Життя...» або, наприклад, відомої вам зі шкільної програми його книги «Повість минулих літ». – Сенсей зробив паузу і, подивившись на наш молодий колектив, добродушно промовив: - Якщо ви, звичайно, вчилися у школі, а не відбували там від дзвінка до дзвінка.

- Як же, пам'ятаємо, пам'ятаємо, - похвалився Костик. – Я навіть дату її написання запам'ятав. – І виразно промовив: - 1113-1115 роки від різдв Христова.

Хлопці розпливлися у посмішках.

- Вірно, - підмітив Сенсей. – Тобто через деякий час після реальних подій, з урахуванням тодішньої політичної ситуації у державі, а також уподобань та симпатій серед вищого духовенства.
- Ну так, - насмішувато сказав Віктор. – Піди там розбери, хто був правий. Як кажуть у нашому оточенні, вислухавши в суді двох свідків по одній і тій самій дорожній пригоді, втрачаєш довіру до істориків.

Ми засміялися, а Костик додав свого гумору у наш сміх.

- Це як у Бернарда Шоу запитали після його чергової промови: «Що скаже з цього приводу історія? А той відповів: «Історія, сер, збреше, як завжди».
- Ну навіщо ж так категорично, - заперечив Сенсей під сміх хлопців. – Просто кожна людина, описуючи минуле, мотивує його, в першу чергу, особистісними міркуваннями. А особистісні міркування залежать від ступеню її духовності та особистої зацікавленості, виходячи з чого страждає об'єктивність. Дай завдання десяти людям описати одну й ту ж подію і, будьте певні, кожен піднесе її на свій лад. Наприклад, політик змалює так, як це йому видається вигідним у світлі подій, що відбуваються у його час. Лікар опише з позиції медичних поглядів. А проста людина з життєво-побутової позиції, акцентуючи увагу на тих моментах, які їй особисто цікаві. От і виходить різна історія. Але в будь-якій історії можна вловити основну суть тих подій, що відбуваються. Як то кажуть, треба зріти в корінь.
- Взагалі-то ти правий, - погодився Микола Андрійович. – У багатьох випадках погляд на нинішню історію у нас дійсно однобокий, не кажучи вже про далеке, майже забуте минуле...
- А якщо врахувати, що люди, на жаль, не міняються, вірніше не хочуть змінюватися... - з відтінком суму промовив Сенсей.
- ...історія відповідно повторюється, - підсумував його думки Микола Андрійович.
- Як це не сумно.

Сенсей задумливо подивився на вогнище. Постало недовге мовчання. Ми ж не відважувалися влізти зі своїми питаннями у хід діалогу між «метрами».

- Так що ж було насправді тисячоліття тому? – жваво поцікавився Микола Андрійович.
- Це, звичайно довга історія...
- А ми і не поспішаємо, - відповів за всіх Володя, зручніше влаштовуючись на своєму місці і приготувавшись слухати.
- Ну, коли не поспішаєте, - в тон йому відповів Сенсей, - тоді слухайте... Мабуть, оповідь про час перебування Бодхісатви Агапіта на руській землі варто почати з розповіді про Антонія. Згодом ви зрозумієте чому...

Був теплий літній вечір. Навкруги панувала повна тиша. Морські хвилі ледь чути плескотили об берег, відводячи нас своїм монотонним мелодійним сплеском у тунель часу, в те далеке минуле, яке, як не дивно, таким далеким, по суті, зовсім не здавалося.

- ...Антонія, до прийняття у чернецтво, звали Антипом. Народився він на Чернігівській землі, у місті Любечі, у 983 році, за п'ять років до хрещення Русі, під час правління у столиці-граді Києві Володимира І Святославича.

- Це часом не того, кого називали Красним Сонечком у руських билинах? – вставив своє слівце Костик.
- Він самий, онук княгині Ольги й київського князя Ігоря, - уточнив Сенсей і продовжив: - На молодість Антипія випав буремний час. Якраз ішло становлення Давньоруської держави, об'єднання східнослов'янських племен. На півдні та Заході велися війни з сусідніми країнами. Та ще й воду каламутили внутрішні чвари, протиборства між різноманітними релігіями. В цей же час активним ходом, так би мовити «наказом згори», йшло заміщення багаточисельних засад язичництва новими християнськими канонами. Причому з обох боків діло доходило і «до вогню і до меча». Коротше, звичайний хаос, або, як у нас би сьогодні сказали, «свавілля часів перемін».
- Так і є, як то кажуть, ворогу не побажаєш народитися у час перемін, - пробасив Володя.
- Точно. А Антипію от довелося...
- Як і нам усім також, - тихо додав Віктор.
- Загалом, молодість у Антипія була «веселою». Те, що відбувалося навкруги багато в чому сприяло тому, що він став робити спроби розібратися не тільки у зовнішньому, але і, в першу чергу, в самому собі. І не просто розібратися, а вдумливо розібратися. Багато людей у той час вірили в Бога. І він відчував, що Бог є. Але чому ж навколо творилася така смута? Чому Бог допускав таке зло? Йшло якесь протистояння, непотрібне кровопролиття. Страждали люди, страждали їхні діти, лютували хвороби, злиденність, смерть. Антипій мав можливість чути проповідників різних релігій. І всі вони вчили вірі у свого бога, поклонінню йому і молитвам. Та парадокс був у тому, що в них самих була відсутня та чиста віра, про яку говорили, і самі вони не виконували того, що вимагали від інших. У Антипія не було довіри і до тих, хто приходив з мечем, розповідаючи про Бога. А з іншого боку, його мучили думки, чому, якщо Бог люблячий, то навкруги стільки горя, безглуздо проливається багато крові? Чому Бог допускає такі тяжкі страждання?

Запитань було безліч, але, як завжди, в такому рою думок жодної путньої відповіді. Та одного разу, від одного мандрівника, що зупинився у них на ночівлю, він почув історію, яка його дуже зацікавила. Той мандрівник повідав про життя Ісуса Христа. Антипій був вражений. Адже виходить, що люди вбили навіть Сина самого Бога. Чому ж тоді всемогутній Бог не зупинив цих людей? Чому не втрутився, коли його власний Син страждав від нечестивих і тіло його помирало на хресті? Але коли до Антипія дійшло, що суть криється у людському виборі, виборі кожної людини перед ликом Господнім, він зрозумів, що причина хаосу, що діється навколо, була не у Богу, а в самих людях, в тому числі і в ньому.

Це усвідомлення настільки перевернуло його особисті погляди на життя, що він став по-іншому дивитися не тільки на давно минулі події тисячолітньої давнини, але й на теперішнє. Він щиро возлюбив Христа, бо той був близьким йому за своїми стражданнями. Антипій дійсно щиро, по-справжньому возлюбив Бога і замислився, хто ж він є насправді перед Його лицем?

Антипія вразило і те, що на світі живуть люди, які істинно присвятили своє життя Богу. Він вперше почув від мандрівника, що є таке святе місце на горі Афон, що на землі Грецькій. І що живуть там люди інакші, не такі, як усі. Залишають вони цей буденний світ і усамітнюються заради Бога, заради молитви до Нього про спасіння душі своєї. Носять чорний одяг. І дають три обітниці: послуху, безшлюбності та безкорисливості. А кличуть тих людей «ченцями».

І Антипій запалав бажанням стати «ченцем» і перебувати у безперестанній молитві до Бога. Та тільки не знав він, ні як іти до тієї гори на землі чужій, Грецькій, ні як правильно молитися

Богу, аби бути почутим Ним. І став тоді Антипій звертатися до Бога своїми простими, щирими словами і просити Його, щоб Той дав йому мудрого наставника, котрий навчив би його молитви істинної, що приводить до спасіння душі. І таким сильним було це бажання, так настійливо він про це думав і щиро просив у Бога не один місяць і не один рік, що, кінець кінцем, відбулося наступне.

Це сталося взимку, на світанку дванадцятого лютого за старим стилем (Юліанським календарем) або за новим стилем двадцять п'ятого лютого (за Григоріанським календарем, за яким ми ведемо нині літочислення). В ту ніч він не міг заснути, знову розмірковуючи про Бога. І так він заглибився у свої роздуми, що став звертатися до Нього як люблячий син до свого рідного Батька, вимолюючи у нього, як міг, душеспасительну молитву. Він інтуїтивно відчув, що у Бога потрібно просити тільки про духовне, а не про тлінне земне. І просити щиро, з чистою вірою в душі. І коли Антипій черговий раз заглибився у своє мислене звернення до Нього, раптово неприродний жар спалахнув у його грудях. Здавалося, жар посилювався щосекунди. І врешті-решт став настільки сильним, що було несила його терпіти. Антипій поспіхом одягся і вийшов надвір.

На морозі йому стало трохи легше. Дув холодний, пронизливий вітер. Ішов сніг. Антипій вирішив сховатися від негоди у найближчій копиці сіна. Спостерігаючи зі своєї схованки за розбурханою стихією природи, відчуючи у грудях сильний жар, Антипій зі ще більшою щирістю став звертатися до Бога. На нього нахлинуло незвичайне почуття близькості Бога, близькості найріднішої і дорогої серцю Істоти, від чого на душі зробилося дивовижно легко і добре.

Був уже світанок. Вітер раптово стих. Снігопад припинився. На горизонті, крізь свинцеві хмари, стали пробиватися перші промені сонця, оживляючи грою сяючого світла сліпучо-білий простір. І тут Антипій побачив недалеко від себе незвичайного старця у чорному одязі. Сиворусяве волосся з білосніжною бородою обрамляли його незвичний лик. Легка, привітна посмішка блукала на його вустах. А незвичайні очі, які дивилися ніби в саму душу хлопця, випромінювали глибоке співчуття і незмінну доброту.

Старець став наближатися, непомітно і нечутно ступаючи босими ногами по снігу. Дивовижно, але Антипій чув його привітні слова, лагідний мелодійний голос, хоча той і не розкривав рота. Він зупинився зовсім близько, так, що Антипій навіть відчув тонкий благоуханный аромат, що йшов від нього. Несподівано з грудей старця стала з'являтися яскрава блакитно-біла куля. Її світло було незвичайної чистоти і яскравості. Однак воно не сліпило і не різало очі. Навпаки, притягувало до себе погляд своїм м'яким світінням та заворожливими переливами. Серед цього потоку чистого світла стали проявлятися золоті букви, що світилися, перетворюючись на єдиний текст. Антипій швидше зрозумів, що там було написано, бо в той момент у його голові зазвучав мелодійний голос старця зі словами душеспасительної молитви: **«Отче мій Істинний! На тебе Єдиного уповаю і молю тебе, Господи, лиш про спасіння душі своєї. Хай буде воля Твоя свята...»** У цей час Антипію стало на душі так хороше і так спокійно, ніби через цю молитву сам Бог звернув на нього свою увагу і простяг своєму чаду руку допомоги.

Оповістивши молитву, старець велів іти йому у Царгород...

- Царгород? – несміливо перепитав Славко, мабуть, з одного боку не бажаючи переривати Сенсея і в той же час охоплений цікавістю. – А де такий?
- Ну, це нинішній Стамбул у Туреччині, розташований на обох берегах проливу Босфор між Європою та Азією, що з'єднує Чорне і Мармурове моря, - дав повну відповідь Сенсей, напевно, щоб більше не виникало питань з географії.
- Так, далеко він його послав, - вставив Костик. – А навіщо йому турки?

- Сам ти турок, - шикнув на нього Андрій, невдоволений, що іще й Костик вліз зі своїми питаннями, порушивши хід такої захоплюючої розповіді. – Кажуть же тобі, це був тоді Царгород.
- А-а-а, значить, там русичі були? – не вгавав той, силуючись докопатися до суті.
- Ні. Просто в ті часи так русичі називали Константинополь – столицю тодішньої Візантійської імперії, - терпляче пояснював Сенсей.
- Константинополь? – радісно промовив Костик і, напевно, вирішивши реабілітуватися, швидко проторохкотів: - А це випадково не на честь того імператора Костянтина, котрий створив релігію християнства?
- Саме так. На честь римського імператора Костянтина. – Та тільки-но Костик розкрив рота з наступним запитанням, Сенсей випередив його. – На честь римського імператора, тому що це місто з 330 року нашої ери стало столицею Римською, а потім з 395 по 1453 і Візантійської імперії. А взагалі воно було засноване у 659 році до нашої ери і називалося Візантій.

Отримавши таку вичерпну відповідь, Костик одразу притих, тим більше що Андрій злегка штовхнув його у бік, давши зрозуміти, щоб той помовчав. Сенсей же продовжив розповідь далі:

- Так от, старець велів іти у Царгород, а звідти на Святу гору, де Бог сподобить йому зустріч з Тим, у Кому істинно перебуває сам Дух Святий, і Той буде йому яко Світоч на шляху до Бога. Сказавши це, старець зник. Знову здійнявся вітер. Небо затягло хмарами, і знову пішов сильний снігопад. Але Антипій вже не зважав на вируючу стихію. Він був щасливий і сповнений рішучості виконати веління старця, добродушний лик котрого залишився у його пам'яті на все життя. Це видіння стало ключем до всієї його подальшої долі. Можна сказати, що з цього моменту, моменту його особистого вибору, життя Антипія різко змінилося.

Цілий тиждень Антипій перебував у незвичайному стані душевного піднесення, безперестанно повторюючи молитву, дану йому старцем. Нібито сам Бог знаходився поряд з ним і невимовно радував душу своєю присутністю. Саме в ці дні у Антипія з'явилося нове, ні з чим не зрівняне почуття до Бога. І він вперше зрозумів, що таке справжня любов Бога. Це почуття не йшло ні в яке порівняння з його попередніми роздумами про Бога, наївним зіставленням зі звичайними людськими емоціями, що побутували серед людей. Це було дещо вище, що не піддається опису людською мовою. Це було саме Те, від чого душа радісно трепетала, перебуваючи у неземному захваті.

Але рівно через сім днів від незабутнього видіння це незвичайне відчуття Присутності зникло, залишивши у пам'яті лише приємні спогади воістину божественного почуття радощів душі. Антипій, не роздумуючи, спорядився і подався у дальню дорогу, до пуття не відаючи, у який бік іти. Але, як то кажуть, язик до Києва доведе. Антипія він довів до Царгорода. Шлях був нелегким. Але, безупинно повторюючи про себе почуту від старця душеспасительну молитву, Антипій відчував, що сам Бог йому допомагав. Дивом рятуючись від небезпек своєї подорожі, Антипію в той же час несказанно щастило як на хороших попутників, так і на добрих людей, що вказували потрібну дорогу, давали подаяння і тимчасову ночівлю-притулок.

Діставшись, нарешті, до Царгорода, тобто Константинополя, Антипій довго ходив столицею. Хоч і було гарним місто, та все у ньому було чуже: чужа мова, чужі люди, чужі звичаї. Не один день він пробув там, перш ніж зустрів попутника на Афон.

Тут Володя, ввічливо кашлянувши в кулак, промовив:

- Про Афон чув. Та чесно кажучи, навіть не знаю, де він розташований: - І розтягнувши губи в ніяковій посмішці, додав: - Явно не «гаряча точка» планети.
- Це точно, - посміхнувшись, погодився Сенсей і став пояснювати. – Якщо глянути на сучасну карту, то Афон знаходиться у нинішній Греції. Це такий вузький гористий півострів, точніше сказати східне відгалуження півострова Халкідіки в Егейському морі. Він закінчується горою Афон висотою трохи більше двох кілометрів. Вона-то і дала назву півострову.
- Так, з географією у нас явно у всіх пробіли, причому білі-білі, - усміхнувся Віктор.
- Нічого страшного, відновимо, коли вони «білі», - добродушно промовив Сенсей і став розповідати далі. – На той час, коли туди прийшов Антипій, Афон був уже визнаний незалежною чернечою державою, що формально, за адміністративними мірками підпорядковувалася візантійському імператору. А фактично там була влада Прота – всіма шанованого старця, котрого обирали для керівництва на рік від усіх тамтешніх монастирів. На Афоні вже стояли тоді такі монастирі, як Велика Лавра, Протатон, Моні-Івірон. Але Антипія туди одразу не прийняли.

Тоді Антипій, за порадою старого монаха, оселився в одній з печер, розташований в усамітненому місці у південно-західній частині острова. Треба відмітити, що всі два роки, що він прожив у печері, не дивлячись на скудність їжі, були для нього одними з кращих років на Афоні. Він був щасливий, що нарешті досяг Афона, як велів йому старець у видінні. Він був щасливий, що мав можливість ретельно молитися Богу даною йому у видінні молитвою, жити заради цього і бути наодинці з Ним посеред цієї чудової природи. Вдень він відвідував чернечі храми, опановував нову мову і правила життя монахів. А вечорами старанно молився, частенько проводжаючи у молитві захід сонця і зустрічаючи світанок. І лише через два роки Антипій був прийнятий ігуменом одного з монастирів і пострижений в монахи, отримавши нове ім'я Антоній, на честь преподобного Антонія Великого Єгипетського, який вів подвижницький образ життя і жив довгий час в печерах на самоті.

Антоній прийняв ігумена цього монастиря за того самого «Світоча», про якого говорив старець у видінні. Ігумен же, у свою чергу, як і годиться йому за духовним саном, почав вчити Антонія чернечому життю. Через декілька років Антоній досяг такого духовного росту, так «подвизався в добродієвості», що вже багато хто «духовно користався від нього». Навіть монахи дивувалися настільки швидкому укріпленню його духу і волі. І було ігумену видіння, що Антоній буде причетний до піднесення християнської віри на Русі, що Антонію судилося підготувати Обитель для самого Духа Святого. Ігумен розцінив це як знак і поспішив відправити його на Русь, до Києва.

Антонію було тоді біля тридцяти років. Діставшись до Києва, він відвідав монастирі, які будувалися ченцями з греків, що прийшли задля хрещення Русі разом з митрополитом Михаїлом. Але не схотів зупинятися у жодному з цих монастирів. І став ходити по гористих місцевих окраїнах. Врешті-решт знайшов невелику печеру, яку колись скопали варяги, і оселився у ній. Та прожив у ній недовго. Тільки-но зі смертю князя Володимира влада перейшла до Святополка, знову почалися кровопролиття й гоніння. Антоній пішов назад на Афон, де й прожив до старості в ретельному молінні.

Хоча Антоній і жив по розпорядкам монастиря та все ж у нього було особливе свято в духовних обрядах. Він помітив, що кожного року у день пам'ятного видіння незвичайного старця, з самого рання Антоній починав відчувати незвичний приплив сил. До нього знову повертався той самий стан духовного піднесення, який він відчував після видіння. Це тривало рівно тиждень, а

потім зникало. І Антоній почав ставитися до цих днів як до особливого свята для своєї душі. У цей тиждень він намагався усамітнитися, не приймати їжу і ще з більшим сумлінням молитися Богу. І ефект виявився вражаючим. Це незвичайне почуття внутрішнього піднесення багатократно підсилювалося і з кожним роком ставало все сильніше й сильніше.

Осягаючи в подальшому церковну літературу, Антоній все частіше доходив висновку, що в тому пам'ятному видінні до нього являвся сам Архангел Гавриїл – передвісник радості і спасіння, першопровісник і служитель Божественної всемогутності чудес і таїн Божих, хоча і в дещо незвичному для церковних уявлень баченні.

Але найголовніші події в духовному житті Антонія почалися, коли йому вже перевалило за шістдесят років. Якось серед братії пройшла чутка, що їхній монастир невдовзі повинна відвідати одна таємнича персона. І судячи з розпорядження старців, дійсно готувалися до приходу вочевидь важливого для них духовного гостя. Як згодом розповідав Антоній самому Агапіту, він тоді подумав, що очікується прихід якогось дуже авторитетного духовного старця. Та яким же був його подив, коли замість старця він побачив молодого чоловіка з приємною зовнішністю, світло-русявим волоссям. Незвичайними у ньому були хіба що його проникливі очі, що не по роках світилися якоюсь глибокою мудрістю та одухотвореним блиском. Але більше за все Антонія вразило те, з яким трепетом і глибокою повагою поставилися деякі старці Афона до цього молодого чоловіка. Він не міг зрозуміти, чому його перебування тут було вкрито якоюсь завісою непроглядної таємниці. Ким же той був, що їхні старці виказували йому таку шану і увагу? Начебто не монах, а говорив такі духовні речі, якими навіть їхні мудрі наставники заслуховувалися. Мало того, цей хлопець виявився вельми освіченою людиною. Досконало володів кількома мовами. І що особливо приємно здивувало Антонія, так це те, що шановний гість був вихідцем із землі Руської і, як потім з'ясувалося, чудово знав Київ та його віддалені місця. А звали того молодого чоловіка Агапітом.

Навіть коли Антонія познайомили з ним особисто, він попервах ніяк не міг звикнути до простоти спілкування цього хлопця з ним, незважаючи на важливість його персони для Афону і того, з яким трепетом до нього ставилися їхні старці. Але, напевно, найбільш вражаючим була та простота і ясність, за допомогою яких Агапіт пояснював духовні мудрування святих отців. А вже про тлумачення Вчення Ісуса Антоній міг слухати його годинами, тому що Агапіт говорив так просто і зрозуміло, з такими прикладами і подробицями, ніби сам був присутній при тих подіях тисячолітньої давнини. І ці розповіді примушували Антонія знову й знову перечитувати наявну церковну літературу.

За той період часу, що Агапіт перебував на Афоні, Антоній дуже здружився з ним. Незважаючи на свою молодість, Агапіт володів солідним багажем знань, в тому числі і у галузі медицини. І деяким з цих знань він навчив Антонія. Агапіт так само добре розбирався, кажучи нашою мовою, у фізиці, хімії, знанні природних явищ, а також у сферах людського життя – у філософії, політиці, релігії. З ним було приємно поспілкуватися на різні теми. І ці бесіди залишали якесь незбагненне, приємне відчуття в душі.

Антоній подружився з Агапітом, незважаючи на таку суттєву різницю у віці. І у цій дружбі він розкрив для себе цілковито нову вражаючу Особистість Агапіта, коли той став посвячувати його у таємниці великої науки «Белая Дзи» (Мистецтва Білого Лотоса). Саме з вуст Агапіта Антоній вперше почув про попередню людську цивілізацію Альт-Ланди, про підземний Храм Лотоса, збудований у ті часи на території Київської землі, про ношу, яку передав Ісус Андрію Первозванному для тих місць. Багато чого повідав і багато чому навчив його Агапіт.

Згодом вони розсталися. Агапіту необхідно було йти до столиці Візантії, а звідти на Схід. Але він пообіцяв, що обов'язково зустрінеться з Антонієм, і «передрік» їхню зустріч на землі Київській, у місці, відміченому ще у часи Альт-Ланди.

- А що, там дійсно є відмічене місце? – поцікавився Костик, явно бажаючи почути продовження.
- Звичайно, - відповів Сенсей. – Про це місце сказано навіть у Євангелії від Андрія Первозванного...
- Андрія Первозванного?! – жваво стрепенувся Андрій, начебто тільки зараз почув це ім'я.
- А хто це? – лінкувато запитав Руслан, почухуючи бік.

Сенсей усміхнувся, дивлячись на нього і промовив:

- Андрій, це один з найближчих учнів Ісуса. Він був серед перших, кого Ісус, проповідуючи в Палестині, взяв до себе в учні.
- А що.., хіба є таке Євангеліє від Андрія Первозванного? – здивувався Микола Андрійович. – Біблію читав. Про Андрія чув. А за Євангеліє від нього... я не пригадую. Може, ця книга просто не увійшла до Біблії? Там же скільки Євангелій – чотири, п'ять?
- Чотири, - відповів Сенсей і, помовчавши, додав: - Від Матвія, від Марка, від Луки та Іоанна. Хоча і ті були писані.., - але, не договоривши, продовжив: - У Біблії Євангелія від Андрія Первозванного дійсно немає. До Біблії увійшли не всі євангелія, а лише ті, які були відібрані імператором Костянтином і його помічниками для виконання поставлених перед ними задач. Решта євангелій просто відкинули, тому що в них трактувалося далеко не те, що їм було потрібно і вигідно. І навіть ті, що відібрали, були добряче підредаговані згідно з обстановкою нового часу і утвердженням християнства як нової релігії.

З 364 року, коли «Новий заповіт» був затверджений як такий і до моменту першого видання Біблії, текст також неодноразово редагувався. Плюс неточності перекладу зіграли свою роль. Адже Біблія писалася на древньоєврейській, незначною частиною арамейською мовами, а «Новий заповіт» грецькою. Так що перша друкована книга, видана у 1455 році, - це вже була суттєва різниця навіть між тією, яка редагувалася у 364 році. Плюс коректування, які були внесені в подальшому. В результаті маємо те, що маємо. І, тим не менш, дійшло дуже багато цінного і потрібного людям, - підкреслив Сенсей. – І знову ж, якщо говорити про євангелія, то окрім канонізованих церквою, існує десятки апокрифічних євангелій.

Руслан насупив брови і діловито запитав:

- А що таке апо... апо... ну, ця критика?
- Апокрифи - це твори, які не визнані церквою чи жрецтвом священними книгами. А взагалі, слово «апокриф» походить від грецького «арокρυφος», що означає «таємний», «секретний». І початково його відносили до творів однієї з груп християн, котрі іменували себе гностиками і намагалися зберегти своє вчення у таємниці.
- Так, так, - кивнув Микола Андрійович. – До речі, я читав, що у 1946 році на півдні Єгипту була знайдена ціла бібліотека творів християн-гностиків.
- Абсолютно вірно, - підтвердив Сенсей. – Там якраз серед іншої літератури і знайшли так звані Євангелія від Фоми, від Філіпа, Істини, апокриф Іоанна. А раніше на папірусах у Єгипті були знайдені уривки з невідомих євангелій, причому написані у різних версіях...

- Ну треба ж, okazія яка для попів! – хіхикнув Женька. – Ці книженці не признають, а їх всьо находють та находють. Прямо біда з цюю древньою «макулатурою».

Сенсей і хлопці посміхнулися.

- Тут же проблема в тому, що навіть апокрифи поділяють на «дозволені» і так звані «відречені». «Відречені», звичайно ж, старалися знищити. До речі кажучи, перший офіційний перелік «відречених» книг був складений у Східно-Римській імперії у V віці нашої ери. Звичайно, що після такого «вандалізму» нащадкам дісталися тільки назви і цитати, наведені у своїх творах християнськими письменниками II-IV віків, які сперечалися з цими книгами... Втім, все як завжди, - низав плечима Сенсей.
- Так, сумно, - промовив Микола Андрійович. - Це ж історія роду людського. І навіщо було її знищувати? Ну лежала би книжка собі і лежала до свого часу. Нехай би нащадки її виносили на об'єктивний суд.
- Розумієш, у чому справа, - став пояснювати Сенсей, - деякі з цих книжок дійсно представляли цінність, оскільки відображали істинне Вчення Ісуса у такому вигляді, в якому він давав. Тому вони не залишали байдужою жодну людську душу, бо істинне Вчення Ісуса робило людей по-справжньому вільними від усіх страхів цього світу. Вони починали розуміти, що тіло – тлінне, душа – безсмертна. Люди переставали бути заручниками і рабами ілюзії матеріального світу буття. Вони розуміли, що над ними тільки Бог. Вони усвідомлювали, наскільки коротке життя і тимчасові ті умови, в які загнане їхнє нинішнє тіло. Вони знали, що це життя, як би воно не здавалося довгим, - всього лише одна мить, в якій перебуває їхня душа. Вони розуміли, що будь-яка земна влада, чи то політиків чи релігійних структур, обмежується всього лише владою над тілами. Правителі ж приклоняються перед своїм «богом», котрому дана влада на Землі над її матерією, але не над душею. Тому що душа належить тільки істинному Богу Єдиному. І перші послідовники Ісуса, які сповідували Його Вчення (а не релігію, якою воно стало пізніше), вони втрачали страх перед цим життям. Вони починали відчувати і розуміти, що Бог з ними зовсім поряд, ближче і рідніше за всіх і Він – вічний... Така істинна свобода людей страшно лякала можновладців. Тому останні і зайнялися збором і ретельною переробкою наявних уже на той час письмових джерел про Вчення Ісуса. Дуже багато було знищено після відбору необхідної їм інформації для створення нової релігії, що насаджувалася вже можновладцями як то кажуть зверху вниз.

Тому багато з письмових джерел, де наводилися істинні слова Ісуса, просто не вписувалися у збірники «нової ідеології для мас». Але, не дивлячись на всі свідомі упущення, хитрощі та егоїстичні амбіції людей, що перебували у різні часи при владі у релігійних верхівках, ці письмові джерела були і є!

Так от, у Євангелії від самого Андрія Первозванного сказано, що після того, як люди Понтія Пілата врятували Ісуса після розп'яття, Ісус розмовляв з Понтієм Пілатом і саме за його проханням прийняв рішення піти на Схід. Перед відходом він розподілив між апостолами регіони, кому куди йти проповідувати Вчення.

- Так начебто апостоли там жереб якийсь тягнули, кому куди йти, - помітив Микола Андрійович.
- Ні, жеребу як такого ніколи не було. То вже домисли людей. Апостоли... До речі, слово «apostols» з грецької перекладається як «посланець». Так от, учні-посланці Ісуса були людьми абсолютно різними і, звичайно, відрізнялися один від одного ступенем свого духовного розвитку. Ісус розподілив між ними різні регіони з відповідними народами і

племенами, виходячи з духовної зрілості самих посланців. Хто був сильніший, тому діставалися більш важкі місця або особливо важливі регіони для майбутнього духовного відродження людства, а хто слабший – менш складні «ділянки». В цілому, кожному була визначена ноша по силі його... - Сенсей помовчав, а потім сказав: - Надто важливим це було для багатьох душ людських і в тому часі і в прийдешньому, щоб розповсюдження даного Вчення довіряти простому жеребу розуму людського...

Андрію ж, як одному з сильних учнів, він наказав обійти з проповіддю Фракію, Скіфію, Сарматію. Та головне дійти до Борисфенських гір і закласти там благословення земель тих, на які через тисячу років зійде сам Дух Святий, звівши там свою Обитель. Ісус дав Андрієві насіння лотоса і велів покласти цю ношу у землі тій в якості дару Духу Святому. Його слова стали ребусом, загаданим Ісусом, як для самого Андрія, так і для тих, хто згодом стикався з цим описом. Мало хто розумів, чому Ісус дав йому саме насіння лотоса, навіть якщо ці насінини були всього лише символікою.

- А й правда, навіщо? – здивувався Андрій.

Сенсей лише загадково посміхнувся і, ухилившись від прямої відповіді, промовив:

- Будь-яке насіння – це, в першу чергу..., ну, щоб вам було більш зрозуміло, скажімо образно, - це «мікрочіп», що має величезну пам'ять. Воно здатне нести матрицю не тільки майбутньої рослини, але й величезну кількість іншої інформації. Коли-небудь пізніше я вам розкажу про це докладніше. На додачу до всього, це насіння побувало в руках самого Ісуса – Сина Божого. Та ще й насінини лотоса, схожість яких зберігається протягом тисячоліть... От і робіть висновки.

Сенсей замовк. А ми сиділи, дивлячись на нього і тупо намагаючись наздогнати своїми дрібними думками «висновки», що, власне кажучи, тоді такого особливого відбулося. Андрій же, очевидно намагаючись на своєму мисленому рівні звести кінці з кінцями у хаотичному клубку питань, запитав:

- А як Андрій Первозванний знайшов те місце, яке вказав Ісус?
- Елементарно, - просто промовив Сенсей. – У «Благій вісті», тобто, говорячи грецькою euange`lion, Андрій описав не тільки правдиве життя Ісуса, але і свій похід під час виконання місії. І якраз там він згадує, що коли дістався тих місць біля ріки Борисфен (а Борисфеном раніше називали Дніпро), то Андрій одразу впізнав це місце, бо Ісус, виявляється, описав його з детальною точністю. Створювалося таке враження, що Ісус добре знав ці гори, хоча ніколи не згадував, що тут бував.
- А що, Він там бував? – поцікавився Юра.
- Він же Син Божий, - з посмішкою промовив Сенсей. – А Бог всюди. – І зробивши паузу, продовжив розповідь: - Загалом, Євангеліє від Андрія Первозванного тому й було відкинуте, що ніяк не підходило до «крою та шиття білими нитками» нової релігії. В основному з двох причин. По-перше, воно було надто волелюбним і правдивим, бо там були написані істинні слова Ісуса, так би мовити, з перших вуст. Та й сам стиль викладу Вчення Ісуса був надто простим, мудрим і дохідливим. Андрій також описав подробиці реального життя свого Учителя, про те, що Ісус у молодості був на Сході, що знову-таки ніяк не вписувалося у церковні догми. Та й, окрім того, згадка про насіння лотоса загнала їхню «величність цензорів» у глухий кут. Адже це вже припахало такими релігіями, як буддизм, індуїзм. Нікому не хотілося домішувати до своєї власної релігії таку яскраву чужу символіку. Так що це стало ще одним каменем спотикання,

суперечок і чвар між тими, хто вирішував, у яких «фарбах» повинна бути витримана ідеологія даної релігії. Тому і прибрали Євангеліє від Андрія Первозванного, так би мовити, подалі, «геть з очей».

Були, звичайно, ще версії Євангелія від Андрія Первозванного, що ходили серед різноманітних ранніх християнських груп, та це вже були в основному записи послідовників Андрія Первозванного про саме Вчення Ісуса.

- А що сталося з цим Євангелієм від Андрія? Його що, знищили? – поцікавився Андрій.
- Намагалися, звичайно, - усміхнувся Сенсей, видно, пригадавши у цей момент якийсь смішний випадок. – Але, як то кажуть, такі речі у воді не тонуть і у вогні не горять, навіть якщо цього ну дуже хоче дурість людська... Але це все так, дрібниці життя... Після того, як Андрій Первозваний виконав наказ Учителя, через багато років справдилися слова Ісуса. В тих місцях виникло місто Київ – «мати міст руських», столиця колиски об'єднання слов'ян – Київської Русі. А у місці, де було Андрієм «покладено» насіння лотоса, через тисячу років зійшов сам Дух Святий в людському тілі і заснував там свою Обитель.
- А як це, зійшов Дух Святий в людському тілі? – перепитав Костик.
- Ну, простіше кажучи, прийшов керівник Шамбали у тілі Агапіта.
- Сам Владика Шамбали? – здивувався Андрій.

Сенсей усміхнувся.

- Так. Йому доводиться відвідувати людський світ так би мовити за службовим обов'язком, хоча би раз на дванадцять тисяч років. А при важливих подіях для людства і того частіше, ледве не кожен тисячу років, особливо на початкових і завершальних стадіях чергової цивілізації.

Костик тільки відкрив рота, аби щось запитати, як Сенсей, дивлячись на нього, випередив з відповіддю:

- Мається на увазі «цивілізації» у поняттях Шамбали... Але, напевно, ми відхилилися від теми. Повернемось до тих подій, що відбулися через тисячу років після Ісуса... Коли Агапіт пішов з Афона, через декілька років ігумену знову було сповіщення від Бога. Йому явився у видінні сам Архангел Гавриїл і повелів відправити Антонія у Русь. Було це в рік 1051.

Цього разу Антоній, прибувши до Києва, вже не ходив по християнських монастирях, хоча у будь-якому з них не відмовили би у притулку поважному старцю з Афонської гори. Антоній цілеспрямовано прийшов на те місце, де випадково зупинився першого разу, відвідуючи Київ, і куди велів йому повернутися Агапіт перед своїм відходом. Він оселився на пагорбі біля Дніпра, у тій самій печері. І став жити, очікуючи на Агапіта і перебуваючи в постійних молитвах до Бога, особливо тій, що вела його з юних років. Незважаючи на те, що він часто відчував нестачу в харчуванні, щоденно фізично працював, поглиблюючи печеру, все ж він був знову по-справжньому щасливий. Тому що перебував наодинці з Богом як тоді, в далекій молодості, коли він жив у печерах Афона.

Невдовзі про нього почали довідуватися місцеві мешканці. І Антоній став прославлятися серед них тим, чому вчив його на Афоні Агапіт – чудесами, даром передбачливості, зціленням молитвами. І люди потяглися до нього: одні за лікуванням, інші за благословенням, треті з бажанням лишитися разом з ним, стягаючись в духовному подвигу. Так що до приходу Агапіта з Антонієм вже проживали у печері декілька чоловік, пострижених старцем за їхнім проханням у

чернечий чин. До цього часу вони розширили і поглибили печеру спільними зусиллями, влаштувавши там собі келії для житла.

Антоній з величезною радістю зустрів свого давнішого друга. Бачачи таке шанобливе ставлення старця до Агапіта, і решта братії поставилася до нього з такою ж повагою. Агапіт не припиняв дивувати Антонія своєю загадковою, багато в чому таємничою особистістю. По приходу Агапіта до Києва Антоній став свідком того, як той мав таємну зустріч з самим Ярославом Мудрим. Агапіт передав для його «книгоположниці» чотири цінні рукописні книги і три манускрипти. Причому три книги були прикрашені дорогим камінням. А четверта, хоч і виглядала скромно, але, вочевидь, була дуже древньою. Антоній був вражений. Адже кожна книга була справжнім шедевром і коштувала цілого статку. А манускрипти... Навіть один манускрипт за тих часів оцінювався неймовірно дорого. І дозволити собі такий розкішний, воістину царський подарунок могла лише людина, ну, як мінімум, «голубої королівської крові». Але тоді не тільки це вразило Антонія. Головне як Агапіт і Ярослав вільно спілкувалися один з одним! Ярослав розмовляв з ним так, наче давно і добре знав Агапіта, ніби вони були добрими, старими друзями і це не дивлячись на значну різницю у віці та високе великокняже становище Ярослава.

Після тієї пам'ятної зустрічі Антоній, приголомшений побаченням, поспішив запропонувати Агапіту очолити братію, в якій був старшим. Однак Агапіт забажав залишити все як є і бути у нього простим монахом. Він попросив Антонія нікому не розголошувати про його зустріч з Ярославом. І захотів бути постриженим у «чернечий чин», аби нічим не виділятися серед іншої братії.

- Во дає! – вирвалося у Костика. – Він же був Бодхісатвою! І забажав стати простим монахом?!

Сенсей пильно на нього подивився і чітко промовив:

- Для Бодхісатви будь-яка влада – це пустий звук. Бодхісатва служить тільки Богу. На відміну від людей, він знає, що таке є перебування «тут» і що таке є перебування «там».

Костик трохи зніяковів і сконфужено промовив:

- Ні, ну я не втому плані... Я мав на увазі... - і тут він, видно, знайшов підходящий довід, - я мав на увазі, відпочивати ж треба колись Людині. А то все робота та робота. Адже, наскільки мені відомо, прості монахи в ті часи пахали як папи Карли.

На що Сенсей відповів:

- Для Бодхісатви відпочинку як такого в людському розумінні не існує. Він знає, що таке час і вміє його цінувати. Агапіт, звичайно, був впливовою, сильною особистістю. Але він свідомо пішов від влади, управління братією і присвятив весь свій вільний час реальній допомозі людям. До речі, пізніше, коли число братії збільшилося, Антоній передав правління Варлааму, а сам став за прикладом Агапіта простим монахом.
- А яку допомогу надавав людям Агапіт? Лікував? – поцікавився Володя.
- Так. Агапіт, окрім інших своїх достоїнств, був іще й хорошим лікарем. Його сердечне, турботливе ставлення до хворих породило про нього небувалу славу і повагу в народі, причому далеко за межами Києва, хоча сам Агапіт практично ніколи не виходив за територію монастиря. Він став одним із найвідоміших лікарів XI віку. Люди називали його «Лічець від Бога». Він виліковував такі важкі хвороби, за які вже ніхто не брався із тодішніх знаменитих лікарів. Взяти хоча би такий історично відомий факт, коли Агапіт зцілив лежачого при смерті чернігівського князя Володимира Всеволодовича

Мономаха. Лікар на прізвисько Вірменин, який вважався кращим на той час ескулапом у знатних людей, нічого не міг зробити, щоб допомогти князеві. А Агапіту достатньо було передати з посильним князя «чудодійного зілля», приготованого з молитвою, аби за лічені дні поставити Володимира Мономаха на ноги. Згодом князь приходив до Печерського монастиря, щоб віддячити Агапіту, і приносив з собою багато дорогих дарунків і золото. Але Агапіт відхилив це все як від самого князя, так і від боярина, котрого той прислав пізніше від свого імені. Бо лікував Агапіт як простих людей, так і знатних з однаковою сумлінністю безоплатно, за що називали його Агапітом Лікарем Безвідплатним. Звичайно, це викликало звичну людську заздрість, що граничила зі злістю, у таких лікарів, як Вірменин. Але якщо брати самого Вірменина, то, зрештою, він усвідомив, *Ким в дійсності був Агапіт. І саме завдяки цьому Вірменин в подальшому став монахом у Печерському монастирі.*

- Так він ще й грошей не брав за лікування?! – знову здивувався Костик. – А як же Агапіт жив?
- Скромно. В духовному подвигу. – І посміхнувшись, Сенсей додав: - Його келія викликала жалість навіть у крадіїв. Тому що єдиним, що було у ній цінним – це сам Агапіт, його досвід і знання.
- А чим же він харчувався, святим духом, чи що?

Сенсей посміявся.

- Ні. Самоїдством він точно не займався.
- Так же недовго і того... ноги простягти.
- Ну рано чи пізно кожен з нас ноги простягне, - чи то жартома, чи всерйоз сказав Сенсей. – Та суть же не в цьому.
- Ні, ну зрозуміло... Але ж він не крав ці гроші, а чесною працею заробляв. Тим більше люди самі йому несли. Чому ж він не брав?
- Розумієш, у чому річ, Агапіт вчив монахів істинному служінню Богу. Він говорив, що «золото» і «монах» речі несумісні. Людина не може служити двом панам: або вона служить Богу, або багатству земному, тобто дияволу. Третього не дано. Монах же за всі свої діяння істинно очікує винагороду тільки від Бога у тому світі, а не тут від людей. **Злато ж є сміття для душі і спокуса для помислів. Це є скверна, яку багато хто прагне, але яка насправді є обман примарний. Істинна цінність для монаха в молитві щирій про душу свою. Не про ситість пуза свого та здоров'я тіла потрібно піклуватися. Бо скільки б ти не їв, рано чи пізно все одно зголоднієш. І яким би не було твоє здоров'я, рано чи пізно плоть твоя все одно помре. Душа ж вічна. І тільки вона варта турботи істинної.** Як говорив Агапіт, монах молиться за сердечним бажанням за всіх людей, але весь сенс чернецтва – це служити Богу і вимолити у Нього спасіння для своєї душі.

Сенсей замовк. Постала тиша. Та невдовзі її порушив задумливий голос Віктора:

- На таке здатен далеко не кожний...

Але тут у роздуми хлопця вліз Костик зі своїми «умовиводами»:

- Значить, Агапіт був, висловлюючись сучасною мовою, народним цілителем?

На що Сенсей з усмішкою відповів:

- Ну, якщо висловлюватися сучасною мовою, то Агапіт швидше був академіком. Як я вже казав, він не тільки досконало володів медичними знаннями, але й іншими дисциплінами. Знав декілька мов. Вільно читав трактати-оригінали античних,

давньоримських авторів. Займався перекладом книг на слов'янську мову. Переклав для «книгоположниці» Ярослава мудрого не тільки книги зі Сходу, але навіть привезені з собою древньоєгипетські манускрипти.

Пізніше Агапіт також допомагав... або, вірніше сказати, консультував Святослава, який складав «Ізборник 1073 року», де, окрім статей енциклопедичного характеру, були докладно описані медичні відомості. Зокрема, способи розпізнання хвороб, різноманітні поради з виготовлення та застосування лікарських рослин, відомості про фізіологію та анатомію людини. Цю книгу потім довго використовували в якості навчального посібника.

Агапіт прививав культуру і жагу до пізнання, звичайно, і серед монахів. Декогих він навчав медичним знанням. Іншим допомагав у вільний час просто освоювати книги. До речі кажучи, в подальшому було узаконено монастирським уставом і стало обов'язковим читання книг монахами у вільний час. Саме за його ініціативою була створена книгоположниця Києво-Печерського монастиря.

- Книгоположниця? – перепитав Руслан слово, що так різало слух своєю старовиною.
- Так. Бібліотека по-нашому.
- А-а-а...
- Так от, Агапіт допомагав деяким здібним монахам опановувати майстерність лікарювання, - продовжив оповідь Сенсей. – В основі навчання лежали спеціальні молитви, що промовлялися в особливому стані свідомості, як правило над їжею або рідиною. Завдяки чому, наприклад, та ж рідина наповнювалася силою, після чого її використовували як ліки, даючи хворому для вживання всередину або ж для зовнішнього застосування. Простіше кажучи, учні Агапіта вчилися змінювати не тільки фізичні параметри рідини, але і структуру молекул, накладаючи необхідну інформацію. Звичайно, вони до таких тонкощів не знали всього процесу, який відбувався у мікросвіті молекули рідинної структури і як саме він впливав на макрооб'єкт. Та їм це було і не потрібно. Монахи просто користувалися загальними постулатами цих знань, яким навчав їх Агапіт, як ми, наприклад, сьогодні користуємося електрикою. Енергією електричного струму люди користуються щоденно, хоча до цих пір ніхто до пуття так і не знає, що це таке.

Так от, зокрема, у монаха Даміана, котрий навчався у Агапіта, добре виходило лікувати людей, особливо дітей, за допомогою помазання єлеєм.

- Чим, чим? – перепитав Славко, напевно не розчувши.
- Єлеєм.
- А що це таке?
- Єлєй – це оливкове, дерев'яне масло. У християн, приміром, є цілий обряд, так зване елеосвячення – таїнство, яке здійснюється сімома священиками, а якщо немає такої можливості, то одним священиком над хворим. Інакше його ще називають соборування маслом. Суть його знову-таки полягає у тому, що над хворим промовляють певні молитви і помазують його освяченим єлеєм. І так роблять сім разів.
- А чому саме сім священиків, сім разів? – запитав Андрій.
- Це інтерпретується з духовною силою, з силою семи Архангелів, котрі є посередниками між Богом та людьми. А простіше кажучи, сімома Бодхісатвами... А щодо використання елею таким чином, так це дуже давній спосіб лікування хворих, оскільки в основі процесу одужання лежать якраз ті знання, про які я вам розповідав – про можливості

людини впливати на оточуючий світ через рідину. Тому подібне можна зустріти у різних релігіях та ритуальних обрядах народів світу.

- Так, - зітхнув Микола Андрійович. – Люди потихеньку втрачають суть, залишаючи лише зовнішню її форму.
- На жаль, - промовив Сенсей. – Колись люди знали, що вони робили. А зараз всього лише імітують зовнішню форму цих знань. От взяти одне з семи таїнств християнства – Хрещення, яке знаменує прилучення людини до даної релігії. Сьогодні це урочистий багатоскладовий обряд, основна дія якого - триразове занурення людини в освячену воду, читання молитов, помазання елеєм, маслом миро. Та деколи навіть ті, хто здійснює цей обряд, не відають, яка за всією цією зовнішньою дією стоїть величезна сила. Навіть самі віруючі по-справжньому недооцінюють і не усвідомлюють до кінця істинну дію такої намоленої води. – І помовчавши трохи, додав: - Та й сам обряд водного омовіння новонароджених виник у християнстві не одразу, а значно пізніше, по мірі становлення та вдосконалення християнської обрядовості.

Витоки ж Хрещення йдуть вглиб дохристиянських культів. Такі водні обряди здійснювалися і в багатьох релігіях давнього світу, які, в свою чергу, ґрунтувалися на повір'ї їхніх пращурів про «очисну» силу води. Але зміст практики Хрещення, яка первинно давалася людям, лежить ще глибше, за гранню тієї водної стихії, котру у зовнішньому бачать люди.

- Цікаво, цікаво, і в чому ж її зміст? – квапливо запитав Микола Андрійович, заінтригований, як і ми, темою розмови.
- Зміст автентичної практики Хрещення полягає у зануренні людини до глибин своєї свідомості, аж до душі. Саме слово «хрещення» грецькою звучить як «ваптісис», що означає «занурення». Пам'ятаєте, я вранці згадував про практику занурення у йогів, що зветься ними «Пранаяма». На сучасний погляд, це здається дві цілковито різні практики, між якими люди своїми амбіціями прокреслили прірву. Насправді ж і Хрещення, і Пранаяма і ще низка інших практик та обрядів, пов'язаних з водою, - це всього лише віддалене відлуння справжніх знань та древніх практик, адаптованих вже самими людьми для широких мас. В основі первинних знань лежали практики, які змінювали стан свідомості людини і виводили її на певну частоту, завдяки якій людина росла духовно і приходила як зріле створіння до Бога. Тобто, по суті, завдяки цим практикам вона пізнавала справжню реальність. Вона знала, що вона робить і куди йде.

Колись давно практика «Занурення» давалася людям і призначалася для тих, хто вже знаходився на певному етапі духовного розвитку. З її допомогою людина входила у змінений стан свідомості і здобувала можливість занурення у найпотаємніші свої глибини, де вона могла з'єднатися з Богом. Звичайно, там не було місця ніякому Тваринному началу, бо це було пов'язане із сутністю Душі. І ця практика дійсно давала таємницю знання, того самого знання, яке неможливо виразити словами, тому що воно набувалося від частки Бога – всезнаючої Душі.

- Так, багато цінного ми розгубили у часі, - сумно зауважив Микола Андрійович. – Часто взагалі не розуміємо, що ми робимо, навіщо ми це робимо? Списуємо все на традиції, заспокоюючи себе, що так годиться, так ведеться здавна, мовляв, ми всього лише віддаємо данину звичаям наших пращурів.

Сенсей усміхнувся і промовив:

- Ні, ну якщо розібратися, то вже краще так, ніж взагалі ніяк і повне забуття. Оскільки рано чи пізно, але знайдуться люди, котрі все ж докопаються до суті.
- Я якось раніше не звертав уваги на такі моменти, - знову сказав Микола Андрійович. – Але зараз ти розповідав про Хрещення, а мені пригадалася одна розмова з моїм давнішим пацієнтом. Він віруючий, можна сказати до фанатизму, сприймає кожне слово Церкви буквально. Так от, в одній з бесід він повідав мені ідеологію обряду Хрещення у християн. Я сам хрещений, правда в дитинстві. Але таке перший раз у житті почув. Судячи з неї, тільки той, хто прийняв хрещення і ніхто інший очищується від первородного гріха, пов'язаного з самим фактом народження людини. Що тільки після хрещення людина стає членом Церкви, долучаючись до її благ, якими є життя Вічне. Нібито до Хрещення людина несе на собі диявольську печать, тобто не відділена від сатанинського. А після проходження цього таїнства з серця її виганяється сатана і назавжди залишається назовні по відношенню до людини. І що завдяки Хрещенню людина може звільнитися від усіх гріхів і надалі утримуватися від того, що б в них не впасти. Хіба таке можливе?
- Звичайно, ні. Хрещення, безумовно, має силу. Та для простої людини – це всього лише поштовх до духовного пробудження. Однак це не позбавляє її від Тваринної сутності, яким у християнстві називають «сатану». Людина перебуває у тілі Тваринного. Розум людини – це розум Тваринного. І це не можна викинути назовні або повністю цього позбавитися. Вважати так, це рівнозначно міркувати як людина, що їде в машині і намагається переконати себе, що вона не їде в ній, а просто летить у повітрі.

Навіть Бодхісатви, народжуючись у тілі людському, схильні до випробовувань Тваринного та спокуси всього людського. Взяти, наприклад, Ісуса, Сина Божого, народженого у тілі людському. Він також не уник цієї долі. Сорок днів він боровся з «сатаною», тобто, простіше кажучи, проходив особистий Армагеддон. Він підкорив своїй Духовній Сутності розум Тваринного, «посадивши» своє Тваринне «на ланцюг». І те ж воно «погавкувало» та «поскиглювало» все життя, даючи про себе знати. Тому що Ісус, хоч і був Великою Душею, але перебував у матеріальному тілі. І нікуди від цього не подінешся. Такий Закон. Така природа людська.

І тут Костик з посмішкою вирік:

- А я пам'ятаю, як мене хрестили в четвертому класі. Піп там чогось запитував у нас, а ми хором йому відповідали. А потім сказав повернутися нам на захід, дунути і плюнути з усіх сил на сатану. Це я добре запам'ятав, тому що зібрав усю свою слину і так постарався...

Ми засміялися, а Сенсей промовив:

- Це ви проходили один з обрядів Хрещення – заборона на нечистих духів та зречення від сатани.
- Ні, ну все розумію, - усміхнувся Костик, - наслідуючи розмірковування Миколи Андрійовича. – Але ж навіщо плювати було?
- Вважається, що цим плювком християнин показує, що не боїться сатани та його підступів, тому що Бог дає йому необхідний захист, - пояснив Сенсей. – Загалом, виражає таким чином крайнє презирство до сатани.
- Ну і культура, суцільне середньовіччя, - усміхнувся Костик.
- Культура тут ні до чого. Бо люди не міняються. Якими вони були, такими і лишилися.
- А навіщо ми поверталися на захід?

- Просто захід у православ'ї завжди був пов'язаний з силами, що протистоять Богу. І коли людина повертається на захід у цьому обряді, то церковники вважають, що так охрещуваний безпосередньо відрікається від сатани і заявляє про це ніби йому в «лице». А після цього повертається до вітваря на схід. Вважається, що ця сторона світу пов'язує людину з Господом.
- Ну, а якщо врахувати, що десь там знаходиться Шамбала, то вони у чомусь праві, - помітив Володя, а потім, зробивши паузу, пробасив: - І з приводу Заходу, мабуть, теж.
- Пам'ятаю, ще молитви піп читав на церковнослов'янській мові, - ударився Костик у спогади. – Правда, половина слів була незрозуміла. Потім водою нас окропляв, мазав чимось. А! Ще прядки волосся з нас зістригав, а ми їх у восковий коржик загортали і опускали у воду. І навіщо такі складності?
- Підростеш – зрозумієш, - вставив Віктор.

Сенсей із сумом посміхнувся і промовив:

- От бачите, навіть ці обряди для одних – це шоу, а для інших – переосмислення життя.

Костик після цих слів притих, а Микола Андрійович, скориставшись моментом, знову звернувся до Сенсея, пригадуючи бесіду зі своїм пацієнтом.

- Так от у розмові з тим чоловіком ще прозвучало й таке, що тільки хрещена людина потрапить до раю, а нехрещена людина туди нізащо не попаде. Що на нехрещену людину не діє благодать інших таїнств. За нею нібито не можна молитися, не можна поминати ні за життя, ні після смерті. Її навіть не можна відспівувати. А після хрещення вже нібито все це можна творити. Виходить, що нехрещена людина для Церкви взагалі ніби не існує?

Сенсей уважно вислухав Миколу Андрійовича, а потім м'яко сказав:

- Ну як... для Церкви даної релігії вона, може, і не існує. Але для Бога всі люди – діти Його! Людина з восьмого дня від народження, тільки-но душа оселяється у тіло, стає Його «дитиною», людинкою з маленької букви. А чи зможе вона стати Людиною з великої букви і прийти до Бога як зріле створіння – це вже залежить від неї самої, від її волі та вибору.
- Душа людини оселяється в тілі на восьмий день народження? – перепитав Руслан.
- А до цього, хто тоді ця дитина?
- Просто живий організм, як будь-яка інша тваринка, - відповів Сенсей. – І знову-таки і в цьому питанні стикаємося з тим, що знання про це втрачені, лишилися просто традиції з прадавніх часів. От, до речі кажучи, на Русі до цих пір збереглися відголоски знань про те, що душа приходить на восьмий день від народження. Там найчастіше ім'я дитині обирали в залежності від того, який святий вшановувався на восьмий день життя дитини. І раніше, до слова мовити, святкувалися ніяк не дні народження, а іменини – дні пам'яті святого, на честь якого називалася та людина, аби людина не звеличувала свою гординю, але пам'ятала, задля чого люди приходять на цей світ і чие ім'я вона носить... А взагалі, традиція давати ім'я дитині на восьмий день народження йде іще у старозавітні часи...
- Виходить, що сьогодні ми святкуємо день народження свого Тваринного начала?! – зробив для себе відкриття Женька. – А я-то думаю, чого люди у день свого народження весь час так наїдаються та упиваються, прямо як поросята, донесхочу! Та ще й

подарунків побільше та подорожче хочуть. Так от де розкривається вся наша пороссяча суть!

Всі розсміялися.

- Ні, треба припиняти ці пустощі, - розмірковував далі хлопець. – Все, Стасе, на наступний день народження я приходжу до тебе на тиждень пізніше, без усяких подарунків, з однією лише свічкою. Бо душі твоєї мої подарунки тільки шкодять, а Тваринне твоє годують та годують, пробуджуючи з кожним роком апетит великої свині...

Стас не забарився йому відповісти ще більш раціональною пропозицією з приводу його дня народження. На що друг тут же віджартувався анекдотом. І вся компанія покотилася зі сміху з їхньої клоунади. Згодом, коли всі заспокоїлися, Микола Андрійович продовжив свої роздуми вголос.

- Так, куди оком не кинь, суцільні формальності, а не знання. Докотилися, називається, до «прогресу»... Ні, я все розумію, психологічно обряд Хрещення, якщо він здійснюється над дорослою людиною, він допомагає їй здобути впевненість у своїх силах, якось самоствердитися, вберегти себе хоча б таким способом від власних страхів, настроює на добро, зобов'язує жити у відповідності з моральними загальнолюдськими критеріями. Це все зрозуміло. Але навіщо ж так категорично ставити питання між хрещеними та нехрещеними людьми? А якщо людина, наприклад, народилася в сім'ї, де батьки належать до різної віри? Вони ж цими своїми обмеженнями і категоричними рамками штовхають людину у внутрішній конфлікт.
- Ну що ти хочеш? Релігійні діячі теж люди... Як у народі кажуть, не можна попасти до раю однієї релігії, не потрапивши до пекла інших.
- М-та-а-к, - протяг Микола Андрійович. – Це називається – їсти всім хочеться.
- Точно, - пробасив Володя. – Кожен мріє загнати чужих баранів у свою отару.

Колектив засміявся, Сенсей же промовив:

- Ну, а якщо без жартів, то, не дивлячись на всю релігійну мішуру, для простої людини всі ці обряди освячення водою досить важливі, тому що породжують у ній поштовх до того, аби вона зробила перший крок до Бога. Адже усі ці обряди своєю зовнішністю, заплутаністю, незрозумілістю вводять людину у своєрідний стан трансу. Причому у нього входить як та людина, що проводить обряд, так і ті, хто бере у ньому участь. І якщо думки усіх присутніх дійсно зосереджені на молитвах до Бога, а не на обдумуванні у цей час якихось своїх матеріальних проблем, - то це породжує духовну силу, яку і отримує кожен з учасників у вигляді внутрішнього сплеску свого агатодемона. Для простих людей це чудово! Хоч так звернути їхню увагу на те, що у світі існує не тільки матеріальне буття, і що за великим рахунком вони з'являються на цей світ не заради того, щоби стати довічним рабом Его.

Тобто людина через обряд одержує надію, яка слугує поштовхом до віри. А вже основне таїнство відбувається через її віру. Розумієте, в чому різниця? Якщо духовній людині достатньо сили віри і волі, щоб змінити в собі стан свідомості і працювати над духовними практиками, то простій людині не вистачає навіть елементарної віри у свої сили, їй потрібна видовищність, масовість, аби на п'ять хвилин відірвати її від матеріального буття і переконати, що є більш високі цінності.

- А чому на п'ять хвилин? – запитав Руслан?

- Тому що після усіх цих вражень та позитивних сплесків прийде він додому, а там суцільні проблеми матеріального буття. От його свідомість і повертається у звичне русло. Бо тями то не вистачає силою волі змінити себе на кращий, духовний бік, от і спихає усі свої внутрішні проблеми на зовнішні.
- Виходить, чисте знання людей не вражає?! – зробив свій несподіваний висновок Микола Андрійович.
- Абсолютно вірно, як це парадоксально не звучить, - погодився з ним Сенсей. – Чисте знання людей не вражає. Через простоту їм складно його зрозуміти. Тут же немає візуальних шоу, яскравих вражень, емоційно-стресових переживань. А чого в першу чергу люди хочуть? Хліба й видовищ, бо це відповідає оцінці більшістю розуміння суті життя.

Люди самі собі ускладнюють життя. І це стосується не тільки простих людей, що живуть своїми мирськими турботами. Є декотрі індивіди, які, намагаючись слідувати духовному, роблять перші маленькі кроки, здобуваючи на своєму шляху первинні знання. Але замість того, щоб зайнятися серйозною роботою над собою, практикувати ці знання, засвоюючи суть, та йти далі, вони витрачають роки, роздивляючись їхню зовнішню форму і надаючи значимість лише тому, що вони ними володіють.

- Як це, - не зрозумів Юра.
- Ну, це рівнозначно тому, як, наприклад, людина, маючи шоколадку, замість того, щоб її просто з'їсти, спочатку їде до Америки, п'ять років вчиться там розгортати зовнішню обгортку. Потім їде до Японії і вчиться ще п'ять років розгортати фольгу. Далі їде на Північ до чукчів і вчиться правильно відкушувати шоколадку. Потім ще по п'ять років навчається у Франції та Англії, щоб оцінити смак шоколаду в роті. І, нарешті, приїжджає додому, бере свою шоколадку і за пару хвилин з'їдає і розуміє, що це не зовсім те, чого він чекав і до чого так довго і з такою помпезністю готувався. Як це так – з'їв її за пару хвилин і все? Невже він витратив роки життя на те, аби в результаті прийти до такого простого? Така реакція природна, адже він, по суті, топтався на місці. А щоб засвоїти знання, далеко їздити не треба. Потрібно всього лише зазирнути всередину себе і зрозуміти, хто ти і чого насправді хочеш у цьому житті.

Сенсей замовк, підгрібаючи паличкою до вогнища випалу вуглинка. Знову виникла недовга пауза.

- Так, ось іще що хотів у тебе запитати, - похопився Микола Андрійович. – З приводу Святого Духу. Як я зрозумів із розповідей мого пацієнта, в обряді Хрещення в основному все будується на сходженні на душу людини Святого Духу. Там, наприклад, при освяченні води священник просить, щоб вода у купелі освятилася силою, дією та натхненням Святого Духу. При помазанні єлеєм, хрещенні він також згадується. А при миропомазанні частин тіла священник, здійснюючи ці дії, весь час промовляє: «Печать дару Духу Святого». Причому кожна частина тіла щось символізує. Наприклад, обличчя, щоб освятити думки, ноги – для того, щоб людина ішла шляхом Христа, руки – щоб людина робила богоугодні справи. Це що, теж традиція або ж у цьому є якийсь зміст?
- Частково ти сам відповів на це запитання. Символізм тут, звичайно, присутній, але і таїнство самого Духу Святого також у цьому є. Тому що хто з вірою звертається, тому і воздається. А взагалі, прийти до пізнання Бога людина може тільки через Святого Духа. Бо він є перший помічник і посередник між Богом і людиною. Він множинний у своєму прояві, але Сутність Його одна. Людині дуже важко усвідомити, що є насправді Святий

Дух. Але в жодній релігії, жодне таїнство, яке пробуджує в людині Любов і віру до Бога, не обходиться без натхнення Святого Духу. Тому що Він є для людей сила Божа, Слух Його і Голос Його. – Зробивши паузу, Сенсей знову повернувся до розмови про Агапіта. – Ми, до речі, трохи відхилилися від розповіді про учнів Агапіта. Так от, Даміан лікував людей молитвою, помазуючи хворих єлеєм. А, наприклад, інший учень Агапіта – Аліпій замість єлею використовував фарби. Він був іконописець. Ще будучи юнаком, Аліпій допомагав грекам розписувати Успенський собор в Печерському монастирі. А потім і сам став писати ікони. Агапіт же навчив його, як з допомогою молитви і фарб можна лікувати шкірні захворювання у людей, наприклад ті ж язви, гнійні рани.

- А як їх можна лікувати за допомогою фарб? – здивувався Костик.
- Ну, як? Фарба ж має рідку основу. Це ті ж масла, які змішують з барвниками. Плюс іще самі барвники мають додаткові лікувальні властивості, що, звичайно, підсилює загальний оздоровчий ефект. Адже раніше використовувалися натуральні барвники, не те що нинішня хімія. Деякі барвники мають хороші антибактеріальні властивості, наприклад той же барвник синього кольору індикан, який отримують з рослини індигоноски. Окрім того, у ті часи часто використовувалися червоні і жовті фарби, які, завдяки своїм компонентам рослинного і тваринного походження, мали антисептичну, протизапальну, ранозагоювальну дію.
- Виходить, що Аліпій поєднував професію художника з професією лікаря? – підсумував Микола Андрійович.
- Абсолютно вірно, аби приносити людям максимальну користь, - підтвердив Сенсей. – До речі, Агапіт повідав Аліпію і немало секретів з приводу його першої «професії». Він розповідав йому про поєднання кольорових гам фарб, їхній вплив на психіку людини, повідав і про систему зображення просторових та часових співвідношень...
- Не зрозумів, - здивувався Микола Андрійович. – Це що, в одинадцятому столітті Агапіт повідав Аліпію тонкощі психології сприйняття кольорів та системи зображення просторових і часових співвідношень?
- Я думаю, Аліпій теж би здивувався, якби дізнався, що ці прості істини стануть наукою тільки через тисячу років, - усміхнувся Сенсей. – Та все це сприйняття кольорів за великим рахунком не суть важливо. Головне, чому Агапіт приділяв особливу увагу, так це як сотворити невидимий ефект від зображення. Тому що Агапіт стверджував, що ікона не повинна ідеалізувати образ, аби не створювати з даного образу ідола для сліпого людського поклоніння. Але вона повинна була бути одухотвореною. Головне не як і на чому писався образ, на шматку дерева чи розпису на стіні, але в якому духовному стані перебувала людина, що писала його. Тому що, перебуваючи в особливому стані свідомості, коли людина максимально абстрагується від свого Тваринного начала і максимально проявляє своє Духовне, в ікону закладається особлива сила. Вона здатна ввести споглядача даної ікони в особливий стан свідомості, збудити відчуття реальності присутності божественного і породити в людині духовний сплеск або, як говориться сьогодні, здійснити «підзарядку». І чим чистіші помисли та стремління художника до Бога, тим могутніше відчуватиметься даний ефект, який, завдяки своєму позитивному заряду, здатен духовно преображати людину, я вже не кажу про те, що нормалізувати його фізичне здоров'я. Бо фізичне здоров'я в першу чергу залежить від духовного. Причому такий сплеск сили, породжений Вірою художника, буде стабільно зберігатися протягом тисячоліть.
- Тисячоліть? А чому так відбувається? – поцікавилася Тетяна.
- Тому що для справжньої духовної сили в дійсності не існує ні часу, ні простору.

- А це розповсюджується тільки на ікони? – поцікавився Костик.
- Це розповсюджується на будь-який художній твір. Адже справа не у дерев'яній дошці, покритій фарбами, як говорив Агапіт, не у полотні, не в скульптурі і не в книзі, а у тій внутрішній силі, яка закладалася у даний твір.
- Так, дивовижний ефект, - промовив Микола Андрійович. – Колись я мав щастя побувати в Ермітажі у Ленінграді. Там, звичайно, представлена багатюща колекція пам'ятників давньосхідної, давньоєгипетської, азіатської, античної культури та багато іншого цікавого. А також руської культури з VIII по XIX віки. Які там картини!

Сенсей кивнув погоджуючись.

- Якщо ти там помітив, біля одних картин люди можуть стояти годинами і милуватися, хоча по факту сама картина може собою нічого не представляти. А біля інших картин, які можливо в деталях прорисовані набагато краще, люди практично не затримуються. Тому що картина також має пам'ять, і художник, створюючи її, ніби закладає у свою роботу свої почуття, емоції, думки. Людина ж, яка дивиться на картину, інтуїтивно це відчуває.
- А фото людини має такий ефект? – поцікавився Стас.
- Безумовно. Навіть більш того, фотографія зберігає постійний зв'язок з об'єктом, тобто людиною. І по ній легко можна дізнатися, чи живий об'єкт, де знаходиться у даний момент, а також його емоційний стан. Через фотокартки існує можливість безпосереднього впливу на його психоемоційну сферу, фізичне здоров'я і так далі. Навіть при множинному тиражуванні фотографії цей зв'язок з живим об'єктом практично не втрачається. У відношенні ж картини все інакше. Навіть при перефотографуванні закладена в ній інформація зберігається у початковому варіанті. Змінити і вплинути на неї практично неможливо, оскільки дана інформація в ній постійна.
- Я так зрозумів, люди нібито заряджають картини своєю вірою, - відмітив Микола Андрійович.
- Саме так. Внутрішня віра дуже багато значить. От, наприклад, повертаючись до нашої розмови, взяти самого Агапіта. Він дійсно творив чудеса в лікуванні. І це значною мірою було пов'язане з внутрішньою вірою людей, котрі до нього приходили, їхнім позитивним стремлінням. Тих, хто вірував, він швидко ставив на ноги, яким би не було важким їхнє захворювання. А тих, хто приходив до нього озлобленим, без віри в душі, а таких, на щастя, було дуже мало, він просто не брався лікувати, не дивлячись на те, що їхній недуг був легко виліковний. Адже віра – це не пусте слово. Навіть сам Ісус, прийшовши на батьківщину Свою «...не здійснив там багатьох чудес по невір'ю їхньому...»
- Навіювання? – запитально промовив Микола Андрійович, розмірковуючи вголос. І, знизавши плечима, додав: - Але одним навіюванням серйозних захворювань не вилікувати, це ж факт.
- Навіювання тут ні до чого, - заперечив Сенсей. Агапіт, Ісус не бралися лікувати таких людей не тому, що не могли впоратися з їхньою хворобою. Вся річ у феномені віри. Якщо людина відкрита для світла, вона сприймає світло. А якщо людина закрита, тобто у ній немає віри, - це рівноцінно тому, що він заліз у погріб, закрив щільно кришку і у повній темряві очікує, що його хтось у тому погребі вилікує за допомогою денного світла. Такі сподівання звичайно будуть марними. Адже людський мозок працює як комп'ютер. А віра – це певна програма. Якщо вона встановлена у комп'ютері, то з нею

можна активно працювати і отримувати відповідний цій роботі результат. Якщо ж у людині немає віри – це рівнозначно відсутності у комп'ютері відповідної програми. Природно, що ви не зможете вже повноцінно працювати, поки не встановите на свій комп'ютер потрібну програму.

У чому феномен успішного лікування Агапіта? Адже він виліковував не тільки травами або з допомогою своїх рук, як зараз це називають хіропрактикою, або з допомогою слова. Частенько він просто давав хворому що-небудь з'їсти від своєї трапези або випити води. Але вся ця їжа неодмінно була замовлена його молитвами. Людині після цього ставало значно легше і вона дійсно потім одужувала. Чому? Тому що Агапіт лікував з істинною вірою. А це – велика, реальна сила! Істинна віра – це аж ніяк не фанатизм, що доходить до абсурду, це не «биття себе в груди» у суперечках і демагогіях. Істинна віра – це ступінь чистоти твоєї особистої духовної сили. А особиста духовна сила у Агапіта була величезна. І своїм благословенням їжі чи води для хворого, яке виглядало як замовляння молитвою, Агапіт насправді вкладав у рідину певну програму за допомогою своєї особистої духовної сили. Потім ця рідина поступала до організму хворого, де взаємодіяла з його рідиною, тобто, по суті, відбувалася установка нової програми, яка запускалася за допомогою віри самої людини.

До речі кажучи, Агапіт завжди творив молитву і перед своєю їжею, благословляючи харчі. Та інших цьому вчив. Харчувався в основному рослинною їжею. Навіть замовлена ним гірка травинка перетворювалася у його руках на солодкі ліки для хворого.

- Загалом, якщо це розглядати в переносному значенні, - з легким відтінком скептицизму промовив Костик, - то так, у якості ліків будеш ковтати все, навіть гірке й противне, тільки б одужати.
- Чому в переносному значенні? – з відвертим подивом промовив Сенсей. – В прямому.

Костик недовірко покосився на Сенсея. Потім прийняв глибокодумну позу, намагаючись второпати сказане Сенсеєм. Під час таких «великоцезарських» роздумів, як він полюбляв про себе казати, погляд хлопця упав на сухі гілки, що ми назбирали ще вдень для вогнища. Вони лежали якраз біля нього. І серед інших травинок, що причепилися до них, там знаходилася і гілочка полину. Побачивши її, хлопець дещо пожвавився, очевидно, від спалого на думку «доказу від супротивного».

- Як зрозуміти в прямому значенні? – із сумнівом висловився він. – А якщо це, наприклад, полин? – І він кивнув на гілочку. – Він же гіркий, як не знаю що! Це ж по життю бур'ян гидко пахкий! Як він може бути солодким частуванням?

Сенсей глянув на Костика, весело мружачись, і сказав:

- Дай його сюди.
- Костик бридливо взяв гілочку двома пальцями і передав Сенсею, старанно обтрисивши після цього руки. На що Женька, помітивши його обережні жести, не оминув штрикнути, пожовуючи сушку.
- Е-е-е, брат, це іще питання, хто тут по життю бур'ян гидко пахкий!

Всі засміялися. А Сенсей, бережливо взявши рослину, злегка обтрисив її. Потім поклав на долоню і ласкаво погладив як живу істоту.

- Який же це бур'ян? Це лікарська рослина. У ній же і ефірні масла, і алкалоїди. Це ж цінний набір речовин для медицини. А щодо її смаку...

Сенсей загадково посміхнувся. Потім знову став водити руками по гілочці полину і щось дуже тихо шепотіти. Серед нашої компанії миттєво постала повна тиша. Навіть Женька «пригальмував» своїми щелепами, які до цього солодко хрускотіли сушкою. Я ж хоч і сиділа неподалік від Сенсея, та як не намагалася вслухатися, все одно до пуття нічого не розібрала з його шепотіння. Потім Сенсей замовк і, глянувши на Костика, простяг йому гілочку полину.

- На, скуштуй.

Костик спочатку інстинктивно простяг руку, але потім, мабуть подумавши, що це розіграш, різко її відсмикнув, зі сміхом оголосивши:

- Та що я, хворий чи що, полин куштувати!

Микола Андрійович із зацікавленістю встав зі свого місця і, обходячи сидячих хлопців, подався до Сенсея. Проходячи повз Костика, він поплескав парубка по плечу і мимохідь зауважив під загальний регіт хлопців:

- Всі хворі, Костянтин. Здорових людей не буває. Є недообстежені... - Лікар потягнувся до гілочки. – Можна?
- Та на здоров'ячко, - з посмішкою промовив Сенсей.

Микола Андрійович, взявши полин з рук Сенсея, спочатку понюхав його, а потім, відщипнувши кінчик верхівки, обережно спробував на смак. Ми ж із неприхованою цікавістю дивилися на його реакцію. Та обличчя нашого психотерапевта залишалося як завжди непроникним.

- Не зрозумів, - тільки лиш промовив він і знову скуштував, відщипнувши від рослини вже більше.

Його загадкове «не зрозумів» іще більше заінтригувало нас, і найбільш нетерплячі, в тому числі і я, навіть скочили зі своїх місць, стовпившись біля Миколи Андрійовича.

- Ну ж-бо, ну ж-бо, - діловито потягнув Женя руку до рослини, похапцем дожовуючи чергову сушку. – Скуштуємо... Хм, це ж треба, солодка, як патока.

Після його «реклами» ми стали поспіхом відривати від полину маленькі гілочки та куштувати їх. Мені теж дісталася невелика частина цієї рослини. Смак дійсно був якийсь незвичайний, швидше терпко-солодкий. Костик же все іще не наважувався спробувати «частування» Сенсея, хоча, судячи з його очей, йому явно цього хотілося, але, як то кажуть, гордість не дозволяла. Дивлячись на наш ажіотаж, він з властивим йому сарказмом заявив:

- Ну ви, блін, полинні маніяки якісь. Може вам ще блідих поганок піти назбирати?
- Поганки тут не ростуть, - комічно промовив Андрій, подаючи йому останню «порцію». – На, спробуй. Серйозно солодка.

Костик спочатку демонстративно відвернув носа. Та коли Андрій заявив «ну як хочеш», маючи намір з'їсти останню частину стеблинки, Костик швидко перемінив своє рішення.

- Е-е-е, дай сюди, ненажеро!

Він зі сміхом відібрав у Андрія залишки рослини. Потім, згорбившись, став їх прискіпливо роздивлятися, принохуватись і, нарешті, відважився все ж спробувати.

- Ну як, - весело запитав Сенсей, дивлячись на його розгублений вигляд.

Костик дурнувато посміхнувся і розвів руками:

- Що я можу сказати? Як говорив Гете у моєму виконанні: «Чого не розумію, тим не володію».
- Сенсей, правда, а як це у тебе так вийшло? – зацікавлено запитав Віктор.
- Елементарно. Май віру – і в тебе вийде. Нічого складного немає. Віра і чистота думки – от основна причина. А вплив на рідинну структуру рослини – це вже, можна сказати – справа техніки.
- А чому саме на рідинну? – захопився за слово Микола Андрійович. – Я вже за сьогоднішній вечір це не вперше від тебе чую.
- Тому що будь-яке водне середовище має у своїй молекулярній структурі своєрідні клітини, щось на кшталт міні-комп'ютерів. Їхні мікророзміри вміщують глобальну пам'ять. І в них закладена практично вся інформація про матерію. Якщо на водну структуру впливати, починаючи від простого механічного, хімічного, електромагнітного впливу і закінчуючи... - Сенсей замовк, підбираючи слова, а потім промовив: - ну, скажімо зрозуміліше, закінчуючи енергією думки, то можна перебудувати молекулу води у необхідне поєднання. Тому що вода зберігає пам'ять про всі речовини, які коли-небудь перебували у ній або вона перебувала в них або стикалася своїми енергетичними станами.., наприклад, навіть такими простими, як електромагнітні коливання. А якщо врахувати, що вода – це найбільш розповсюджена речовина у природі, що вона контактує з усім у цьому матеріальному світі у тій чи іншій формі, зберігаючи набуту інформацію у кожній своїй молекулі, якщо врахувати її взаємодію між собою, то можете уявити, який багаж пам'яті вона має.
- Тобто виходить, що навіть цей полин можна сотворити не тільки солодким, але й перетворити на що-небудь таке-перетаке? – висловився Руслан.
- Можна, якщо знати молекулярну структуру та енергетичне наповнення «такого-перетакого», - з посмішкою відповів Сенсей.
- Що, навіть на комашку?! – здивувався Руслан.
- А чому би й ні? Без води ніщо живе на Землі не ворухиться. На нашій планеті вода входить до складу всіх живих організмів у вмісті від 45% до 98%, в тому числі й організму людини, де її до 80% від загальної маси. Вода – це розповсюджений компонент природи. Навіть у вогні присутні елементи води у вигляді водню та кисню, за рахунок якого відбувається горіння. Навіть у камені є рідина.
- У камені? – здивувався Славко.
- У камені. Всі камені під великим тиском виділяють рідину, хоч і у малих кількостях. І як би це парадоксально не звучало для вас сьогодні, та навіть у центрі Землі, всередині розпеченого ядра знаходиться ядро величезної щільності і маси і у ньому є також рідина.

Земля – це у дійсності жива істота, яка теж складається в основному з рідини, мається на увазі не тільки поверхневий шар, де 70% - це океани, а 30% - це все розмаїта модифікація матерії з включенням води, але і внутрішня рідина. І ми, люди, теж схожі на неї.

- А у Землі теж є розум? – все ніяк не міг з'ясувати для себе це питання Костик.
- Безумовно, і людина з ним пов'язана, тому що цей розум знаходиться у пам'яті рідкої структури і в ньому накопичується інформація про все, в тому числі про кожного з нас. Через те, що, я вже казав, більша частина нашого тіла складається з рідини, то всі дані про нас, починаючи з думок, емоцій, закінчуючи здоров'ям і матрицею ДНК, закладаються у цю пам'ять.
- А довго вона зберігається?

- Довго.
- Так це виходить, що можна дізнатися про кого завгодно, хто коли-небудь жив на цій планеті, там, Наполеона, Чингізхана... - розмірився Костик.
- Хм, знайшов про кого дізнаватися, - підколов його Андрій. – Є ж більш цікаві особистості.
- Та це я так, до слівця, - поквапився виправдатися Костик і подивився на Сенсея.
- Це значно серйозніше, ніж тобі здається, - відповів той. – І володіють такими можливостями одиниці з усього людства.
- А є більш вищий розум, ніж розум Землі? – не вгавав Костик.
- Звичайно. Існують більш вищі інформаційні структури, аж до глобальної. Але всі вони підконтрольні тільки Одному, Тому, кого ми називаємо Богом.
- А хто ті одиниці, котрі можуть зчитувати інформацію з води? – з хитринкою у голосі запитав Женька.
- Ну, наприклад, істинно святі люди. Як вони творили «чудеса»? Чистотою своєї віри. Для людей це видається неймовірним. А для них це було цілком доступним. Чистота думки і віра – от що було головним. Адже в самих дивах насправді ніякого дива немає. Це всього лише елементарні знання, в тому числі науки про воду, про яку, на щастя, ця людська цивілізація не відає і сотої долі.
- А чому на щастя – в претензійному тоні сказав Костик.
- Тому що люди, володіючи даними знаннями, навіть кавун би перетворили на ядерну бомбу. Ти собі навіть не уявляєш, яка сила криється у воді. Людина, що володіє знаннями про неї, здатна всього лише за допомогою однієї краплі зруйнувати весь світ.
- Як це зруйнувати? – не второпав Женька. – Це що, краплею води законтачити проводи від ядерної кнопки?
- Та ядерна енергія в порівнянні з дійсною силою думки людини – це така собі дрібничка.

Женька взяв свою чашку із залишками чаю, поглянув на Сенсея та амбіційно заявив, сяючи своєю голлівудською посмішкою:

- Ні, ну все розумію, але щоб краплею води?!

Хлопець вичікувально подивився на Сенсея, явно провокуючи його на демонстрацію. На що Сенсей відповів:

- Гаразд, Хохмас Невіруючий. Піди, принеси мені кухоль моря.

Женька спочатку насторожився, а потім з комічним виразом обличчя промовив:

- Кухоль моря? Це в сенсі води морської?
- Її самої, - усміхнувся Сенсей.

Женька ліниво глянув у бік моря.

- Ні, мені не жалко снігу серед зими... Цього добра навкруги, звичайно, хоч греблю гати... Але ж це подвиг який треба звершити, щоби встати, пройтися та ще й до мокроти тієї лізти, ноги без потреби мочити. – І зазирнувши до своєї чашки, запропонував: - Може, чаєм обійдемося?
- Давай, давай, - з усмішкою підганяв його Сенсей. – Такі прогулянки для твоїх мізків корисні.

Женька неохоче підвівся, кречучи як старий дід, і подався до моря. Микола Андрійович, дивлячись хлопцю вслід, мовив:

- Не бійся, Женю. Така погода, гріх не прогулятися.

Вечір дійсно був пречудовий. На морі стояв штиль. Небо було всипане зірками. Світив яскравий місяць. Тиша і спокій, просто благодать.

Женька, зачерпнувши води, неквапливо пішов перевальцем назад, стараючись не розплескати повний кухлик морської води. Та, мабуть відчувши на собі наші пильні погляди, він збадьорився і, вже підходячи до Сенсея, простяг йому воду з уклоном як справдешній офіціант.

- Прошу пана ваше замовлення. Це вам подарунок від фірми «Нептун». У нас кожна сота чашка з бактеріями, паличками, мікробами та екскрементами з найближчого міста – абсолютно безкоштовно! Тобто задарма!!!
- Красно дякую, - в такому ж жартівливому тоні відповів Сенсей.

Поки хлопці сміялися, розвиваючи цю кумедну тему, Сенсей поставив перед собою чашку, накрив її руками і зосередився. Але на ці його дії мало хто звернув увагу, оскільки Женя вже повністю переключився на образ комічного офіціанта і став розповідати компанії якийсь смішний анекдот, після якого всі дружно вибухнули сміхом. Я засміялася разом з усіма, та зненацька відчула себе недобре. Спочатку стало якось незвично дискомфортно в організмі. І цей стан став якось хвилюподібно наростати. Я навіть не могла зрозуміти, що це було. Занудило, голова закрутилася. У тілі відчулася слабкість, кістки стало ломити. Перше, що спало на думку, - що я отруїлася якимось продуктом. Мало що, сонце, спека. Але бентежила незвичайність цих симптомів. Наче я не тільки отруїлася, а ще й у цьому стані до нудоти нагоїдалася на запаморочливих гойдалках. І найголовніше, з глибини свідомості почав підійматися якийсь неприродний страх. Миттю охопила паніка, від якої хотілося бігти куди очі бачать, хоча видимі причини для такого страху були явно відсутні, принаймні візуально.

Не минуло і хвилини, як Сенсей простяг кухля Женьці, котрий продовжував веселити народ своїми анекдотами.

- На, піди, вилий назад у море.

Женька подивився на воду і запитав, явно розраховуючи побачити там дещо більше:

- Оце і все?! Ну от так завжди! Найцікавіше пройшло повз мою пряму звивину.

Руслан, що сидів неподалік, з цікавістю витяг шию, намагаючись зазирнути до його чашки. Женька тут же зреагував:

- Чого очі витріщаєш, чадо? У ній водорості не ростуть і бактерії догори дригом не плавають. – І, натягнувши йому кепку на очі, під сміх друзів додав: - Так що можеш гасити світло, фільми не буде.

Бурхливий сміх супроводжував весь Женькин похід до моря та вдале його повернення з пустою чашкою. А мені, чесно кажучи, вже було не до жартів. Страх наростав. Всі нутрощі вивертало назовні. Я вже трималася з останніх сил, боячись зайвий раз поворухнутися. Здавалося, ще мить і я взагалі відключуся. Але тут подув свіжий вітер з моря, який зовсім трошки, та все ж полегшив мій стан. Я вже зраділа, підставивши обличчя вітру, з наївності вважаючи, що коли мені трохи полегшало, то невдовзі з організмом все обійдеться і налагодиться. Та не так сталося, як гадалося.

Вітер став посилюватися. Море зашуміло. У сьйві місячної доріжки я з жахом побачила, що виникаючі хвилі не просто гнало вітром, а з кожним разом вони збільшувалися і ставали вищими. Хлопці притихли і стали озиратися по боках.

Різкий порив вітру сильно затріпотів нашими наметами. Легкі пакети миттю злетіли догори і стали кружляти узбережжям у дикому танку. З кожною секундою вітер ставав все сильніше й сильніше. Намети вже не просто тріпотіли, а здавалося, ніби хтось намагався у своїй несамовитості вирвати їх єдиним махом з усіма залізними кілками. Новий натиск раптово налетілого урагану розметав вогнище в усі боки. Моментально спалахнули серветки. Палаючі клаптики жбурнуло до машин. Великий же вогонь, як розлючений звір, кинувся на сухий очерет, жадібно поглинаючи його стебла.

Ми з жахом поскакували зі своїх місць. Старші хлопці з Миколою Андрійовичем кинулися тушити палаючі серветки, що розлетілися навсбіч. Володя зі Стасом та Андрієм взялися гасити «подвійне вогнище». Ми ж із Тетяною з переляку похапали чиїсь речі, підстилки, рушники, загалом усе, що під руку траплялося біля вогнища, і стали носитися з цим мотлохом туди-сюди, не знаючи, що з ним робити. Через страх і паніку все моє нездужання провалилося кудись на задній план. І я вперше в житті відчула, що таке справжній тваринний страх перед вируючою стихією.

Вітер став таким сильним, що навкруги тільки й чулося його завивання, що наводило жак, та наростаючий шум прибережних хвиль. Коїлося щось неймовірне. Вода то стрімко відкочувалася далеко від берега, то з надзвичайним гуркотом знову обрушувалася на нього, все більше і більше підминаючи під себе нові ділянки суші. В холодному місячному світлі здавалося, що море ніби скипало. Своєю розбурханою пащею воно було готове проковтнути будь-кого, хто опиниться на його шляху. Гігантські водні «язики» з моторошним шипінням невмолимо наближалися до місця наших нещодавніх «посиденьок».

Микола Андрійович, виправдовуючи своє наймення «Здоровий глузд», побіг до машини і намагався завести мотор, гукаючи нам на ходу:

- Кидайте все! Зараз затопить! Потім не виберемося!

Всі у паніці почали метатися. На мене ж взагалі напав «стовбняк». Ноги у страху підкосилися, ставши як ватні. І тут, у цій безладній метушні, я побачила Сенсея. Моя особа вважала, що він гасить пожежу або знаходиться десь біля машини. А він, виявляється, весь цей час спокійнесенько сидів на своєму місці, навіть не перемінивши пози, і спостерігав за нашою біготнею так, ніби дивився гостросюжетний фільм у кінотеатрі. Сказати, що я була цим шокована, значить нічого не сказати.

Тут до Сенсея підбіг Женька. Намагаючись перекричати шум ураганного вітру та прибою, що розігрався не на жарт, він загорлав:

- Сенсей! Намети зараз віднесе! Що робити? Треба змотуватися звідси! Вода прибуває...

На що Сенсей, на мій чималенький подив і, судячи з Женькиного обличчя, не тільки на мій, крикнув у відповідь:

- Принеси кухоль моря!
- Чого?! – не второпав хлопець, думаючи, що йому почулося.
- Я кажу, принеси кухоль моря! – знову крикнув йому Сенсей.

Женька, сторопівши, глянув на нього, не вірячи своїм вухам.

- Кухоль моря??? Та мене зараз взагалі віднесе, разом з цим кухлем... Та й тебе самого зараз змиє! Ти подивись, які позаду хвилі...

Хвилі дійсно були вже достатньо великі і з кожним разом все ближче і ближче підкочувалися до того місця, де сидів Сенсей. Вдаряючись об берег, вони з шумом жбурляли свої бризки. Підхоплені поривами вітру ці великі холодні краплі, ніби град, жорстко періщили нас по обличчю та одязі. Сенсей, однак, будучи весь мокрий, навіть не поворухнувся, аби озирнутися і глянути на дійсно жахливі чорні хвилі. У відповідь на Женькину тираду він лише посміхнувся, наче майстер, задоволений своєю роботою. Хлопець же, зрозумівши, що своєю жалістю його не візьмеш і всякі погрози та доводи тут безсилі, лише спересердя промовив:

- Ну, мама мія!

І, видно відчайдушно опираючись своїй волаючій логіці, став поспіхом шукати кухлика серед суцільного хаосу. Всі інші продовжували метатися в паніці. Хто намагався рятувати намети, хто бігав з якимись речами, хто возився біля машин, закидаючи щось до багажника. Женька почав питати у них, чи не бачили вони кухля. Але ті, здавалося, не могли зрозуміти, що він від них хоче. Коли ж хлопець запитав Стаса про кухлик, той взагалі замість відповіді гарненько струсонув його, горлаючи ледь не в саме вухо:

- Жека! У тебе що, дах поїхав?! Який кухлик?! Нас зараз змиє! – І не випускаючи Женьку з рук, обернувся у бік Миколи Андрійовича. – Лікаре, може його вирубити і в багажник? Йому, здається, дах зносить!
- Та годі вже дурницями займатися! – прогromихав у відповідь «Здоровий глузд». – Косу затоплює! Швидко всі у машину, поки ще проїхати можна...

Женька ж, вирвавшись з чіпких рук друга, в свою чергу заволав на Стаса:

- Сам ти...! У мене дах на місці. Це у Сенсея його зірвало!

Слово «Сенсей» подіяло на Стаса як холодний душ. І замість того, щоб бігти до машини, як закликав Микола Андрійович, Стас став, як укопаний, в невимовному подиві втупившись на Сенсея. І тут я випадково помітила, що цього нещасного кухля я тримала в руках серед інших речей. Мене ніби струмом пробilo.

- У мене кухня, у мене! – закричала я на всю горлянку і, кинувши решту «мотлоху», побігла з нею до Женьки.

Хлопець прийняв кухлик як естафетну паличку, кинувся до моря, яке вже було недалеко від Сенсея. Та море явно не хотіло віддавати йому свою воду. Обливши потоком холодник бризок однієї хвилі, іншою воно збило непроханого гостя з ніг. Однак після свого падіння Женька, хутко підійнявшись, все ж приловчився зачерпнути води у стікаючій хвилі, правда разом із піском та іншою штормовою каламуттю. Та тільки-но Женька зачерпнув воду і побіг навтьоки від нового валу, я з жахом побачила, як вдалині на місячній доріжці показалася величезна хвиля, яка невмолимо наближалася у наш бік. Я хотіла крикнути всім про цю небезпеку. Та у горлі вмість пересохло. І замість крику у мене вийшли якісь хриплі, нерозбірливі звуки та безпомічні жести рукою у бік моря. Женька в цей час, вже підбігши до Сенсея, простяг йому кухля, весь тремтячи як осиковий листок чи то від холодного душу, чи то від страху. Перебуваючи в сильному сум'ятті, я знову поглянула на велику хвилю. Вона вперто насувалася своєю страшною руйнівною силою, як зголоднілий хижак, жадаючи разом поглинути всю свою берегову здобич. Очевидно, її страшну чорноту помітили і хлопці, тому що вони стали щось несамовито кричати Сенсею. Цей

розпачливий крик перемішався у моїх вухах з диким ревом прибою. Страшно було подумати, що зараз могло статися.

Сенсей же спокійно взяв кухля у Жені і, не звертаючи ні на кого уваги, поклав на нього свої руки, зосередившись буквально на декілька секунд. Ці секунди розтяглися для мене у вічність. Хвиля стрімко наближалася, а Сенсей не ворухився. Решта продовжували щось кричати біля машин. У цей момент я відчула, що моє нездужання стало підозріло швидко зникати. Тим часом Микола Андрійович, Віктор і Володя, мабуть зрозумівши, що їх не чують, побігли до Сенсея. Але тут Сенсей відкрив очі і так само спокійно віддав кухля Женьці, сказавши:

- Вилий у море.

Коли Женя взяв кухля, йому не довелося бігти до моря, бо воно вже саме підступило до його ніг. Він просто байдуже виплеснув вміст кухлика у тікаючу хвилю, заворожено дивлячись на насування великого валу.

- Сенсею, треба бігти, - підскочив і Стас, що також не зводив погляд з темної маси багатотонної води.

Замість Сенсея пролунав приречений голос Жені:

- Тепер пізно, все одно дожене.

Ті, хто підбігли, почувши від хлопця ці слова, теж зупинилися, розуміючи всю безглуздість своїх дій. І тільки зараз Сенсей повернув голову у бік моря. Але на відміну від інших, він, здавалося, не просто дивився, а милувався грізною стихією.

І тут я відчула, що все в мені якось стало на свої місця. Минула нудота, запаморочення. Організм знову прийшов до норми. Зник навіть страх. У свідомості виникла незвичайна ясність. І я відчула себе настільки добре, настільки піднесено, ніби це були найкращі миті у моєму житті, хоча реальна картина говорила про інше. Навіть ця величезна хвиля, замість жаху та паніки, стала викликати в мені почуття справжнього захвату такою незрівнянною картиною могутності природи.

Раптово вітер почав швидко вщухати. Хвилі ставали все менше і менше, ніби якийсь гігантський утюг пройшовся по чорному простирадлу моря на місячній доріжці, розгладжуючи складки. Велика хвиля, не докотившись до берега буквально декілька сотень метрів, порушуючи всі закони фізики, почала стрімко зменшуватися у розмірах. І лише луною легкого сплеску дійшли її води до краю берега. Вода неохоче полишала відвойовану сушу, повертаючись до своїх звичних кордонів. Вітер вщух, і на морі знову відновився вже незвичний вухам повний штиль.

Я перевела погляд на Сенсея. І мене осінило. Я зрозуміла, що ж послужило істинною причиною цього раптового шторму. Це була аж ніяк не аномалія, як вважав мій розум, перебуваючи у паніці. Це, безсумнівно, звершила думка людська! І хоча мій розум десь на другому плані продовжував опиратися такій здогадці, та щось глибинне, внутрішнє, що знало про світ значно більше, ніж може виразити мій матеріальний мозок, саме воно давало можливість зрозуміти істинну причину того, що відбувалося. Я була просто вражена, наскільки ж могутньою в дійсності є воля Людини, яка володіє знаннями, перед якою стають покірними навіть сили стихій! Наскільки величезні можливості і здібності заклад Бог у кожного з нас. Та хіба ми можемо у всій своїй повноті оцінити Його дар, обравши для себе життя хробака у темряві власного егоцентризму? Хіба ми здатні зрозуміти Його істинну Любов до нас, якщо, окрім себе, ми більше нікого навкруги не помічаємо? Одна показуха, один обман і в цьому життя проходить. Хробак він і є хробак. Був і нема його, навіть стихії не потрібні, життя і так розчавить під своїм каблуком.

Природа заспокоїлася. Однак ніхто з нас не поворухнувся з місця, певно сильно вражені пережитим явищем. Місяць освічував своїм моторошним, холодним світлом той хаос, що діявся на узбережжі, залишений після себе стихією. І у цій тиші, що видавалася нам абсолютно нереальною, несподівано пролунав голос Сенсея.

- Непогано би вогнище розвести, зігрітися...

Такі прості життєві слова вибили нас зі стану ступору. Всі з подивом обернулися до Сенсея. А він, знявши свою промоклу до нитки сорочку, став викручувати її, вижимаючи цівки морської води.

- Я кажу, непогано би вогнище розвести та трішки просохнути, - повторив Сенсей, помітивши наші вкрай здивовані обличчя.

Ця фраза, що називається, остаточно повернула нас до тями. Старші хлопці мовчки заворушилися, відшукали у вцілілих наметах ліхтарики і розбрелися берегом у пошуках сухих дров, оскільки все, що ми запасали, або згоріло, або було мокрим. Решта компанії стовпилася біля Сенсея, ніби це було найбільш безпечним місцем на всьому узбережжі.

- Може, не треба вогнища? – обережно висловив свою думку Микола Андрійович. - Може, безпечніше переїхати до міста? Явно на морі десь грозовий фронт і це були перші пориви. Не виключено, що вони повторяться.

На що Сенсей добродушно відповів:

- Розслабся, лікарю. Зараз чайку скип'ятимо, просохнемо трошки. А там видно буде.
- Ну, як знаєш, - з нотками сумніву у голосі промовив Микола Андрійович.

Невдовзі наші мокрі речі вже були розвішані на мотузках поспіхом укріплених наметів. А ми, переодягнувшись у сухий одяг, сиділи на новому місці, подалі від моря, гріючись біля вогнища і чекаючи, коли закипить чайник. Як не дивно, та всупереч обставинам, настрої у мене був просто чудовий. Ніби відкрилося друге дихання, зійшло якесь натхнення, завдяки якому душа просто співала, так було добре і спокійно.

Тільки-но вода закипіла у чайнику, ми з Тетяною заварили ароматний чай з материнки і меліси. Витягли на вимогу лікаря з наших їстівних вцілілих припасів липовий мед для профілактики застуди. І спорудили невелику вечерю з цим частвуванням, вірніше буде сказати «нічник-пikнік».

Коли перші краплі благодатного чаю стали розтікатися по організму, розповсюджуючи своє тепло, Микола Андрійович, уже розслабившись, промовив:

- Оце ураган був! Оце стихія! Треба ж, наскільки цікава психологія людини в екстремальних ситуаціях. Все ж таки одне діло теорія, а інше – практика, та ще й власна.
- Авжеж, - усміхнувся Сенсей. – Міркувати – не діяти.
- І головне, як швидко міняються цінності людини, - збуджено вів далі психотерапевт. – Коли вбачаєш найменший шанс врятувати себе та інших, єдиною цінністю стає життя. Але в останні хвилини, тільки-но небезпека стала невідворотною... дивно, втрачається цінність життя, цінність цього тіла! А всередині... вражає... ясність і повний спокій, якесь незвичайне, дивовижне почуття розширення свідомості...

Сенсей задоволено посміхнувся і перервав розповідь Миколи Андрійовича на найцікавішому для мене місці. Виявляється, не лише я переживала несумісні з екстремальним становищем відчуття.

- Лікарю, дай спокій самоаналізу. Нехай душа насититься цією миттю «тут і зараз».

Микола Андрійович уважно подивився на нього і з посмішкою кивнув, наче зрозумівши те, що вголос не було промовлене.

Деякий час ми сиділи мовчки, розтягуючи задоволення від чашки гарячого чаю. Я як і раніше переживала якусь незбагненну внутрішню насолоду цією тишею. Воістину, це вражаюче відчуття «райського» спокою починаєш по-справжньому цінувати, після того, як побуваєш у самому «пеклі». У міру того як народ повертався у звичне русло своєї свідомості, почала поновлюватися і перервана дискусія.

- Ні, ну це ж треба, така буря, такий кошмар! – разом з усіма не міг заспокоїтися Віктор.

І тут Сенсей ніби між іншим промовив, мирно попиваючи чай:

- Це була всього лише крапля води.

Ці слова дійшли до народу не одразу. Першими «прозріли», приголомшено подивившись на Сенсея, Микола Андрійович і Володя. Трохи пізніше дійшло і до решти.

- Тобто як... крапля? – спантеличено перепитав Віктор. – Я правильно зрозумів, та сама крапля у кухлі води, про яку сперечався Женька?

Сенсей задоволено кивнув. А Женька у цей час ледь не захлинувся чаєм, вирячивши очі на Сенсея, намагаючись на ходу зметикувати, жартує він чи ні.

- Це провокація, я протестую! – про всяк випадок жартома обурился Хохмас Невіруючий, коли добра частина нашої компанії подивилася на нього аж ніяк недвозначним поглядом. Це просто був збіг, ураган абсолютно випадково налетів...
- Випадково? – усміхнувся Сенсей, підійнявши у здивуванні брови. – Я можу повторити.
- Не треба, не треба! – випередив слова Женьки Стас. – Сиди, Сенсей, я сам його уб'ю.

І з цими словами він накинувся на Женьку, жартома схопивши його за горло, і став трясти. Женька комічно заборсався і, зачепивши рукою білу серветку, що лежала поряд, став розмахувати нею як прапором примирення.

- Все, все! Здаюся! Вірю, вірю...
- Дивись, - пригрозив Стас, відпускаючи його.

Хлопці засміялися, а Женька, потерши своє горло, боязко запитав у Сенсея:

- Ні, правда, це дійсно сталося через кухоль води?
- Ну все, - рішучо встав Стас, та не встиг він накинутися на друга, як того наче вітром здуло з місця. Відскочивши убік, Женька став поспіхом пояснювати, розмахуючи руками у заспокійливих жестах.
- Ні, ні, я не в тому сенсі. Я хотів сказати, ні фіга собі сила!
- Так би одразу... - промовив Стас, повертаючись на своє місце під сміх хлопців.

І коли хвиля жартів вляглася, Сенсей пояснив:

- Людська думка може ще й не таке сотворити. Їй підвладне як руйнування, так і створення. Просто люди не володіють реальними знаннями про цю силу. А знання не дадуться до тих пір, поки людина не зміниться у кращий бік. У протилежному випадку вона буде, як будь-яка інша тварина, залежати від капризів стихій. Адже Земля теж жива істота. І перенасичення людством, в котрому домінує Тваринне, вона не потерпить. Для неї прояв масового людського негативу – це як зяюча рана на тілі, до

якої підтягуються додаткові сили, як у крові лейкоцити, здатні поглинати бактерії та інші чужорідні тіла. А потім просто відбувається процес очищення, от і все... Людство в цілому, так само, як і окрема людина, своїми думками несвідомо вносить зміни у пам'ять води. А потім, вибачайте, отримуємо те, що заслужили.

- Значить, воду можна певним чином програмувати, - зробив узагальнюючий висновок Микола Андрійович. – І цією програмою можна не тільки руйнувати, але й створювати?
- Абсолютно вірно. Те, що ви бачили, - це так, дрібниця. А тепер уявіть, якою могутністю володів, наприклад, Агапіт, в котрому перебував сам Дух Святий, називайте цю Сутність як хочете, - Гавриїл, Рігден, Джабраїл – у неї багато імен. Наскільки була сильною його творча думка, якщо навіть після смерті біля його мощей продовжують зцілюватися багато людей як фізично, так і духовно, і особливо у дні так званої підвищеної активності «фону», - Сенсей з посмішкою поглянув на мене, користуючись моїм не зовсім умілим лексиконом.

Агапіта ще за життя відвідувало багато різних людей, причому незалежно від їхньої приналежності до релігії. Окрім християн у нього були і мусульмани, і буддисти, і люди інших віросповідань. Вони приходили до нього не тільки за лікуванням, але і як до Мудреця, Людини, яка знає істинний шлях до Бога. За таке паломництво до Агапіта його недолюблювали багато хто з релігійних верхівок. Адже він не примушував людей міняти свою віру, як закликали вони, аби розширити свою владу. Він говорив істинними словами Ісуса, що Бог один і шляхів до нього безліч. І я навіть не здивований, чому згадки про паломництво до руського Мудреця старанно вилучені з літописів. Адже Агапіт розповідав про справжнє Вчення Ісуса, яке на той час уже трансформували в релігію. Він розповідав про свободу вибору, про душу вічну.

Не дивлячись на те, що Агапіт лікував людей, позбавляючи їх від різних недугів, і душевних і тілесних, він також наставляв їх: **«Негоже хвилювати Господа про щоб там не було, крім як о спасінні душі своєї. Не про тіло просіть, не про здоров'я, не про живіт свій піклуйтеся, - все сіє є тлін пустий, у бажаннях ненаситний. Бо немає прохання більш достойного, ніж прохання про спасіння душі своєї»**. Багато людей, завдяки Агапіту, дійсно вірували в Бога, тому що він завжди був прикладом істинного служіння Богу в чистоті духовній. І настільки він був сильним у внутрішньому дусі, що для нього не було нічого неможливого. Агапіт не раз це доводив і словом, і ділом.

Духовні люди тяглися до нього, - златолюбці – боялися його. Агапіт вчив людей зберігати чистоту своїх думок. Бо будь-яка погана думка породжує сумнів. А у сумнівах чистої віри не буває. Сумнів здатен зруйнувати все. Агапіт завжди повторював: **«Віруйте, і воздасться вам по вірі вашій. Це просто, але досягнути складно. Вся складність у простоті.»**

У приклад духовної сили Агапіта наведу один випадок з його життя. До нього у келію принесли тяжкопораненого, з переломами обох ніг воїна князя Ізяслава – Ратимира. І всі уже вважали, що хлопець не житиме на цьому світі. Та не пройшло й години, як воїн своїм ходом вийшов з келії у супроводі Агапіта. Цей випадок вразив тоді багатьох.

- Так ти ж казав, що у нього були переломи ніг?! – здивувався Віктор. – Як же Агапіт міг їх так швидко зростити, коли воїн вийшов сам?
- Та дуже просто. Агапіт дав йому випити свого відварчику.
- Відварчику?! – ще більше ніж Віктор здивувався Микола Андрійович. – Ні, ну я розумію, якщо в якості анестезії... Але зростити переломи? – з сумнівом сказав лікар. – Сенсей, ти мене, звичайно, пробач, та які б не були трави, кістка вона і є кістка. І так швидко вона не зростеться.

- А до чого тут трави? Трави – це трави. А кістка – вона і є кістка. До речі, лікарю, вона теж складається з води, - підкреслив з посмішкою Сенсей.
- І що, її можна так швидко зростити? – недовірливо промовив Микола Андрійович.

Сенсей чомусь посміхнувся і сказав:

- З такою цілющою силою, як у Агапіта, з його знаннями про істинні властивості води будь-яку кістку можна зростити значно швидше, ніж ти думаєш.
- Так, а як? – поцікавився у свою чергу Віктор.

У цей час Славко, вирішивши, мабуть, зручніше всістися, хруснув, зламавши ногою наполовину обгорілу очеретину. Але він навіть не звернув на це уваги. Сенсей же, помітивши, попросив його:

- Ну ж бо, дай мені цю зламану очеретину.

Славко спочатку не второпав, чого від нього хочуть. Потім став крутити головою, озираючись навкруги. І, нарешті, відшукавши очима зламану очеретину, похапцем підняв її і віддав Сенсею.

- От, наприклад, візьмемо звичайний очерет. З допомогою тієї ж води і сили віри його можна не тільки зростити, але і зробити значно міцнішим за будь-яку сталь...

У Сенсея сьогодні був явно хороший настрій, що розташовував до бесіди та демонстрації незвичайних експериментів. Напевно стільки вражаючих хвилин поряд з ним, які ми пережили сьогодні, ми ще ніколи не переживали.

Сенсей простяг Женьці чашку і з посмішкою сказав:

- Нумо, хлюпни у кухлика моря.

Всі не на жарт переполохалися, злякано переглядаючись. А Женька, той взагалі відсахнувся від неї, як від вогню.

- Ні, Сенсею, з мене досить. У мене рука нещаслива, - сказав він, ховаючи свої руки за спину, і тут же поспіхом додав з нервовою посмішкою: - До того ж обидві! І взагалі я «інвалід» з дитинства на всі частини тіла.
- Та розслабся ти. Я пожартував, - посміюючись, заспокоїв його Сенсей. – Можна обійтися і мінералкою.

Ми з полегшенням видихнули. Женька ж зробив вигляд, що теж розслабився, хоча не спускав очей з рук Сенсея. Сенсей налив у чашку мінеральної води і накрив воду руками. Від цих жестів усі знову мимоволі напружилися, боячись уже поворухнутися, не те що слово вперек сказати. Після такого «очисного» урагану, в першу чергу у наших думках, всі сумніви щодо реальних здібностей Сенсея на цей рахунок ніби вітром здуло. Тому народ слідував за тим, що відбувається, затамувавши подих.

Сенсей же, як зазвичай, зосередився на декілька секунд. Потім остаточно зламав тростину очерету на дві половинки. Занурих до кухля з водою один кінець у місці перелому. Те ж саме зробив з другою половиною. І з'єднав їх у єдину тростину. На наш величезний подив очерет став абсолютно цілим. Після чого Сенсей набрав жменю мінеральної води з того ж кухля і обер нею всю очеретяну трубку. Залишившись задоволеним результатом, він запропонував нам перевірити її на міцність.

Дивовижно, за усієї своєї очеретяної легкості тростина виявилася міцною як сталь. Хлопці спочатку намагалися її обережно поламати. Та у них навіть зігнути її не виходило. Від цього їхній азарт тільки розпалився. Кожен вже викладався на повну, силуючись розламати очерет. Та всі зусилля були впусту. Чого вони тільки не робили з тростиною. І руками ламали, і ногами стрибали на неї. І по зваленому поряд стовбуру дерева били з усього маху. До речі кажучи, виходив такий звук, незрозуміло чого, чи то суперміцного пластика, чи то якогось особливого металу. Врешті-решт Стас і Володя стали утримувати кінці очерету, ніби турнік. Женька ж усім своїм багатирським тілом повис на цій тростині і став смикатися, що було сил, намагаючись її розломити усією своєю масою. Але безрезультатно. Порядком провозившись з цією тростиною, майже всі втратили надію її зламати, вгомонилися і розсілися по своїх місцях, черговий раз дивуючись такому факту, що обрушився на їхню нещасну логіку. Один Женька, як Фома Невіруючий, вперто продовжував свої експерименти під жарти хлопців. Він підсів до вогнища, вправляючись з цією очеретяною трубкою.

- От чорт! – спересердя промовив парубок, дивлячись на непіддатливу палицю.

І тільки-но він це промовив, тростина тут же розпалася на дві половинки, навіть без прикладання до неї жодних зусиль. Усі завмерли. Женька і сам розгубився, дивлячись то на дві палиці очерету, то на Сенсея. Та Сенсей лише посміхнувся. Тоді хлопець, осмілівши, взяв одну з цих палиць і з легкістю переломив її ще на дві частини.

- Упс, - винувато промовив він, пригнувши шию.
- От будь ласка, - заявив Сенсей тоном, не позбавленим ноток іронії, - реальний приклад того, як одна ложка дьогтю здатна зіпсувати бочку з медом... Тому Агапіт і вчив чистоті помислів. Тому що одна недобра думка може зіпсувати все.

Проказавши це з неприхованою посмішкою, Сенсей продовжив розповідь про руського бодхі.

- Взагалі Агапіт творив багато чудес. І, до речі кажучи, мав відмінне почуття гумору. Нерідко він піджартовував над тими, у кому явно домінували людські пороки. Якось привели до нього одного знатного купця з Києва, котрого замучив недуг. Ну і купець став обіцяти Агапіту все найкраще, що було у нього з цінностей, аби тільки той позбавив його від хвороби. І при цьому весь час потрушував двома мішечками з золотниками, мовляв нічого не шкода. Золотники ж у той час були предметом великої розкоші. Вони являли собою золоту монету, на якій з одного боку був зображений князь Володимир Святославович, а з іншого – родовий знак Рюриковичів у вигляді тризубця з надписом, що гласив «Володимир, а се його золото». Ці золоті монети були предметом гордості знатного купця, показником його тісних зв'язків з тими, хто стояв біля важелів управління Давньоруською державою. Не кожен міг тоді похвалитися такими цінностями. Але коли долає хвороба, все втрачає сенс. Купець був готовий віддати і це, тільки би знов повернути собі минуле здоров'я.

Агапіт виликував купця. Але купця охопила жадібність. А з іншого боку, сам при всіх і пообіцяв, що віддасть Агапіту. І вирішив купець обдурити Святого, поклавши до мішечків замість золотих монет дешеві срібні різани. Адже ніхто не бачив, що в них тоді лежало. Так і зробив, запхавши туди для очищення совісті одну золоту монету. Зрадив, що і виликуватися йому вдалося і, завдяки своїй хитрості, стільки цінностей зберегти. Прийшов він знову до Агапіта зі своєю свитою віддавати купецький борг по слову своєму. Агапіт тільки усміхнувся, дивлячись на його мішечки у гордо простягнутій руці, і сказав: «Я ні з кого плати не брав і з тебе не візьму. Але слово своє ти стримаєш. Вийди і роздай все це золото жебракам». Купець іще більше зрадив і пішов зі своєю

свитою виконувати наказ Святого. Та коли він відкрив мішечок і став діставати ці гроші, то всі монети виявилися золотими, окрім однієї.

Ну, купець засмутився, подумав, що, очевидно, мішечки вдома переплутав. Але наказ Святого, даний перед своєю свитою, виконав. По приході ж додому його охопив справжній жах, бо усі його дорогоцінності і гроші перетворилися на дешеві різани. І серед цієї купи дріб'язку він знайшов лише один золотий.

- Хм, виявляється, такі бариги ще і в ті часи були, - пробасив Володя.
- Та їх у всі часи вистачає, - з сумною усмішкою промовив Сенсей. – Жадібність – це улюблений порок звірини людської. І не тільки серед мирян, але, на жаль, і серед монахів. Навіть у часи Агапіта багато хто з братії монастиря, де він жив, мали любов до золота значно більшу, ніж до Бога, і використовували свій чернечий чин для того, аби з простаків виманювати гроші...

За життя Агапіта багато з них побоювалися його. Хоча сам Агапіт нікого ніколи не засуджував. Після ж його смерті таємні златолюбці зітхнули з полегшенням, бо не стало поряд з ними Того, Хто не давав спокою їхній Совісті. Згодом, описуючи життя монастиря, вони утаїли багато істинних діянь Агапіта. Намагаючись підвищити власну значимість, приписували його чудеса собі. Також ними було приховане і Вчення, яке викладав Агапіт, говорячи істинними словами Ісуса, бо воно суперечило їхнім бажанням влади і грошей. А народну славу про монастир, яку він набув завдяки Агапіту та його учням, використовували задля свого збагачення, винаходячи все нові й нові способи заробітку грошей і досягнення своїх політичних цілей.

А за великим рахунком святості у цих чудіїв, котрі присвоїли чужу працю, не більше, ніж у скупого торгаша на ринку. – І зітхнувши, Сенсей промовив: - Люди залишаються людьми, який би одяг вони не надягли... Хоча Агапіт серед усіх, кому людський розум присвоював святість, дійсно був істинно Святий, бо у ньому перебував сам Дух Святий.

Запанувала недовга тиша.

- А коли помер Агапіт? – поцікавилася Тетяна.
- У жовтні 1095 року.
- А Антоній? – запитав Віктор.
- У 1073 році... До речі, перед смертю Антонія відбулася досить незвична розмова між Антонієм, що знаходився при смерті та Агапітом, свідком якої став молодий послушник, що доглядав Антонія. Саме він, пішовши згодом на Афон, залишив там запис про цю подію у своїх спогадах. Так от, коли зайшов Агапіт, Антоній лежав у напівмаренні, продовжуючи шепотіти одну й ту ж молитву, яка до слуху послушника долітала лише окремими словами. Агапіт поглянув на Антонія, посміхнувся і додав до його слів: «...І молю Тебе про спасіння душі своєї. Хай буде воля Твоя свята...» При сих словах Антоній здригнувся і відкрив очі. Погляд його, зустрівшись з Агапітом, просяяв. Він почав хрипло повторювати: «Гавриїл! Гавриїл!» І простяг до нього руки. По старечих щоках потекли сльози. Агапіт, підійшовши, взяв його за руки. Антоній же в захопленні промовив: «Бог мій, Агапіте, це Ти! Як же я раніше не пізнав Тебе? Як же я був сліпий у сіянні променів Твоїх?!» Він почав поспіхом бурмотіти, ніби боявся не доказати все, що відчував у цей момент у своїй душі. Він говорив про свою юність, про старця. Який дав йому молитву, про те, що все життя чекав Його, а той, виявляється, був поряд. І тепер, не встигши зустрітися, їм доведеться розлучитися. На що Агапіт відповів йому: **«Ти все життя був біля мене тут. Невже ти думаєш, що там Я покину тебе? Коли за життя**

сього ти перебував у повсякчасній Любові до Бога, хто нині відлучить тебе від плоду сього райського, що сотворив ти вірою і серцем своїм. Не меншала віра твоя у митях земних, не піддавався розум на спокуси тліну, до добра совість чисту мавши. І дотепер ти не просив у Нього нечесоже, окрім спасіння душі своєї, словеса молитви душею глаголячи. Душу розкрив ти назустріч Богу, нині і Бог розкрив перед тія Врата Свої. Так насолодися благодаттю Божою. Істинно тобі кажу, що за життя цього ти обрящив скарб вічний – царствіє Господнє, куди Я тебе і проводжу».

Агапіт і Антоній прикрили очі. Поки Агапіт своїми вустами беззвучно шепотів молитву, Антоній з блаженною посмішкою на вустах зробив останній подих. І душа його у супроводі Духу Святого відправилася у кущі райські. Бо у цей момент сам Архангел Гавриїл молив про нього.

Сенсей замислився, а потім сказав, знизавши плечима:

- Хоча я не розумію, чому вони розділили на множинність ціле... А, ладно, - злегка махнув рукою Сенсей. – Їм же з цим і жити. – Потім, ніби отямившись від своїх роздумів, він став розповідати далі: - Ну так от, коли помер Антоній, то на вимогу Агапіта тіло залишили у келії. Причому поки був живий Агапіт, тіло Антонія лежало ніби живе, навіть незвичайні пахощі йшли від нього...
- А от після смерті Агапіта відбулася ще більш незвичайна історія. Як я вже казав, ще за життя у Агапіта було достатньо людей, котрі заздрили його популярності серед народу. І коли Агапіт передбачив день своєї смерті...
- Передбачив день своєї смерті? – здивовано перепитав Руслан. – Хіба таке можливо?
- Звичайно, тим більше для Агапіта... Агапіт був Бодхісатвою. Для нього смерть не була проблемою, на відміну від звичайної людини, що перекидається у реінкарнаціях. Він як бодхі міг у будь-який момент вийти з тіла. Але за правилами перебування серед людей Бодхісатва зобов'язаний повністю прожити своє життя в тілі, яким би воно не було, коротким чи довгим. Ну а розрахувати, коли в тілі закінчиться Прана, для нього було не так вже і складно....
- А-а-а, - протягнув Руслан.
- Так от, коли Агапіт передбачив день своєї смерті, до цього дня стали готуватися не тільки учні Агапіта, дослухаючись до його останніх духовних настанов, але і його недруги. Вони вирішили після смерті Святого вивезти тіло з монастиря і закопати де-небудь подалі у глухому місці, аби ніхто й ніколи не міг його відшукати. Та одразу реалізувати цей план у них не вийшло, тому що після смерті Агапіта слава про нього не зів'яла, як вони розраховували, а навпаки, в багато разів примножилася. До його тіла почалося масове паломництво. Минуло чотири місяці, а тіло Агапіта лежало нетлінним, ніби він помер тільки вчора. Потік людей не припинявся. І тому недруги, яких з'їдала своя ненависть та непомірна заздрість до Святого, вирішили викрасти тіло Агапіта.

До цієї події вони ретельно підготувалися, продумавши план дій та задіявши у ньому відданих людей, двоє з яких були монахами. У вирішальний день двадцять четвертого лютого, якщо рахувати за новим стилем, не дивлячись на сильний мороз, їхні люди весь день палили вогнища та видовбували могилу в обраному глухому місці, неподалік від глибокого рову. І в ніч на двадцять п'яте лютого їм, нарешті, вдалося реалізувати задумане. Та коли виконавці цього воістину варварського веління, здійснивши свою «чорну роботу», повернулися під ранок до монастиря, вони застали великий переполох. Але цей переполох був аж ніяк не через зникнення тіла Агапіта, як вони вважали. Виявляється, хтось із братії знайшов... тіло Агапіта, однак не лежачим, а сидячим у своїй келії у незвичайній позі. Причому перед тілом знаходився

пергаментний листок, на якому свіжими чорнилами почерком Агапіта був акуратно зроблений дивний напис.

Ті ж, хто особисто закопував буквально недавно тіло Святого, вжахнулися подвійно. Їх було троє. Причому двоє з них були ті самі монахи, котрі за наказом вищих чинів безпосередньо викрали тіло Агапіта у цю ніч, скинули його в могилу, закопали землею та замаскували те місце. Так от, саме з ними сталося у цей момент наступне. Один, побачивши сидячого Агапіта, збожеволів. Другий же назавжди втратив сон. Весь залишок свого життя він так і не заплющив очей, старанно замолюючи свій гріх. В подальшому цей монах став найбільш зятим послідовником Агапіта і найбільш ревним хранителем його тіла. Третій же співучасник з мирян поспішив поінформувати тих, хто найняв його для реалізації цього підступного плану. Разом зі своїми «замовниками» він знову поспіхом повернувся на те місце, де був захований труп Агапіта. Розкривши могилу, вони переконалися, що вона була пуста. Жодних сторонніх слідів на снігу навколо могили не було. Тіло просто зникло з могили і незбагненим чином з'явилося у келії. Після цього випадку ніхто вже не посмів доторкнутися до тіла Агапіта.

- А що там було написано, на тому листочку? – поцікавився Костик.

Сенсей лише загадково посміхнувся і, не відповівши на його запитання, сказав:

- До речі кажучи, цей листочок мав незвичайну силу і до «вилучення» довгий час його використовували таємно. Коли пергамент закладали за ікону, вона починала мироточити, і від неї дивовижним чином зцілювалися люди. А коли...
- А чому використовували таємно? – перебив розповідь Сенсея своїм питанням Руслан.
- Тому що хотіли приховати від людей напис, залишений Агапітом.
- А хто і чому «вилучив» цей листочок? – у свою чергу поцікавився Стас.
- Це окрема історія і даної теми не стосується. Скажу лише, що це тимчасове «вилучення» пергаменту Агапіта з людського середовища було пов'язане з небезпекою його остаточної втрати через заздрість та дурість людську.
- Ну а все ж таки, що на ньому такого було написано? – продовжував вперто розпитувати Костик.
- Правда, - відповів Сенсей і продовжив свою розповідь про незвичайну духовну силу пергаменту Агапіта.

У цей час мені до голови прийшла, як каже Костик, «геніальна ідея». От би було здорово, якщо намалювати портрет самого Агапіта (тим більше у мого дяді є знайомий, котрий брав участь у відновленні істинного образу Святого) і покласти цей листочок за портрет, якщо, звичайно, його би вдалося відшукати. Тоді, напевно, портрет би набув надзвичайної сили. Потім віддати його в Лавру. І нехай він там буде доступний всім, всім, всім! Скільки людей змогло б тоді вилікуватися, віднайти надію, укріпитися у вірі! Адже я сама зовсім недавно пройшла через цей жах внутрішнього сум'яття, коли твоє життя висить на волосинці, а ти не в силах ні врятувати себе, ні зрозуміти, навіщо ти жив на цьому світі. Чи не мені не зрозуміти того, хто страждає і шукає в житті справжні цінності для свого духовного спасіння. Хвороба примушує людину замислюватися про смерть, а смерть – про Бога. А пошуки Бога зіштовхують з неочікуваними людьми, обставинами, які круто міняють долю, відкриваючи цілковито невідомий бік реальності.

Ці думки мене так надихнули, що я стала мріяти, як добре було би втілити цю ідею в життя. І якщо з образом Агапіта проблем би не було (дядя б мені допоміг), то з пергаментом Агапіта... Де ж його шукати на цьому білому світі, якщо він був «вилучений з людського середовища»? І тут

Сенсей, що продовжував свою розповідь під час моїх бурхливих думок, несподівано замовк, пильно подивившись на мене. А потім якось по-доброму промовив:

- **...Немає нічого неможливого для сповненої прагнення душі.**

Я так і не зрозуміла, що це було. Чи то, судячи з його погляду, він відповідав на мої думки, чи то він так завершив свою розповідь, яку я, на жаль, через свої мудрування прослухала. Але, так чи інакше, я не наважилася перепитати його при всіх з цього приводу. Тим більше у цей момент Микола Андрійович поцікавився:

- Кажуть там, у Печерських печерах якийсь особливий мікроклімат, тому мощі нетлінні. Це що, якась особлива властивість місцевості?
- Особлива, - підкреслив із загадковою інтонацією Сенсей. – Але фокус у тому, що не всі мощі лаврських печер були нетлінними. Там є чимало останків, які розклалися як тіла звичайних покійників.
- А що таке «мощі»? – зненацька видав своє дещо запізніле питання Руслан.
- О, прокинувся! – хмикнув Женька.

Всі засміялися, але Сенсей відповів цілком серйозно.

- У давньоруській та слов'янській мовах «мощі» означали кості. Але раніше було два поняття «мощі» і «тіло». Наприклад, про одних святих люди казали, що він «лежить мощами», а про інших, що він «лежить у тілі». Раніше у Древній Русі «нетлінними мощами» називали просто кістки, що не розпалися. Були випадки і природної муміфікації тіл. Це вже у наш час церква однаково стала йменувати «мощами» як кістки, так і муміфіковані тіла святих, як то кажуть, особливо не акцентуючи.
- А чому? – прорвало Руслана на розпитування.
- Ну як чому? Оголосять, наприклад, яке-небудь високодуховне лице, що займало при житті високу посаду у релігійній структурі, святим після смерті. А він взяв та й згнив, не дивлячись на те що був, наприклад, похований у Лаврських печерах, як ти кажеш, з особливим мікрокліматом, - звернув він увагу Миколи Андрійовича. – Та не брати ж свої слова назад, народу вже оголошено про святість. От і викручувалися як могли, згладжуючи деякі моменти в історії, аби не викликати серед пастви смуту. Он, наприклад, як це сталося з Феодосієм.
- А хто такий Феодосій? – зовсім осмілів Руслан.
- А що сталося? – підключилися вже і ми.
- Феодосій? Це найбільший анекдот в історії прославлення руських святих. Феодосія Печерського називають батьком руського чернецтва, - з усмішкою промовив Сенсей. - Його підносять як ідеал чернечого життя, а всіх руських ченців зараховують до дітей його. Але у цьому хибному прославленні немає провини нинішніх духовних пастирів, бо вони спираються на «історичні документи», що дійшли до їхнього часу, які багато в чому не є достовірними. Я не маю на увазі факт самих документів, а інформацію, що міститься у них. Корені цієї підміни криються значно глибше і йдуть саме в епоху Агапіта.

У ті часи слава про діяння, чудеса, зцілення Агапіта розповсюджувалася дуже швидко. Народний поголос постійно твердив: як вчив Агапіт, як говорив Агапіт, як робив Агапіт. Ну кому з тодішніх духовних пастирів «стада» могло сподобатися, що якогось простого монаха народ поважає більше, ніж його високодуховну персону? Так що деякі високопоставлені особи ще за життя Агапіта позирали на нього з чорною заздрістю. Однак зробити що-небудь проти нього, як я

вже казав, боялися. Оскільки навіть їхні спроби з отруєнням істинного Святого не вдалися. Агапіту це анітрохи не зашкодило. Так що його сильна особистість, народна слава, незвичайна сила, котрою він володів, та вільнодумство наводили жах на можновладців. Не в силах знищити Агапіта ні фізично, ні морально вони стали діяти інакше. Вони вирішили на противагу Агапіту виставити свого кандидата для народного вшанування і, по можливості, провести його офіційну канонізацію. Вибір припав на вже померлого на той час ігумена Феодосія, який, до речі кажучи, був не першим ігуменом монастиря і далеко не ідеальною особистістю у кандидати святого. Однак його образ ближче за всіх був по духу тим златолюбцям, кому заважав Агапіт заробляти гроші на імені Божому.

Для реалізації цього задуму терміново стали складатися «літописні зводи», «Житіє». Так вже у 1078-1088 роках з'явилися тексти «Житія преподобного Феодосія Печерського», де про реальне життя Феодосія було розміщено, по суті, мало інформації, зате приписок хоч греблю гати. Так з'явилися у 1077-1088 роках і записи Никона «Великого», яким у чернецтві був прозваний Іларіон, котрого у свій час змістили з митрополичої кафедри у Софійському соборі за златолюбство. Він також був непримиренним до слави Агапіта. Пізніше, у 1093 році, ці записи були доповнені ігуменом Іоанном. І вже на основі цього став писатися Патерик, а також «Повість минулих літ» у 1113 році, тобто через вісімнадцять років після смерті Агапіта. Та навіть «Повість» пізніше неодноразово редагувалася, і в неї вносилися поправки.

Так у 1116 році ігумен Видубицького монастиря Сильвестр що називається ґрунтовно переробив тексти «літопису». До речі, саме він інтерпретував згадку і про Андрія Первозванного. Там, де було написано, що Андрій Первозванний прийшов покласти у тій землі сім'я – ношу Христову, Сильвестр, перероблюючи цей матеріал, вже написав його зі своєї точки зору, описуючи «ношу» як хрест, а «сім'я» як віру. А оскільки саме його записи дійшли до нащадків, то згідно з ними виходить, що Андрій Первозванний, перебуваючи у Київських землях, поставив на горі хрест, благословляючи ту землю, і передрік, що на ній засіє благодать божа.

- А до тих нащадків дійшло прямо як у тій дитячій грі про «зіпсований телефон», - усміхнувся Женька. – Замість «сім'я» - «плем'я», замість «ноші» - «наші рожі».
- О то ж, - зітхнув Сенсей. – Так от, у 1091 році вирішили на доповнення до всього відкопати мощі Феодосія і виставити на поклоніння в Успенський собор. Та коли розкрили келію Феодосія у Дальніх печерах, де він був похований, виявилось, що мощі його згнили. А вже був оголошений день урочистого перенесення мощей Феодосія до собору. І щоб утаїти цей казус, стали поспіхом розкривати й інші могили в печері. І знову-таки, хто брав участь у цій авантурі? Марк, за що потім і отримав прізвисько Гробокочач, один помічник-монах, та Нестор, пізніше названий Літописцем, котрого, власне кажучи, і поставили очолювати цю «веселу компанію». Нарешті, на їхню радість, вони знайшли добре збережене муміфіковане тіло затворника, одного з перших учнів Агапіта. І вже наступного дня його останки урочисто видали за останки Феодосія. Вони навіть не знали, чиї це були останки. А останки ці були не прості. Людина, котрій вони колись належали, істинно пішла до Нірвани, або, говорячи християнською мовою, - він потрапив до раю, бо ще при житті своєму він зміг перемогти смерть і вийти з кола реінкарнацій. Звали ж цього монаха Доброслав, або як його по-дружньому називав Агапіт та його учні – Добриня.
- А збереглися ці останки сьогодні в соборі?

Сенсей усміхнувся.

- Ні, звичайно. Справедливість все ж-таки взяла гору. У 1240 році Добриня був позбавлений від глумління. Під час нападу хана Батия його рештки були вилучені Межанами та перенесені у більш достойне для нього місце.
- Межанами? Це хто такі? – поцікавився Костик.
- Межани – це люди, які мають доступ у Шамбалу і спілкуються безпосередньо з Бодхісатвами Шамбали.
- А затворник, це як зрозуміти? – у свою чергу поцікавився Андрій.
- Затворник – це монах, котрий добровільно оселявся у невеликій печерній келії, облаштовуючи її так, що вона з'єднувалася з підземним коридором лише вузьким віконцем, що слугувало в подальшому для передачі скромного харчу. Часто затворник обмежувався водою і хлібом та й те не щодня. І там він жив і молився до своєї смерті.
- Нічого собі! – вирвалося у Костика. – У повній темряві та самотності?
- Звичайно. У відреченні від усього земного.
- А навіщо? – щиро здивувався хлопець.
- Це один зі шляхів досягнення Нірвани.
- Ні-і-і, я б так не витримав, - заперечуючи, покрутив головою наш «Філософ».
- А я би спробував, - висловився Андрій.
- Ти думаєш це так просто? – промовив Сенсей. – Для того, аби братися за техніку затвору, треба навчитися хоча би елементарному – контролювати свої думки... Адже людина не просто затворяла себе у печері у повній темряві, молячись Богу. Спочатку він навчався спеціальній техніці дихання, потім умінню контролювати думки, переводити їх у стабільний стан агатодемона, тобто позитивної думки. І тільки потім затворявся, послідовно виконуючи ряд певних медитацій, які виводили його на відповідний рівень від простого до складного. І, кінець кінцем, людина свідомо йшла у Нірвану, до Бога, тобто виривалася з ланцюгу реінкарнацій. Все це не просто так. Хоча, - Сенсей знизав плечима і замислено промовив: - в духовному плані це надто легкий і простий шлях, так, для ледарів. Простіше за все піти від людського світу, ставши монахом-затворником. Інша справа жити у світі і через створення добра, перебуваючи серед людей, піти до Бога. Оце я розумію! Складно, проте дійсно цінно. – І знову повернувся до теми бесіди. – А техніка затвору – це дуже давня техніка, яка практикувалася з найдавніших часів. Агапіт повідав її своїм учням як сокровенне знання. Але в подальшому ця техніка була втрачена, оскільки останній, хто нею володів, просто не знайшов достойного серед людей, кому б можна було довірити ці знання.

Багато хто, намагаючись наслідувати учнів Агапіта, пробували самотійно затворятися, абсолютно не володіючи знаннями цієї практики. В результаті вони просто або не витримували затвору, або божеволіли. Це природно. Адже якщо людина не вміє справлятися зі своїми страхами, негативними думками, якщо у неї йде постійна домінація какодемона, тобто негативних думок, то у затворі це посилюється в багато разів. Непідготованій людині знести затвор практично неможливо.

Постала недовга тиша.

- Так що ж виходить, Нестор трохи злукавив? – запитав Віктор.
- Він писав те, що йому доручили вищі за рангом сановники. Нестору було дане завдання підготувати книгу «Життя» Феодосія до канонізації. Простіше кажучи, створити образ для поклоніння. Значить і писати про нього потрібно було відповідно, на належному рівні. Ну, Нестор і написав. Трішки взяв з реального життя Феодосія, а

решта його «святості» дослівно списав. Автор же не був очевидцем реальних подій. Коли Феодосій прийшов у печеру до Антонія у 1056 році, Нестор іще, як то кажуть, у пелюшках пісні співав. Тому саме Нестору і дали завдання написати цю працю, приставивши до нього декотрих послідовників Феодосія зі старих ченців, що захопили часи його ігуменства, так би мовити на допомогу, аби якомога більш «правдивою» була історія.

- От так і вір «історії»! – усміхнувся Женька.
- А що ти хотів? Все не так просто. Тоді Церкві знадобився образ першого на Русі преподобницького житія. От вони і взяли ігумена Феодосія за «особливі заслуги». Не Агапіта ж було їм брати?! – з посмішкою сказав Сенсей. Потрібен хто? Ігумен. От Нестор і постарався. Взяв трошки з реального життя Феодосія, що стосувалося частково його дитинства, юності та життя в монастирі, а решту за намовою «отців» дослівно скатав з різних «Житій» грецьких та палестинських святих. На Русі тоді вже були переклади і древніх патериків, і аскетико-навчальних трактатів, і аскетичних житій. Особливо були улюбленими та читаними житія грецьких святих, таких як святого Антонія, Феодора Студита, Феодора Едеського, Іоанна Златоуста. Менш відомі, але у повному зводі були «Житія» палестинських святих VI століття, про яких писав Кирило Скіфопольський. Це житія Євфимія Великого, Савви Освяченого, Іоанна Мовчальника, Феодосія Кіновіарха. Коротше кажучи, було з чого вибирати у створенні нового образу.

Нестору, наприклад, особливо припали до душі житія святих Євфимія і Савви. Тому образ нового Феодосія вийшов багато в чому як і Савви, причому іноді з використанням у тексті дослівних уривків. Духовні подвиги виписав зі східної аскези, додав деякі елементи з життя святих, і ось вам образ великого Феодосія, батька руського чернецтва.

Хоча сам Феодосій був далеко не таким, як його піднесли. У нього дійсно було важке дитинство у багатій сім'ї. В 13 років помер батько. Мати постійно біла. Психіка у хлопця – абсолютно нестійка. Коротше кажучи, був слабаком, котрий старався догоджати більш сильним. І коли він прийшов до Антонія у Київ, черговий раз втікши від своєї мамаші, Антоній прийняв його по простоті своїй душевній, сподіваючись перевиховати. На той час у печері разом з Антонієм вже проживала невелика община, в тому числі і Агапіт, котрий і попередив Антонія стосовно цього «тихенького» парубка: «Змію зігріваєш на тілі своєму». Але Антоній з жалості залишив хлопця. До речі кажучи, Нестор цей момент приходу Феодосія до Антонія і нібито відмову Антонія прийняти його зобразив по-своєму, один в один списавши з житія святого Савви, що насправді нічого спільного не мало з дійсністю.

Феодосій же, хоча й при братії був тихоня, та всередині його вирував «котел киплячий» і далеко не з добрих думок. Феодосій, відчуваючи, що Агапіт бачив його наскрізь і відав про таємні помисли, старався не потрапляти зайвий раз йому на очі. І опісля він все життя відчував внутрішній страх перед Агапітом, бо творив діла, не співвідносні з духовним життям.

Що передрік Агапіт про цього хлопця Антонію, те й сталося. Згодом, коли до монахів приєднався Варлаам – син Іоанна, першого боярина князя Ізяслава, з цього приводу розгорівся скандал з можновладцями. От тоді з усієї братії саме Феодосій по слабкості духу свого і став інформатором у Ізяслава. І в подальшому підставляв Антонія не один раз. Кінець кінцем, коли Варлаам, будучи першим ігуменом, прийшов до Ізяслава просити землі, що над печерами, Ізяслав погодився їх віддати, тільки з умовою, що на чолі їхньої братії буде стояти угодна йому духовна особа. Варлааму нічого не залишалось, як погодитися. Цього ж року Ізяслав перевів Варлаама (котрого Антоній у свій час поставив над братією, коли сам став простим монахом) у

Димитрієвський монастир, а на його місце призначив «свою людину» - Феодосія. А Нестор це все підніс, ніби сама братія обрала Феодосія своїм ігуменом за «чернечі подвиги».

- Точно що «подвиги», - усміхнувся Володя. – У нас би за такі «подвиги» шию намилили.
- З цього моменту і пішов негласний розподіл у Печерському монастирі, - вів далі Сенсей. – Послідовники Агапіта тяглися до духовного життя. Феодосій же та його послідовники, серед яких більше за всіх виділявся Никон, що постриг його у монахи, до якого у нього розпалася непроста любов, - посміхнувся Сенсей, - прагли використовувати своє становище задля власного збагачення. Феодосій, досягнувши бажаного, потім так звеличив та укріпив свою владу, що навіть Ізяславу несолодко прийшлося.
- Так, - задумливо промовив Микола Андрійович. – Якщо дати такій людині, як Феодосій, владу – хорошого не чекай. Стійка депресивна пригніченість у підлітковому віці часто призводить до серйозних порушень у психіці, до різних психопатологій. Такий підліток слабо адаптується серед однолітків, нерідко втрачаючи відчуття реальності в навколишньому світі. А це, в свою чергу, породжує почуття неповноцінності, особистої неспроможності та заниженої самооцінки, цілий комплекс страхів. Як правило, такі люди замкнуті в собі, боязкі та несміливі. Та тільки-но у них з'являється шанс реальної влади над людьми, ось тут-то і проявляється весь букет їхніх психічних захворювань...

Женька послухав, послухав розмірковування психотерапевта, а потім промовив:

- Прямо образ Чикатіли... Той теж був тихенький та скромненький на людях.
- А ти думаєш, звідки маніяки беруться? – серйозно сказав психотерапевт. – Роздута манія величі ще не таке з людьми робить.
- Абсолютно вірно, - погодився з ним Сенсей. – Феодосій служив, у першу чергу, вдоволенню своєї манії величі. В духовному ж він був страшно лінивий. Молитви читав лише для показухи. Дивлячись на духовну роботу Агапіта і його учнів, він, повчаючи інших монахів не спати ночами у молитвах, сам же в цей час спав, та так солодко, що його ранком вічно доводилося будити. А пізніше представили це як потаємність його аскези. Про таких, як він, сказано Ісусом: «Зв'язують тягарі важкі та незручноносимі та покладають на плечі людям, а самі не хочуть і перстом ворухнути».

Розписали Феодосія у хвалебних словах як «книголюба та освічену людину». Це взагалі анекдот, враховуючи його елементарні знання у граматиці. Проте повчати інших він любив на кожному кроці, звеличуючи свою особу, аби йому в ноги кланялися, руки цілували, «святим отцем» величали. Це було його невід'ємною внутрішньою властивістю – представляти себе перед людьми ледве не в образі Господа Бога. Але ж Ісус говорив: «І батьком собі не називайте нікого на землі, бо один у вас Отець, Котрий на небесах».

До того ж любив повчати не тільки своє «стадо», але й звичайних мирян, виставляючи себе у світлі жорстокого і непримиренного прибічника християнства, вдовбуючи їм, що «той, хто хвалить чужу віру, ходить біля ересі». І при цьому часто повторював слова Агапіта: «Бог єдиний і єдина віра у нього!» Але якщо Агапіт розповідав учням про єдину внутрішню віру в Бога, властиву для будь-якої істоти людської, що прагне до Нього, чому, власне кажучи, і вчив Ісус, то Феодосій перекручував ці слова з позиції релігії, егоїзму свого тваринного начала, мовляв тільки моя віра істинна, решта всі недостойні. Особливо він полюбляв повчати багатих, частенько буваючи у них на бенкетах та в гостях. Він взагалі взяв собі до голови, що його обов'язок – це повчати князів, а їхній - слухати його повчання, тобто мати владу над можновладцями. Про таких людей-«фарисеїв» сказано навіть у Євангелії, канони якого намагався проголошувати Феодосій: «Всі ж діла свої

роблять з тим, аби бачили їх люди; розширяють сховища свої та збільшують воскресилля одіянь своїх»; «Також люблять передлежання на бенкетах та головування у синагогах»; «І привітання в народних зібраннях, і щоб люди звали їх: «учитель! учитель!» Але там же і сказано: «А ви не називайтеся вчителями, бо один у вас Учитель – Христос, всі ж ви – брати». «І не називайтеся наставниками, бо один у вас Наставник – Христос»...

І тут Тетяна, котру, мабуть, більш за все зачепили слова про єдину віру, промовила:

- Щось я не зрозумію різницю між словами Агапіта і Феодосія про віру єдину. На мою думку, Феодосій був правий. Як казала моя бабуся, треба вірити тільки у християнство, бо це єдина віра, яка приводить до Бога.
- Ну от бачиш, твоя бабуся вбачає це так, тому що вона народилася і виросла в християнському середовищі. А чиясь бабуся, яка живе на Близньому Сході, буде розповідати своїй внучці, що єдина правильна віра – це мусульманство. Бабуся-китаянка буде запевняти, що це буддизм, і так далі. Та все це лише зовнішні умовності, які, зрештою, при повному переході людини на позитивну хвилю, тобто на домінацію агатодемона (а не на підтримку агресивного фанатизму какодемона), приводять людину до одного й того ж внутрішнього результату. І часто людина навіть не відає про ті процеси, що відбуваються у ній. Вона лише починає розуміти, що таке істинна віра в Бога, відчувати незвичайний духовний приплив сил. Тобто, всі, хто істинно вірить у Бога, як би вони його не величали, врешті-решт приходять до одних і тих самих дверей і переступають один і той самий поріг. Сказано, що безліч доріг ведуть до Бога, та Врата вузькі.
- Ні, я, наприклад, наче так все розумію, - став міркувати Костик. – Але якщо чесно зізнатися, то, за великим рахунком, складно у все це повірити... Ну от хоча би про того ж Агапіта, що у ньому перебував сам Дух Святий. Як він взагалі виглядає той Дух Святий? І невже це було так важливо для Русі? І чому до сьогоdnішнього дня я ніде про це не чув і не читав? Чому до нас дійшли саме ті історії, які, як ви кажете, багато в чому перекручені? Кому ж тоді взагалі вірити? І якщо є Бог, то чому він допускає, щоб над святими знущалися, Христа розіп'яли, про Агапіта правду приховували...

Сенсей втомлено зітхнув і спокійно відповів:

- Не намагайся зрозуміти діла Божі, які багато в чому приховані від людей. Це рівнозначно спробі мурахи проковтнути слона. Людський мозок дуже обмежений. Людина не сприймає елементарного: як вона чує, як вона бачить, як вона думає, як живе і хто вона взагалі є насправді. Вона навіть не знає за великим рахунком, що таке смерть. Я вже не кажу про те, що вона не може зрозуміти своїм обмеженим мозком, що таке безкінечність Всесвіту. Єдине, що може людина – це вірити або не вірити.
- Ні, ну як це вірити або не вірити? – відказав Костик, дібравши смаку у суперечці. – Для будь-якої віри потрібні докази, в тому числі і віри в Бога!
- Докази, кажеш?! – голос Сенсея ніби змінився. – Підійди до дзеркала і уважно подивися на себе. І якщо ти віриш, що ти випадкове поєднання амінокислот, що привело, кінець кінцем, до мутації мавпи, через яку вона стала розумною, тоді навіщо тобі шукати Бога? Піди на ринок, купи банан і насолоджуйся життям! А якщо з цим не погоджуєшся і віриш, що ти чудове творіння Бога, то як ти можеш вимагати від Бога доказів Його існування?! Хто ти і хто Бог?

Сенсей говорив з такою силою у погляді й голосі, що Костик навіть мимоволі оторопів, весь якось наїжачившись і швидко потупив очі. Здавалося, у цей момент він був готовий провалитися крізь землю. Виникла коротка пауза.

- Еге ж, - промовив Микола Андрійович, порушуючи тишу. – Виходить, Феодосій служив Кесарю, а Агапіт – Богу.
- Абсолютно вірно, - відповів Сенсей знову рівним звичним голосом. – От з тих часів і пішло розділення у Лаврі. Одні монахи здійснювали істинні духовні подвиги, в тому числі піддаючи себе затвору, а інші у цей же період насолоджувалися свавіллям, розпустою, егоїзмом та златолюбством, оббираючи мирян і заробляючи гроші за показ місця звершення духовних подвигів істинних монахів, які йшли до Бога... Загалом, все як завжди у людей: перепоганили таке святе місце своєю жадобою, перекурили все, намутили. Адже могло бути все інакше. Адже сам Дух Святий сотворив тут свою Обитель. Ех, люди, люди...

Сенсей трохи помовчав, а потім задумливо промовив:

- Так що Агапіт дуже сильно вплинув на Русь і не тільки... І, не дивлячись на те, що цей вплив носив опосередкований характер, він змінив майбутній світ. Хоча це взагалі-то не входило у тодішню задачу Агапіта як Бодхісатви, а було більше ініціативою самого Агапіта. Ну, одним словом, бодхі він і є бодхі.

Агапіт заклав духовну обитель, де протягом всього її існування ніхто і ніколи не підраховував, скільки людей зцілилося від смертельних захворювань і, слава Богу, до цих пір продовжують зцілюватися. Але це не суть важливе. Головне те, що багато хто знайшов там духовне здоров'я, що значно важливіше фізичного. За великим рахунком, завдяки Агапіту, його мощам, у яких збереглася цілюща сила Духа Святого, Києво-Печерський монастир прославився у віках.

Навіть взяти сьогоднішній день. Багато людей, з різних країн світу, приналежні до різних релігій, і навіть ті, хто вважає себе «атеїстом», відвідуючи Печерські печери, де лежать мощі святих, більше за все затримуються біля мощей Агапіта. Чому? Тому що людина інтуїтивно відчуває справжню Святість, адже душу не обдуриш. Та якби люди знали, що мають можливість не тільки просити про зцілення тіл, але, що значно важливіше, просити про спасіння душі своєї, особливо у дні перебування Духу Святого в мощах Агапіта, які щороку починаються з двадцять п'ятого лютого і тривають цілий тиждень, для їхніх душ було би незрівнянно більше користі. **Бо немає у ті дні на Землі більш святого місця, де може кожна людина, незалежно від свого віросповідання, так близько бути з проханням своїм перед Слухом Господнім. І такий шанс є у кожної людини, яким вона може скористатися протягом семи днів у році. Адже наступний рік для неї може і не настати. Тому що короткі дні людські на перехресті часів. Тому що скорботні їхні діла перед ликом Господнім. Вже кожна мить людська на чаші терезів. І немає для душ більш важливої турботи, аніж жага обрящити спасіння. Не у вірі зовнішній, але у вірі внутрішній ключ до Врат. Тільки сліпець, засліплений прахом, його не побачить.**

Людина може дати Богу лише свою віру та щиру молитву. Більше вона нічого дати Богу не може. Тому що все, що оточує людину, є творіння Боже. І негоже давати Господарю в дарунок його ж власність. Адже Богу, окрім Любові та Віри, нічого від людини не потрібно! Що може дати мала дитина Батькові своєму, щоб порадувати серце Його? Тільки Любов свою і Повагу.

Сенсей замовк, спрямувавши погляд свій на вогнище. А потім задумано промовив. Здавалося, що він одночасно говорив всім і кожному зокрема.

- Поки ти жива, людино, у тебе є шанс вимолити вічність в любові Божій для душі своєї. І поки у тебе є цей ШАНС, іди до Агапіта у святий тиждень і моли перед Духом Святим тільки про душу свою. Бо тіло твоє тлінне, воно є прах. І всі турботи земні – пусті. Але пам'ятай, людино, що обіцяєш перед Богом в проханні своєму, - виконуй! Бо Він, як усякий батько, не терпить брехні, прощає, але не довіряє потім...

Відірвавши свій погляд від тліючого вогнища, Сенсей уважно подивився на нас. Очі його світилися якоюсь незвичайною силою і чистотою. І тут він промовив:

- **Дерзай, людино, істинно говорю, як не дано тобі уникнути смерті, так і не дано тобі уникнути Суду Божого.**

Постала тиша, яку ніхто не смів порушити. Починався світанок. Десь мелодійно заспівала пташка. Сенсей, поглянувши у бік моря, тяжко зітхнув і втомлено промовив:

- Добре, хлопці, втомив я вас своїми розповідями. Вам уже й відпочивати давно час...

Всі розійшлися спати. На березі моря залишився лише один Сенсей, сидючи біля догораючого вогнища. Його задумливий погляд був спрямований на Схід, де перші промені світла пробивали дорогу Сонцю, стрімко розриваючи темряву нічного неба.

Вислови Сенсея

1. *Якщо будеш поблажливим до зла, не помітиш, як станеш байдужим до добра. Однак, караючи зло, треба уміти вчасно зупинитися. Тільки так ти зможеш уникнути небезпеки, яка таїться всередині тебе. Той, хто перемагає, не гордиться, не насилує, не радіє. Він перемагає... і в першу чергу самого себе. Так що караючи зло, потрібно пам'ятати про добро.*
2. *Люди хочуть достойно виглядати не перед Богом, не перед своєю Совістю, а перед іншими людьми. А вся причина цього зла криється у бажанні людському. Адже людина цінує тільки те, що хоче бачити для себе цінним. А те, що вона не хоче бачити для себе цінним, те і значення для неї не має. Заздрість, ненависть, озлобленість проростають не від зовнішнього стимулу, а від внутрішнього кореня самолюбства.*
3. *Весь світ працює на те, щоб викликати у людини щонайбільше бажань придбати щось, чого нібито їй не вистачає для повного щастя. Весь світ торгує ілюзіями. Він зітканий з брехні і нитки його кріпляться на заздрості. Люди самі породжують ілюзію, підживлюють її своєю неохайністю думок і самі ж живуть у цій ілюзії, сприймаючи її за справжню реальність.*
4. *Тому що яку би владу людина не мала на Землі, вона ніколи не отримає від неї вдоволення, тому що все одно залишається рабом своїх бажань. А істинна влада є влада над самим собою.*
5. *Безглуздо давати рибу голодному, бо він її з'їсть і знову зголодніє. Значно мудріше дати йому снасті і навчити ними користуватися.*

6. *Поки в душі живе любов, - розлука неможлива. Адже головне ти знаєш, що любиш цю людину. Як ти можеш її втратити, якщо вона дійсно дорога твоїй душі, якщо Пам'ять і Любов до неї продовжують жити в тобі самому...*
7. *Людина – тимчасова. Смерть кладе кінець старості й мукам, звільняючи від обтяжливості буття. Для люблячих душ – це нагорода. Адже за великим рахунком ми не стаємо іншими тільки тому, що вмираємо...*
8. *Кожна людина, по суті, не живе своїм справжнім життям. Вона вибирає вподобаний їй образ і грає роль, до того ж, як правило, не одну. І настільки в неї вживається, що думає, що це і є насправді її справжнє життя. І як будь-який артист людина залишається незадоволена своєю роллю і мріє про іншу роль, де він бачить себе більш важливим. Чого би людина не досягла, їй здається, що головну роль у своєму житті вона ще не зіграла. І весь час перебуває у мріях, тішить себе цими казками.*
9. *Але чи не простіше припинити мріяти і вибрати собі у житті роль, достойну звання Людини? І бути тим, ким ти повинен бути. Щоб, засинаючи, ти був спокійний, що твоя совість чиста. Щоб, помираючи, було не соромно за свої думки і вчинки. І щоб стоячи навіть перед Богом, як кажуть християни, на Суді Божому, тобі було що сказати. Щоб твій кошик з добрими ділами був повен, а з лихими був пустий. От що означає бути Людиною. Бо життя надто коротке. І дається воно для того, аби людина довела Богу, що вона гідна звання Людини...*
10. *Стань собою, своєю Сутністю. Життя і смерть як єдиний потік. У потоці рухається Сутність. У русі набуває неминуще. Ніхто не може по-справжньому оцінити вируючий потік, не увійшовши в його води, бо це є майбутнє. Ніхто не зможе увійти в одну й ту саму воду двічі, бо це є минуле. Є тільки рух потоку, бо це і є теперішнє. Всяка вода рано чи пізно досягає свого джерела і стає ним, повертаючись до первозданної чистоти.*
11. *Одяг – це всього лише частка єдиного процесу створення і руйнування. Немає нічого безглуздіше, ніж догоджати забаганкам свого одягу. Адже те, що є суть його, замикає тебе у межах свого вузького простору, віддаляючи від світу і занурюючи тебе у сумніви і страхи, породжені цим відчуженням. Він примушує тебе існувати заради його форм і зовнішніх ілюзій, які вигляд його створює для інших, втягуючи тебе все у більші турботи про нього. Адже кожна форма має свої правила. А правила – всього лише сукупність контрастів.*

Твій одяг має межу. Він зношується. Ти ж вільний його не носити. Але, зносивши один, ти надягаєш інший одяг. Однак, не руйнуючи межі, гнатися за безмежним згубно.

12. *Безглуздо бігати за мертвою сухою колючкою, бо вона не має життя. Це мертве, котрому нічим себе виявити, окрім шипів своїх. Мертве захищає мертве. Мертве не перетвориться на живе від того, що є життя, а живе не стане мертвим від того, що є смерть. І смерть, і життя від чогось залежать, є щось, що їх об'єднує.*
13. *Нерозумно прославляти того, хто в тобі бачить всього лише майбутню їжу. Тебе привабила висота його польоту. І ти пішов за ним, думаючи про свою вигоду. Та стремління птаха в польоті були іншими. Хоч і високо він ширяє над пустелею, та харчується він її жертвами. Птах же, який харчується падаллю, не страждає від переміни своїх «страв». Бо суть його гниль. Ти обманув сам себе. Ти побачив реальність, і в тебе зникли ілюзії. Але твоя реальність є теж ілюзія. Великий птах був всього лише тінню перед суттю речей. Речі ж мають властивість народжуватися у Безформному і повертатися у Нице.*

14. Той, хто покладається на зовнішнє, може лише припускати. Той, хто покладається на внутрішнє, має достовірне знання. Тіло є тлін. Суть його прах. Ти ж міг здобути Мудрість вічності. Тобі достатньо було зробити крок. Але страх загибелі тліну виявився сильнішим. Тлін втік. Ти залишився в печалі, бо Дух завжди прагне вічності. Мудрість вічності не можна досягнути через тліну владу, бо вона перетворить її на безглуздя. Втекти від страху – не означає спастися. Вбити в собі страх – набути бездоганності. Бездоганність же дозволяє зробити крок на грань. Тому що тільки на грані усвідомлюєш джерело Мудрості.
15. Привид, схожий на Мудрість, тільки видається Мудрістю. Пуста метушня початок смуту. Той, хто хоче здаватися Мудрецем, щоб похвалитися перед іншими, сумно мечеться в самотності, мріючи про славу. Та суть його є пустота в оболонці Его. Коли знання приходить від незнання, тоді питанням не може бути кінця.
16. Небо і сонце вершать переміни. Вони здатні преображати, аби все живе слідувало своїй природі. Небо і сонце примножують повне та знищують пусте. Пустеля вершить рух у спокої. Вона мертва, але здатна народжувати міражі, аби живе обманювати своїми ілюзіями. Пустеля знищує повне і наповнює пусте. Піщинки ж у масі своїй сліднують за рухом піску, тому стихії визначають їхній напрям.
17. Ти прийшов туди, куди дано тобі від народження. Виріс у тому, що було завгодно твоєї природі. Досяг зрілості у тому, що стало твоєю долею. І підеш туди, куди буде дано тобі від смерті. Смерть всього лише початок життя. Життя всього лише наступник Смерті. Прихід життя не можна відкинути. Відхід його не можна зупинити.
18. Чужий слід не схожий на власний. Сліди з'являються там, де їх залишають. Та самі вони не є тим, хто їх залишає. Йдучи чужим слідом, ти гнався за зовнішніми образами, не відаючи їхньої внутрішньої суті. Але кожен прокладає собі той шлях, який відповідає його істинним стремлінням. Пустеля з часом заносить усі сліди своїми пісками, аби новий Подорожній не робив помилок попереднього. От чому важливий свій досвід. Щоб стати Людиною, потрібно прокласти свій власний шлях.
19. Стопа Людини займає мале місце в безкрайній Пустелі. Але, не дивлячись на це, вона може ступати там, де ще ніхто не проходив. Ступаючи ж там, де ще ніхто не проходив, Людина здатна піти далеко і набути більшого. Пізнання її розуму невеликі, але Людина, ввіряючись Невідомому, здатна дійти до Того, Хто її створив.
20. Його можна сприйняти, але не можна передати. Можна дійти до Нього, але не можна досягнути. Його можна любити, але не можна охопити. Його можна зрозуміти на Початку, але не можна пізнати до Кінця. Бо Він є Той, Хто створив усе. Бо Він є Той, Хто Створює своєю Волею.
21. Злато ж є сміття для душі і спокуса для помислів. Це є скверна, яку багато хто прагне, але яка насправді є обман примарний. Істинна цінність для монаха в молитві щирій про душу свою. Не про ситість пуза свого та здоров'я тіла потрібно піклуватися. Бо скільки б ти не їв, рано чи пізно все одно зголоднієш. І яким би не було твоє здоров'я, рано чи пізно плоть твоя все одно помре. Душа ж вічна. І тільки вона варта турботи істинної.
22. Негоже хвилювати Господа про щоб там не було, крім як о спасінні душі своєї. Не про тіло просить, не про здоров'я, не про живіт свій піклуйтеся, - все сіє є тлін пустий, у бажаннях ненаситний. Бо немає прохання більш достойного, ніж прохання про спасіння душі своєї.
23. Немає нічого неможливого для сповненої прагнення душі.
24. Короткі дні людські на перехресті часів. Скорботні їхні діла перед ликом Господнім. Вже кожна мить людська на чаші терезів. І немає для душ більш важливої турботи, аніж

жага обряциту спасіння. Не у вірі зовнішній, але у вірі внутрішній ключ до Врат. Тільки сліпець, засліплений прахом, його не побачить.

25. Дерзай, людино, істинно говорю, як не дано тобі уникнути смерті, так і не дано тобі уникнути Суду Божого.